

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2016 - ΕΤΟΣ Θ' - ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 30

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ 5 € | ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 20 € (ΕΝΤΥΠΗ ΜΟΡΦΗ) - 10 € (ΨΗΦΙΑΚΗ ΜΟΡΦΗ)

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Ιδιοκτησία

Εταιρεία Μελετών Ιστορίας
και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας

Ιδρυτής - Σύμβουλος Έκδοσης
π. Αθανάσιος Βουδούρης

Εκδότης

Εμμανουήλ Ευνάδας
(Πρόεδρος Δ.Σ. Ε.Μ.Ι.Π.Η.)

Διευθύντρια

Ολυμπία Μπέτσα
(Πρόεδρος Επιτροπής "Χρονικών")

Αρχισυνταξία - Ηλεκτρονική σελιδοποίηση

Νικόλαος Βουδούρης
(τηλ. 6942.982.745)

Επιτροπή των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ»

Ολυμπία Μπέτσα
Νικόλαος Βουδούρης
Ιωάννα Ζιώγα
Αναστασία Ταναμπάση

Γραφεία

Ολγάνου 22 (Αρχοντικό Μπέκα), Βέροια
Κοινοτικό Κατάστημα, Φυτειά
(Τ.Θ. 149, ΤΚ 59100)

τηλ: 6946.901.531 - 6942.982.745

■ Επιτρέπεται η αναδημοσίευση μέρους ή
ακέραιων κειμένων, αν αναφέρεται η πηγή

■ Τα επώνυμα άρθρα εκφράζουν μόνο την
άποψη του συντάκτη τους

• Όσοι επιθυμούν να γίνουν μέλη της
«Εταιρείας Μελετών Ιστορίας και Πολιτι-
σμού Ν. Ημαθίας» μπορούν να επικοινωνή-
σουν στο τηλέφωνο: **6946.901.531**

• Η αποστολή άρθρων, μελετών, επιστο-
λών, σχολίων, προτάσεων, παρατηρήσεων
κ.α. για δημοσίευση στα «ΧΡΟΝΙΚΑ», γί-
νεται τόσο στην ταχυδρομική διεύθυνση
της Ε.Μ.Ι.Π.Η., όσο και στην ηλεκτρο-
νική διεύθυνση **xronika_emipi@yahoo.gr**
με την ένδειξη: Για τα «Χρονικά» (Τα
άρθρα δεν θα πρέπει να ξεπερνούν τις 10
σελίδες Α4 με μονό διάστιχο και μέγεθος
γραμματοσειράς 12 στ. Δημοσιεύματα ή
άρθρα με επιστημονικό υπόβαθρο θα πρέ-
πει να συνοδεύονται από παραπομπές και
ενδεικτική βιβλιογραφία).

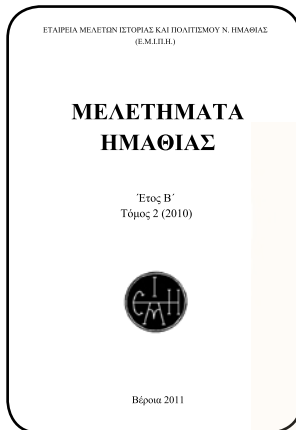
• Η έκδοση των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ» στηρίζεται
αποκλειστικά σε συνδρομές μελών και
φίλων της Ε.Μ.Ι.Π.Η., για τον λόγο αυτό,
ζητούμε την οικονομική υποστήριξή σας.
Για την προβολή της επιχείρησής σας μέσα
από τις σελίδες των «ΧΡΟΝΙΚΩΝ», καθώς
και για τις χορηγίες σας υπέρ της έκδοσης
του εντύπου, καλέστε στο **6946.901.531**

• Ο **τραπεζικός λογαριασμός** της Εταιρεί-
ας, όπου ο καθένας μπορεί να καταθέ-
τει τις προσφορές του, είναι: **Eurobank**
0026-0077-12-0200673505

Οι εκδόσεις της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Σειρές Εκδόσεων

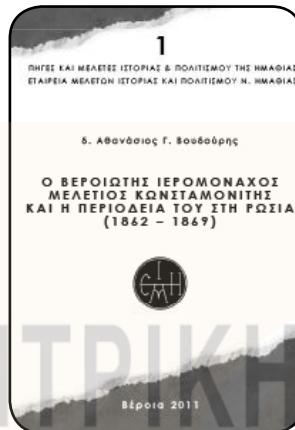
**Μελετήματα
Ημαθίας**
(τόμοι 1-4)

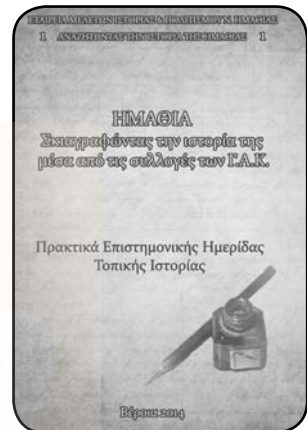
**ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΗΜΕΡΙΔΩΝ
Μιλάμε για τη Βέροια
του 20ου αι.**
(τόμοι 1 - 3)

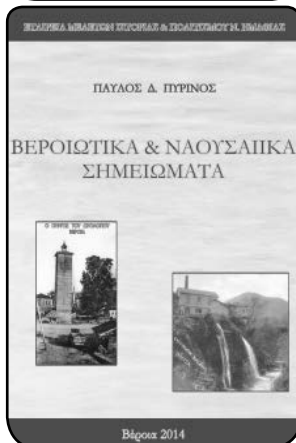
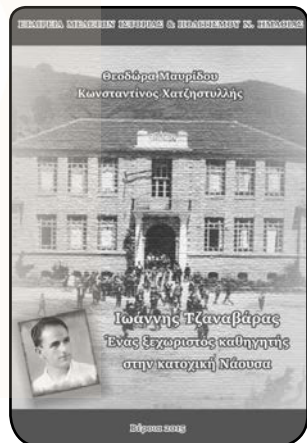
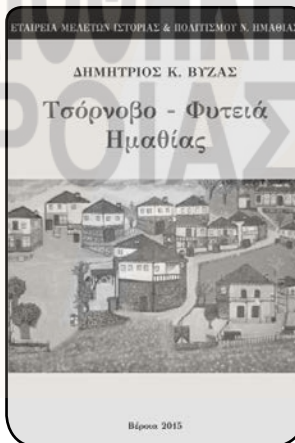
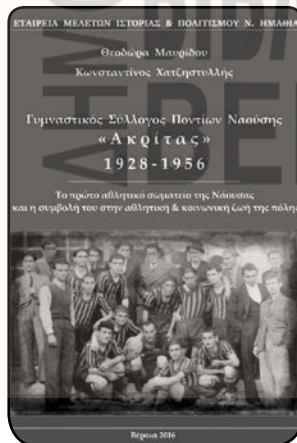
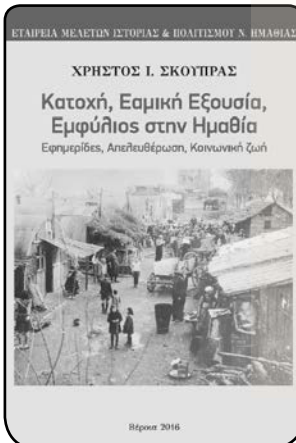
**Πηγές & Μελέτες
Ιστορίας & Πολιτισμού
Ημαθίας**
(τόμοι 1 - 2)

**Αναζητώντας την
Ιστορία της Ημαθίας**
(τόμος 1)

Μεμονωμένες εκδόσεις (ενδεικτικά)

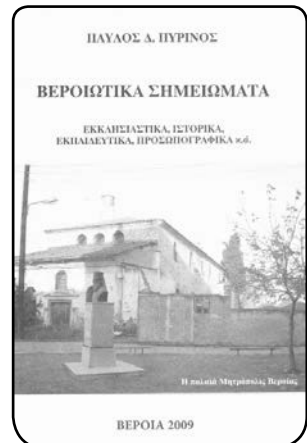

Σημεία διανομής (Βέροια)

Βιβλιοπωλεία
Πυρινός (Βενιζέλου 50)
Επίκαιρο (Βενιζέλου 36)
Ηλιοτρόπιο (Τρεμπεισίας 12)
Σχήμα (Αγγέλων 18)

Ταχυδρομικά
(με αντικαταβολή, + έξοδα αποστολής)

Τηλ. παραγγελιών: 6946.901.531

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

- Μαρία Χειμωνοπούλου, *Αρχαιολογικά*.....4
- Ολυμπία Μπέτσα, *Οι Δρόμοι της πόλης*.....10
- π. Αθανάσιος Βουδούρης, *Μοναστηριακά Σημειώματα*.....15
- Θεοδώρα Μαυρίδου, *Τα Ναουσαίικα*.....27
- Ιωάννης Μοσχόπουλος, *Τα Ρουμλουκιότικα*.....32
- Εμμανουήλ Ξυνάδας, *Εκ του Τύπου*.....36
- *Βιβλιοπαρουσιάσεις*.....42

ΝΕΑ - ΔΡΑΣΕΙΣ

- *Πεπραγμένα*.....47
- Κατάλογος Εκδόσεων Ε.Μ.Ι.Π.Η.51

<p>Τα ΧΡΟΝΙΚΑ θα τα βρείτε...</p>	<p>ΒΕΡΟΙΑ Βιβλιοπωλείο “Επίκαιρο” (Βενιζέλου 36) Βιβλιοπωλείο “Πυρινός” (Βενιζέλου 50) Βιβλιοπωλείο “Ηλιοτρόπιο” (Τρεμπεσίνας 12) Βιβλιοπωλείο “Σχήμα” (Αγγέλων 18) ~~~~~ Τηλεφωνικά στο 6946.901.531</p>
<p>... και στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.emipi.gr</p>	

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Μαρία Χειμωνοπούλου, αρχαιολόγος – Δρ. αρχαιολογίας

Τα δίδυμα λουτρά του Αλατά: στοιχεία διακόσμου, χρονολόγησης και τοπογραφίας

Το δίδυμο οθωμανικό λουτρό *Σινάν Μπέη του Αλατά* της Βέροιας, γνωστό ως «Τουζτσι χαμάμ» (Tuzci hamam = λουτρό του Αλατά) ή εκ παραφθοράς «Τσις χαμάμ» βρίσκεται σε κοντινή απόσταση από τον μητροπολιτικό ναό των Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, νότια της οδού Μητροπόλεως, στον ιστορικό τόπο της Κυριώτισσας.

Το λουτρό του Αλατά είναι ένα από τα τρία ακέραια σωζόμενα οθωμανικά μνημεία που διατηρούνται στην πόλη μετά την κατάληψή της το 1433 και η ανέγερσή του με βάση τα αρχιτεκτονικά του κυρίως στοιχεία, μπορεί να τοποθετηθεί στα τέλη του 15ου αιώνα. Πηγές για την ιστορία του μνημείου αποτελούν έγγραφο του Ιεροδικείου Βέροιας με ημερομηνία Μάρτιος 1640, που αφορά σε εργασίες επισκευών και το «Οδοιπορικό» του Εβλιγιά Τσελεμπί του 1667-1668. Στην Πράξη του Ιεροδικείου του 1640 αναφέρεται ότι, μετά από αίτηση του Αλή Τσελεμπί, επιστάτη του βακουφίου της Βέροιας Τουζτζή ζαδέ Σινάν βέη, ο ονομαζόμενος διπλός λουτρώνας που υπάγεται στην επιστασία του βακουφίου, χρήζει επισκευής στον κλίβανο, τη δεξαμενή ύδατος και τους σωλήνες καπνού, κρίθηκε αναγκαία η αποστολή ειδικής επιτροπής του ιεροδικείου για να ερευνήσει επί τόπου, να κρίνει τα σημεία που χρειάζονται επισκευή και να υπολογίσει το απαιτούμενο χρηματικό ποσό για την αξία υλικών και μαστορικών. Η αυτοψία πραγματοποιήθηκε υπό τον Μολλά Σιαμπάν Τσελεμπί, ο οποίος με των κατονομαζόμενων στο βιβλίο Μουσουλμάνων και μαστόρων καθώς και του μηχανικού Νικόλα Φερμανλή μετέβη επί τόπου και αφού είδε τα σημεία του λουτρώνα που θα επισκευαστούν, υπέβαλε έκθεση ακριβούς υπολογισμού της σχετικής δαπάνης που ανέρχεται σε είκοσι τέσσερες χιλιάδες άσπρα, ποσό για το οποίο δόθηκε άδεια στον επιστάτη του βακουφίου να συνάψει δάνειο¹.

Μετά τα μέσα του 17^{ου} αιώνα, ο Εβλιγιά Τσελεμπί που επισκέπτεται τη Βέροια στα 1667-1668, αναφέρει στο «Οδοιπορικό» του το «διπλό λουτρό του Σινάν του Αλατά» ως ένα από τα πέντε διπλά λουτρά που υπήρχαν στην πόλη.

Το λουτρό σταμάτησε να λειτουργεί τη δεκαετία του 1930, ενώ από τα μέσα περίπου του 20ού αιώνα, μέχρι το 1968 λειτουργούσε ως ξυλουργείο. Το 1963 κηρύχθηκε ιστορικό διατηρητέο μνημείο - ΦΕΚ 382 Β (29-8-1963) & ΦΕΚ 30 Β (16-1-1965) - και την επόμενη χρονιά απαλλοτριώθηκε και περιήλθε στην ιδιοκτησία του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. Στις δεκαετίες 1970-1990 πραγματοποιήθηκαν στερεωτικές εργασίες στο μνημείο από την 11^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.

¹ Η αποδελτίωση από το αρχείο των μεταφρασμένων κωδίκων του Ιεροδικείου Βέροιας έγινε από την φιλόλογο κ. Ολυμπία Μπέτσα, την οποία και ευχαριστώ θερμά. Πρόκειται σύμφωνα και με την αναφορά σε υποσημείωση στον Δημητριάδη για το έγγραφο με αριθμό 326 και χρονολογία Μάρτιος 1640, από τη δακτυλογραφημένη μετάφραση του Χ. Αραπίδη. Τα στοιχεία που αφορούν στα δίδυμα λουτρά του Αλατά πρόκειται να χρησιμοποιηθούν στις εκπαιδευτικές δράσεις που σχεδιάστηκαν από την κ. Μπέτσα και θα μπορούν να πραγματοποιούνται στο μνημείο, έπειτα από την αποκατάστασή του.

Το συγκρότημα του λουτρού - συνολικού εμβαδού περί των 545μ² - αποτελείται από τα δύο κυρίως τμήματα, το ανδρικό και το γυναικείο τα οποία διατάσσονται σε σχήμα Γ με μήκος κεραίας 30μ. περίπου και δεν επικοινωνούν μεταξύ τους εσωτερικά. Το κάθε τμήμα είναι τριμερές με το αποδυτήριο να καταλαμβάνει κυρίαρχη θέση στις άκρες των κεραίων του Γ και τους αντίστοιχους χλιαρούς και θερμούς χώρους να διατάσσονται μέχρι τη γωνία του όπου και συναντώνται σε έναν ενιαίο χώρο καύσης. Οι χώροι των αποδυτηρίων έχουν τετραγωνική κάτοψη η οποία μέσω ημιγωνίων στο μέσο περίπου του ύψους των τοιχοποιιών του μετατρέπεται σε οκταγωνικό κορμό που στεγάζεται με ημισφαιρικό θόλο. Οι υπόλοιποι χώροι είναι χαμηλότεροι και στεγάζονται με διάτρητους θολίσκους ή καμάρες με κάλυψη από μονοκλινείς ή δικλινείς στέγες.

Οι αναστηλωτικές εργασίες που πραγματοποιήθηκαν στο μνημείο είχαν κυρίως στερεωτικό χαρακτήρα και ακολουθούν την λογική της αντικατάστασης των γηρασμένων και αποσαθρωμένων υλικών δόμησης, διατηρώντας την υφιστάμενη μορφολογία. Οι τοιχοποιίες αρμολογήθηκαν, οι τρούλοι ανέκτησαν τα πεσμένα τμήματα και καλύφθηκαν με κεράμωση και οι μικρότεροι θολίσκοι στεγανώθηκαν με νέα επικάλυψη.

Τα δίδυμα λουτρά του Αλατά αποτελούν ένα ιδιαίτερο μνημείο, όχι μόνον για τον αρχιτεκτονικό τους τύπο και την οργάνωση των δύο τμημάτων σε ενιαία κάτοψη σχήματος Γ με κοινό χώρο υποκαύστου, αλλά κυρίως για τον εικονικό τοιχογραφικό διάκοσμο που διατηρείται σε αρκετά σημαντική έκταση στο αποδυτήριο του ανδρικού τμήματος, και σε περιορισμένο τμήμα του γυναικείου αποδυτηρίου.

Στο ανδρικό αποδυτήριο ο ζωγραφικός διάκοσμος διατηρείται στον δυτικό, νότιο και ανατολικό τοίχο. Η ζωγραφική σύνθεση της νότιας πλευράς αποτελεί το μεγαλύτερο και καλύτερα σωζόμενο τμήμα του ζωγραφικού διακόσμου. Η εικονογράφηση αναπτύσσεται από το ύψος του τοξωτού υπερθύρου των παραθύρων μέχρι την γένε-

εικ. 1

εικ. 2

ση των ημιχωνίων. Στο αριστερό τμήμα της διακρίνονται ομάδες έφιππων και ακολουθούν μεμονωμένοι τοξότες και ακοντιστές σε διάφορες κινήσεις και αποστάσεις μεταξύ τους, οι οποίοι φαίνεται ότι κυκλώνουν περιφραγμένο τμήμα χώρου εντός του οποίου εικονίζονται ελέφαντας και καμηλοπάρδαλη. Σειρά συνεχόμενων λογχόσχημων απολήξεων, που δίνουν την αίσθηση μίας περίτεχνης περιφραξης, ορίζει την βάση της εικονιστικής σύνθεσης (εικ. 1-2).

Στην δυτική πλευρά της εισόδου ο ζωγραφικός διάκοσμος ακολουθεί το ίδιο σύστημα διάταξης των ζωνών, υποδεικνύοντας πιθανόν το ενδεχόμενο ανάπτυξης μίας συνολικής σύνθεσης στις επιφάνειες και των τεσσάρων τοίχων του αποδυτηρίου. Επάνω από τη ζώνη των λογχόσχημων στοιχείων εικονίζονται έφιππη μορφή, σκύλος και γάτα στο κάτω τμήμα της σύνθεσης και ψηλότερα το κάτω τμήμα μεγαλύτερου ζώου και ανθρώπου. Ακριβώς κάτω από τις δύο τελευταίες μορφές διατηρείται γραπτή επιγραφή, πρόχειρη ανάγνωση της οποίας υποδεικνύει ότι αναφέρεται στον ζωγράφο των σκηνών που θεωρείται εξαιρετικός καλλιτέχνης. Στο ύψος αυτών των δύο μορφών και αριστερά της κεντρικής εισόδου διατηρείται τμηματικά απεικόνιση οχρωμένου κάστρου με πύργο και περίβολο. Σύνθεση με αντωπά πουλιά χρησιμοποιεί ως φόντο τμήμα του περιβόλου.

Στην ανατολική πλευρά διατηρείται επίσης το τμήμα της περιφραξης και πίσω από αυτό πίθηκος σε καθιστή στάση.

Ο διάκοσμος συμπληρωνόταν από φυτικά μοτίβα, δύο από τα οποία διατηρούνται αντίστοιχα στα τοξωτά τύμπανα παραθύρων της νότιας και δυτικής πλευράς.

Τα ανώτερα τμήματα των τοιχοποιιών από την γένεση των ημιχωνίων και επάνω χρήζουν διερεύνησης για τον εντοπισμό τυχόν διατηρούμενου ζωγραφικού διακόσμου. Η ζωγραφική εφαρμόζεται σε φίνο στρώμα ασβεστοκονιάματος και υποστρώματος με ασβεστοκονίαμα, ενώ το στρώμα της προετοιμασίας της επιφάνειας έχει κατασκευασθεί από πηλοκονίαμα με μεγάλη ποσότητα προσμείξεων (άχυρο, τρίχες ζώων). Σε μεταγενέστερες περιόδους η ζωγραφική διακόσμηση καλύφθηκε από τρία επάλληλα στρώματα ασβεστοκονιάματος, στο τελευταίο από τα οποία εφαρμόθηκαν τουλάχιστον δύο στρώματα ασβεστοχρώματος.

Στην σκηνή με τους έφιππους, τους τοξότες και τα εξωτικά ζώα, όπως και στην απεικόνιση του κάστρου και των φυτικών μοτίβων έχει χρησιμοποιηθεί η τεχνική της ξηρογραφίας, ενώ για τις απεικονίσεις των μορφών που αποδίδονται με σκιώδη χρώματα στους τόνους του καφέ και του γκριζού εφαρμόζεται νωπογραφία.

Στον ανατολικό τοίχο του γυναικείου αποδυτηρίου διατηρούνται επίσης σπαράγματα τοιχογραφικού διακόσμου όπου διακρίνονται διάσπαρτα λουλούδια και παρόμοια του ανδρικού τμήματος διαμόρφωση περιφραξης.

Κάτω από τη ζώνη της περιφραξης στον νότιο τοίχο του ανδρικού τμήματος διατηρούνται μεταγενέστερης φάσης εγχάρακτα διακοσμητικά θέματα, κυρίως καράβια, θέμα που εντοπίζεται και σε χριστιανικά μνημεία της Βέροιας, όπως ο ναός του Αγίου Γεωργίου του Μικρού, αλλά και η Παλιά Μητρόπολη της Βέροιας.

Οι ζωγραφικές απεικονίσεις του ανδρικού αποδυτηρίου εξιστορούν πιθανόν σκηνές από ένα αυτοκρατορικό κυνήγι που συνδυάζονται ίσως με εικονογραφημένα στιγμιότυπα των μυθικών – επικών ιστοριών του Μεγάλου Αλεξάνδρου (romances d' Alexandre). Η πολυχρωμία, οι στάσεις των μορφών και η οργάνωση της σύνθεσης στην σκηνή του κυνηγιού στον νότιο τοίχο προσιδιάζουν με αντίστοιχες εικονογραφημένες μικρογραφίες οθωμανικών χειρογράφων του 16^{ου} αι. Ο τρόπος επίσης απόδοσης των μορφών στους υπόλοιπους τοίχους του ανδρικού τμήματος (περιορισμένη παλέτα, σχεδόν μονοχρωμία) θυμίζει απεικονίσεις επεισοδίων των Ιστοριών του Αλεξάνδρου που έχουν ως πηγές περσικά ή ιρανικά χειρόγραφα, όπως οι εικόνες

των ανθρώπων με τα κεφάλια ζώων.

Επομένως, για την διακόσμηση του ανδρικού αποδυτηρίου εφαρμόζεται ένας συμφυρμός θεμάτων αυτοκρατορικής εικονογραφίας, όπως οι εξιστορήσεις κυνηγιού και οι μυθικές ιστορίες του Αλεξάνδρου, δημιουργώντας πιθανόν στους παριστάμενους στο αποδυτήριο την εντύπωση ότι παρακολουθούν τις εξιστορούμενες στους τοίχους σκηνές σαν να βρίσκονται οι ίδιοι μέσα σε ένα κυνηγετικό περίπτερο και παρακολουθούν όσα συμβαίνουν έξω από αυτό (η εντύπωση αυτή υποστηρίζεται από τα περίτεχνα κόκκινα στοιχεία περιφραξής).

Όπως έχει αναφερθεί στην αρχή του κειμένου, η χρονολόγηση του μνημείου προσεγγίζεται κυρίως μέσω των τυπολογικών και μορφολογικών χαρακτηριστικών του κτίσματος, ενώ οι γνωστές στην ελληνική βιβλιογραφία πηγές ήταν το έγγραφο του Ιεροδικείου της Βέροιας του 1640 και η αναφορά του Εβλιγιά Τσελεμπή του 1667-1668.

Στο κεφάλαιο του βιβλίου για τα οθωμανικά μνημεία του βορειοελλαδικού χώρου, που ο Η. Lowry αφιερώνει για τα δίδυμα Λουτρά του Αλατά, αναφέρεται ότι η ακριβής χρονολόγηση του αρχιτεκτονήματος δεν είναι δυνατόν να βασισθεί στις πληροφορίες που παραθέτει ο Εβλιγιά Τσελεμπή, που αποτελεί ωστόσο μαρτυρία για την ύπαρξη τους στα 1667-1668 με την επωνυμία Σινάν του Αλατά. Λαμβάνοντας επίσης υπόψη το πολύτομο έργο του ιστορικού της αρχιτεκτονικής Ekrem Hakki Ayverdi για τα οθωμανικά μνημεία του ευρωπαϊκού χώρου, ο Lowry θεωρεί ότι ο Ayverdi δεν αναφέρει καθόλου λουτρά για την πόλη της Βέροιας, μολονότι καταγράφει τρία ακόμη αφιερώματα του Tuzcu Sinan Bey βασιζόμενος στα βακουφικά κατάστιχα, επειδή απ' ό,τι φαίνεται δεν είχε επισκεφθεί την πόλη, αλλά βασίσθηκε στην περιγραφή του Semavi Eyice, οποίος ήρθε στη Βέροια το 1953 αλλά πιθανόν δεν είχε δει το λουτρό. Ο Lowry, σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει από τον Ayverdi, αναφέρει ότι τα αφιερώματα του Tuzcu Sinan Bey περιλαμβάνουν το τζαμί του Ιμαρέτ που αναφέρεται επίσης και ως Imaret Mescidi, το Ιμαρέτ του Tuzcu Sinan Bey που αναφέρεται στα κατάστιχα των ετών 1751-1752 και το γραμματοδιδασκαλείο του γιου του Tuzcu Sinan Bey, που αναφέρεται στα κατάστιχα των ετών 1668-1669 και 1793-1794. Προχωρώντας στη συνέχεια στην ανάγνωση του Οδοιπορικού του Εβλιγιά Τσελεμπή ο Lowry αποδίδει στον Αλατά Tuzcu ένα από τα ιμαρέτ που αναφέρονται, και την υποδειγματική γέφυρα του Σινάν Μπέη, που κτίστηκε σύμφωνα με την επιγραφή που παραδίδει ο Εβλιγιά στα 1586. Ο Lowry προχωρεί στον συλλογισμό, ταυτίζει όλα τα πρόσωπα με την επωνυμία Sinan Bey με ένα και χρησιμοποιεί την αναφορά που παραδίδεται για την χρονολόγηση της γέφυρας, προκειμένου να αποδώσει όλα τα αφιερώματα του Sinan Bey, συμπεριλαμβανομένων και των Λουτρών στο τελευταίο τέταρτο του 16^{ου} αιώνα.

Η τελευταία ωστόσο ανακοίνωση για την οθωμανική Βέροια του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα μέσα από τα οθωμανικά χειρόγραφα από την οθωμανολόγο, καθηγήτρια στο πανεπιστήμιο Αιγαίου, Δρ. Ελένη Γκαρά έδωσε νέα δεδομένα για την πρώιμη ζωή και οργάνωση του οθωμανικού πληθυσμού της Βέροιας. Από τη συγκριτική μελέτη των καταστάσεων των συνοικιών και των αφιερωμάτων προκύπτει ότι στο κατάστιχο του 1500 αναφέρονται ένα πρώιμο λουτρό και μία γέφυρα ως έργα και αφιερώματα ενός Αβς Μπέη, ενώ ο Σινάν Μπέη γιος του Γιακούμπ, που πιθανόν ταυτίζεται με τον Tuzcu Sinan αφιερώνει ένα μπεζεστένι και πιθανόν τζαμί με σχολείο. Είκοσι χρόνια αργότερα, στο κατάστιχο του 1520 αναφέρεται ο επόμενος αφιερωτής Μεχμέτ Μπέης, ο οποίος επεκτείνει το αφιέρωμα με μεντρεσέ και ιμαρέτ. Από την καταγραφή επίσης των τζαμιών φαίνεται ότι στα 1500 υπήρχαν τρία τεμένη, το παλιότερο από τα οποία χτίστηκε από τον Σινάν Μπέη γιό του Γιακούμπ Μπέη, ενώ η λειτουργία του τεμένους μαζί και ενός σχολείου υποστηρίζεται από το Μπεζεστένι, με τα εσω-

τερικά και εξωτερικά του καταστήματα και ένα νερόμυλο στο Διαβατό. Επομένως, ως υπόθεση εργασίας διατυπώνεται από την ερευνήτρια το ζήτημα της επέκτασης και συνένωσης ενός αρχικού αφιερώματος, τα κτίσματα του οποίου σχετίζονται με τα μέχρι σήμερα διατηρούμενα δίδυμα λουτρά και με το μέχρι πριν από 50 χρόνια, έστω και τμηματικά διατηρούμενου ιμαρέτ, τα οποία αποτέλεσαν στους επόμενους αιώνες τα κοινωφελή ιδρύματα της συνοικίας που έμεινε επίσης γνωστή με το όνομα Σινάν Μπέη.

Η ανάγνωση και ο συσχετισμός των πρώιμων και των μεταγενέστερων πηγών είναι μία κοπιώδης και αργή διαδικασία προκειμένου όλες οι μεμονωμένες αναφορές να αποτελέσουν ένα συνεχές αφήγημα. Καθίσταται πάντως σαφές ότι χρονολόγηση του μνημείου βάσει πρώιμων στοιχείων της οθωμανικής αρχιτεκτονικής, συμφωνεί και επαληθεύεται από τις πρώιμες αναφορές των κειμένων του 1500-1520, και γίνεται επίσης φανερό ότι οι πηγές του 17^{ου} και 18^{ου} αι. διατηρούν την παράδοση των προηγούμενων χρόνων, αλλά είναι καλό να συνεξετάζονται πάντα με τα πρωιμότερα χρονολογικά κείμενα.

Η μελέτη του μνημείου, όπως και της οργάνωσης του χώρου γύρω από αυτό, είναι ακόμη στην αρχή τους. Σίγουρα το κτήριο με κάτοψη σχήματος Πει, που αποτυπώνεται στις φωτογραφικές λήψεις των εργασιών στον τρούλο του γυναικείου τμήματος (εικ. 3) και στο ρυμοτομικό σχέδιο της Βέροιας του 1936, όπως και η φωτογραφική λήψη του Machiel Kiel του 1972, που απεικονίζει ίσως τμήμα του, αλλά και οι αναφορές στο αρχείο της Εφορείας Αρχαιοτήτων για το ιμαρέτ ή τζαμί του Σινάν Μπέη προσφέρουν το έναυσμα για την μελέτη της τοπογραφίας της οθωμανικής συνοικίας Σινάν Μπέη, στην οποία εντάσσονται τα λουτρά, το τέμενος, το ιμαρέτ, και το σχολείο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δημητριάδης Β., *Η Κεντρική και Δυτική Μακεδονία κατά τον Εβλιγιά Τσελεμπή (εισαγωγή – μετάφραση – σχόλια)*, ΕΜΣ, Θεσσαλονίκη 1973.
- Ευγενίδου Δ., «Βέροια. Συγκρότημα Τουρκικών Λουτρών», *ΑΔ 40* (1985) Χρονικά, ΥΠΠΟ, Αθήνα 1990, 246.
- Κανετάκη Ε., *Οθωμανικά λουτρά στον ελλαδικό χώρο*, ΣΕΕ, Αθήνα 2004.
- Κανετάκη Ε., «Τα οθωμανικά λουτρά στην Ελλάδα», *Οθωμανικά λουτρά, εφημ. Η Καθημερινή Επτά Ημέρες 20 Μαΐου 2001*.
- Καλογήρου Ν., «Προστασία και ανάπλαση της Ιστορικής Πόλης, Αρχιτεκτονικές και Πολεοδομικές Επεμβάσεις στο Ιστορικό Κέντρο της Βέροιας», *Δημοτική Επιχείρηση Τοπικής, Πολιτιστικής, Κοινωνικής Ανάπτυξης Δήμου Βέροιας*, Βέροια 1990.
- Καραγιάννη Φλ., Β. Καλταπανίδου – Πυροβέτση, «Δίδυμος Λουτρώνας Βέροιας» *Η συντήρηση και η αποκατάσταση των Οθωμανικών μνημείων στην Ελλάδα*, ΑΙΜΟΣ – ΕΜΜΑΒΠ Εταιρεία για τη Μελέτη Μεσαιωνικής Αρχιτεκτονικής των Βαλκανίων και της Προστασίας της, επιμ. Αιμ. Στεφανίδου, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2009.
- Κατσανάκη, Μ., «Το λουτρό στους οριενταλιστές ζωγράφους», *Οθωμανικά λουτρά, εφημ. Η Καθημερινή Επτά Ημέρες 20 Μαΐου 2001*.
- Konuk Neval, «Η Οθωμανική Αρχιτεκτονική στην Ελλάδα», Κέντρο Στρατηγικών Ερευνών, Άγκυρα 2010.
- Κουρκουτίδου – Νικολαΐδου Ε., Μαυροπούλου – Τσιούμη Χρ., Παζαράς Θ., «Βέροια. Τουρκικά Λουτρά», *ΑΔ 31* (1976) Μέρος Β'2 – Χρονικά, Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, Αθήνα 1984, 266, πιν.206.
- Κουρκουτίδου – Νικολαΐδου Ε., Μαυροπούλου – Τσιούμη Χρ., «Βέροια. Τουρκικά Λουτρά», *ΑΔ 32* (1977) Μέρος Β'2 – Χρονικά, Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, Αθήνα 1984, 231.
- Λαζαρίδης Π., «Βέροια. Παλαιά οικία παρά τον Δίδυμον λουτρώνα. Δίδυμος Λουτρών και Πύργος Ωρολογίου», *ΑΔ 29* (1973 - 1974) Μέρος Β'3 – Χρονικά, Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, Γενική Δ/ση Αρχαιοτήτων και Αναστηλώσεως, Αθήνα 1980, 755, 757.
- Lowry H.W., *In the Footsteps of the Ottomans, A search for sacred spaces and architectural monuments in northern Greece*, Istanbul 2011.
- Αναστασία Ι. Μαργιέ – Άννα Σ. Ματσόκη, «Η Οθωμανική Αρχιτεκτονική στην πόλη της Βέροιας», *περιοδ. Αρχαιολογία και Τέχνες*, τεύχος 105.
- Μιχαηλίδης Μ., «Βέροια. Τουρκικός Λουτρών», *ΑΔ 26* (1971) Μέρος Β'2 – Χρονικά, Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, Γενική Δ/ση Αρχαιοτήτων και Αναστηλώσεως, Αθήνα 1975, 445, πίν. 441 δ.
- Μπαλτά, Ε., «Το λουτρό σε Ανατολή και Δύση», *Οθωμανικά λουτρά, εφημ. Η Καθημερινή Επτά Ημέρες 20 Μαΐου 2001*.
- Μπαλτά, Ε., «Το οθωμανικό χαμάμ», *Οθωμανικά λουτρά, εφημ. Η Καθημερινή Επτά Ημέρες 20 Μαΐου 2001*.
- Παζαράς Θ., «Βέροια. Συγκρότημα Τουρκικών Λουτρών (Λουτρά Σινάν Μπέη του Αλατά)», *ΑΔ 33* (1978) Μέρος Β'2 – Χρονικά, Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, Αθήνα 1985, 270.
- Παζαράς Θ., «Βέροια. Τουρκικά Λουτρά», *ΑΔ 34* (1979) Μέρος Β'2 – Χρονικά, ΥΠΠΟ, Αθήνα 1987.
- Στεφανίδου, Αι., «Τα χαμάμ στην Ελλάδα: τύποι και εξέλιξή τους», *Στο βέλος του χρόνου, τιμητικός τόμος για τον ακαδημαϊκό- καθηγητή Γεώργιο Π. Λάββα*, Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Εφηροσμένης Επικοινωνίας, University Studio Press.
- Τσιγαρίδας Ε., «Βέροια. Δίδυμος Τουρκικός Λουτρών», *ΑΔ 27* (1972) Μέρος Β'2 – Χρονικά, Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, Γενική Δ/ση Αρχαιοτήτων και Αναστηλώσεως, Αθήνα 1977, 554, πίν.502.
- Τσιγαρίδας Ε., «Βέροια. Δίδυμος Τουρκικός Λουτρών», *ΑΔ 28* (1973) Μέρος Β'2 – Χρονικά, Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών, Γενική Δ/ση Αρχαιοτήτων και Αναστηλώσεως, Αθήνα 1977σελ. 485- 486, πιν. 447.

ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Ολυμπία Μπέτσα, φιλόλογος - msc Πολιτισμικών Σπουδών & Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση

ΟΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ (α' μέρος)

Οι κινηματογράφοι έζησαν τη μεγαλύτερη ακμή τους στον 20^ο αιώνα. Πολλές αναμνήσεις έχουν οι παλαιότεροι από αυτούς τους χώρους συνάθροισης όπου οι θεατές εκτόνωναν τα συναισθήματα τους μέσα από την ταύτιση και την κάθαρση. Το σινεμά ήταν το ασφαλές καταφύγιο, όπου τα καταπιεσμένα συναισθήματα έβρισκαν διέξοδο, χωρίς να υπάρχει ψόγος για αυτή τη δυνατότητα έκφρασης τους. Ήταν χώροι ψυχαγωγίας και κοινωνικοποίησης για ένα λαό που πάλευε μέσα σε ταραγμένες εποχές. Πολλές φορές οι κάτοικοι των χωριών έρχονταν πεζή για να παρακολουθήσουν μια αγαπημένη ταινία ιδίως στις δεκαετίες '50, '60, '70, ενώ έξω από τα γκισέ σχηματιζόνταν ατελείωτες ουρές που έφταναν μέχρι τους δρόμους της πόλης. Στη Βέροια του 20^{ου} αιώνα υπήρχαν οι κινηματογράφοι Ζάππειο (1925), Πάνθεον (1930), Ολύμπιον, Καπρίνης, Παλλάς, Σταρ, ΡΕΞ (θερινό σινεμά στα σημερινά ΚΤΕΛ) και διάφορα drive in στα περίχωρα.

Ο κινηματογράφος ΣΤΑΡ

Το ΣΤΑΡ είναι πια το μόνο εναπομείναν σινεμά που κοσμεί την πόλη μας. Ιδιοκτήτες του είναι οι αδελφοί Βλαχογιάννη, ο Ριχάρδος/Γρηγόρης και ο Γιώργος, πρόεδρος της Κινηματογραφικής Ένωσης Βορείου Ελλάδος και Αντιπρόεδρος Ελλάδος. Οι πληροφορίες που ακολουθούν και συνθέτουν το ιστορικό της πορείας του κινηματογράφου στο διάβα του χρόνου είναι από προφορική αφήγηση του κ. Γιώργου Βλαχογιάννη, τον οποίο ευχαριστώ για το χρόνο που μου αφιέρωσε και για τη συμβολή του στην τοπική πολιτιστική ιστορία, για την οποία, άλλωστε, βραβεύτηκε μαζί με τον αδελφό του από το Δήμο Βέροιας (εικ. 1).

α. Το κτήριο στο πρώτο μισό του 2^{ου} αιώνα

Ο κινηματογράφος ΣΤΑΡ είναι από τους τελευταίους που άνοιξαν στη Βέροια. Στον ίδιο χώρο μέχρι το 1953 η οικογένεια Βλαχογιάννη διατηρούσε ένα χοιροστάσιο, που αξιοποιούταν παράλληλα και σα σφαγείο. Επί της Ιπποκράτους διατηρούσαν, επίσης, ένα καφεκοπτείο, όπου παράλληλα πουλούσαν αλάτια. Στον ίδιο δρόμο, στην αυλόπορτα του αρχοντικού Βλαχογιάννη είναι τραβηγμένη η περίφημη φωτογραφία με τη γιαγιά Βλαχογιάννη και τη γυναίκα του Παύλου Μελά, Ναταλία Μελά, που επισκεπτόταν συχνά τη συγκεκριμένη οικογένεια με την οποία την έδεσαν φιλικό δεσμό (εικ. 2). Στο χώρο του σημερινού κινηματογράφου, κατά τη διάρκεια της Κατοχής, η Φιλόπτωχος Αδελφότης Κυριών διένειμε τρόφιμα και ρουχισμό στους συμπολίτες μας, αφού η Βλαχογιάννη ήταν μέλος της Αδελφότητας. Αργότερα, στον Εμφύλιο, ο χώρος ήταν «ουδέτερη ζώνη», καθώς, παρόλο που αποτελούσε χώρο συγκέντρωσης των αντίπαλων παρατάξεων, υπήρχε ηρεμία λόγω της στάσης ουδετερότητας που τηρούσε ο ιδιοκτήτης και της εξισορροπητικής του ικανότητας.

β. Ο κινηματογράφος τις δεκαετίες 1950-1960

Ο Θωμάς Βλαχογιάννης αγαπούσε πολύ τον κινηματογράφο. Το 1953, λοιπόν, αποφασίζει να μετατρέψει το χοιροστάσιο σε θερινό σινεμά που λειτουργεί στο ισόγειο (εικ. 3). Την έναρξη εγκαινιάζει το μιούζικαλ "Annie get your gun" (Αννα, πάρε την καρμπίνα), που σημειώνει τρομερή επιτυχία και παίζεται τον Ιούνιο του 1953 (εικ. 4). Μεγάλη εισπρακτική επιτυχία, επίσης, γνωρίζει και «Ο Χιτών». Κάποια από τα έσοδα, για την ακρίβεια, 1.500 δραχμές από περίπου 300 εισιτήρια διατέθηκαν στον αγώνα του Κυπριακού λαού εναντίον των Άγγλων. Μέχρι το 1955 υπάρχει ένας υπαίθριος χώρος προβολής, αλλά το 1956 η επιχείρηση μεγαλώνει με την οικοδόμηση του υφιστάμενου κτηρίου. Τώρα πλέον, ο κινηματογράφος έχει δύο αίθουσες, ενώ ο εξώστης άρχισε να λειτουργεί κανονικά τα τελευταία χρόνια. Στο κτήριο αυτό ιδρύεται και ο Τουριστικός Όμιλος Βέροιας το 1957 από τους Βλαχόπουλο, Σαμαρά κ.ά. Εφεξής, ο κινηματογράφος ζει ένδοξες στιγμές με ταινίες, θεατρικές παραστάσεις, εκδηλώσεις συλλόγων, αλλά και την έλευση πολιτικών προσώπων, όπως ο Κωστής Στεφανόπουλος, ο Κων/νος Καραμανλής κ.ά.

Οι θίασοι όλων των γνωστών καλλιτεχνών του 20^{ου} αιώνα έδωσαν παραστάσεις στη σκηνή του κινηματογράφου με εμβληματικές τις παρουσίες των Βουγιουκλάκη, Αυλωνίτη, Ρίζου. Κάποτε, ένας θαυμαστής του Κώστα Χατζηχρήστου με το επώνυμο Τζήκας διέκοψε την παράσταση του θιάσου του για να του προσφέρει πίτα και του είπε: «για σένα κύριε Χατζηχρήστο». Ο δημοφιλής ηθοποιός τον ευχαρίστησε ευγενικά και συνέχισε την παράσταση. Όταν κάποια άλλη φορά ήρθε η Σοφία Βέμπο με το θίασο της, η παράσταση της δε σημείωσε την αναμενόμενη επιτυχία, εντελώς συμπτωματικά, όπως θεωρεί ο κ. Βλαχογιάννης. Ο Γιώργος Οικονομίδης χρησιμοποίησε την αίθουσα για διαγωνισμούς και διαφήμιση των προϊόντων της Πετρογκάζ. Επίσης, ένας άλλος παρουσιαστής που χρησιμοποιούσε την αίθουσα ήταν ο Άλκης Στέας.

Το τελευταίο βράδυ της αποκριάς του 1961, στις 22 Φεβρουαρίου στον κινηματογράφο ΣΤΑΡ έπαιζαν οι κολοσσοί του θεάτρου Βασίλης Αυλωνίτης, Γεωργία Βασιλειάδου και Νίκος Ρίζος. Ο τελευταίος, αντιλαμβανόμενος τη χημεία της τριάδας αυτής, είχε την έξυπνη ιδέα το 1961 να δημιουργήσει τον θίασο Αυλωνίτη – Βασιλειάδου – Ρίζου, ο οποίος διατηρήθηκε με μεγάλη επιτυχία έως το 1965. Το θεατρικό έργο «Ο Κλέαρχος, η Μαρίνα κι ο κοντός» ήταν η πρώτη τους μεγάλη επιτυχία, και όπως φαίνεται και από τον τίτλο, ήταν γραμμένο ακριβώς πάνω στις δυνατότητες, αλλά και το μύθο των συγκεκριμένων τριών ηθοποιών. Η μεγάλη επιτυχία του θεατρικού, το οδήγησε στο σινεμά με αυτούσιο το θίασο και με σκηνοθέτη τον Τσιφόρο¹. Κατά τη διάρκεια της παράστασης στη Βέροια διαδόθηκε το νέο για τη δολοφονία του τραπεζίτη Γιακώ Αζαρία και της συζύγου του Σαρίνας από αγνώστους μέχρι σήμερα που εισέβαλαν στο σπίτι τους. Οι δημοφιλείς ηθοποιοί, συντετριμμένοι, διέκοψαν την παράσταση, λόγω της απρόοπτης είδησης που συντάραξε την πόλη και αποσύρθηκαν στο ξενοδοχείο τους.

Αργότερα, το 1963, όταν ο Μίκης Θεοδωράκης μαζί με τον Γρηγόρη Μπιθικώτση έδωσαν συναυλία στο ΣΤΑΡ, ο ιδιοκτήτης προειδοποίησε την αστυνομία ότι σε περίπτωση επεισοδίων θα υπήρχε καταγγελία. Η συναυλία ήταν επιτυχημένη και ευτυχώς δεν έγιναν επεισόδια.

Ας μην ξεχνάμε ότι ήταν ακόμα νωπή η δυσάρεστη ανάμνηση των γεγονότων στη Νάουσα τον Οκτώβρη του 1961, όταν μια ομάδα τραμπούκων παρακρατικών

1 <http://ellinikoskinimatografos.gr/η-χημεία-της-τριάδας-ρίζου-αυλωνίτη-βασιλειάδου>, ανακτήθηκε στις 30/12/2016

ανέστειλε τη διεξαγωγή της συναυλίας του Μίκη Θεοδωράκη στον κινηματογράφο «Αγγέλικα» πετώντας πέτρες την ώρα που η ορχήστρα έπαιζε τον «Επιτάφιο» του Γιάννη Ρίτσου².

γ. Ο κινηματογράφος μετά το 1974 - Νέοι ιδιοκτήτες

Το 1974 αναλαμβάνουν τον κινηματογράφο οι αδελφοί Γιώργος και Γρηγόρης/Ριχάρδος Βλαχογιάννης. Αναβαθμίζουν τα μηχανήματα (τώρα πια είναι ψηφιακά). Ο κινηματογράφος περνά σε νέα φάση και γίνονται δημοφιλείς οι τουρκικές ταινίες που γίνονται εισπρακτικές επιτυχίες. Το 1973 μεγάλη επιτυχία σημειώνει η τουρκική ταινία «Η γυναίκα ποτέ δεν ξεχνά» και το 1974 η ελληνική «Παύλος Μελάς» με πρωταγωνιστή το Λάκη Κομνηνό, ταινία που απέσπασε διθυραμβικές κριτικές, αλλά δεν προβλήθηκε ποτέ στη μικρή οθόνη.

Το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '70 οι κινηματογράφοι παίζουν ελληνικές αισθησιακές ταινίες με πρωταγωνιστή τον Κώστα Γκουσγκούνη. Παρά το γεγονός ότι οι συγκεκριμένες ταινίες προκαλούσαν τα χρηστά ήθη, είχαν μεγάλη ανταπόκριση από το κοινό και παρακολουθούνταν και από γυναίκες. Οι θαυμαστές συνέπασχαν και χειροκροτούσαν ή έκλαιγαν ανάλογα με την τροπή της υπόθεσης. Μέσα στον κινηματογράφο ακούγονταν συνθήματα, όπως «αέρα, αέρα Καλκαντέρα» παρομοιάζοντας τον πρωταγωνιστή με γνωστό επιθετικό ποδοσφαιριστή από την Ουρουγουάη που έπαιζε στον Εθνικό Πειραιώς, ενώ χαραγμένες στη μνήμη του ιδιοκτήτη του κινηματογράφου είναι οι εικόνες λατρείας και θλίψης όταν σε κάποια ταινία πέθανε ο πρωταγωνιστής. Θυμάται χαρακτηριστικά τη σκηνή γεμάτη με αναμμένα κεριά, ο αριθμός των οποίων πρέπει να ήταν γύρω στα 500. Αυτό το φαινόμενο ήταν πρωτόγνωρο. Εκτός από τις ελληνικές αισθησιακές ταινίες στους κινηματογράφους παίζονταν και ανάλογες ξένες ταινίες.

Η Αστυνομία, ωστόσο, έκανε συχνά αιφνιδιαστικές εφόδους γιατί ανεξάρτητα από το αν υπήρχε άδεια προβολής, ο εκάστοτε εισαγγελέας έκρινε αν επιτρεπόταν η προβολή στην πόλη, καθώς μπορούσε να επικαλεστεί το νόμο για την προσβολή των χρηστών ηθών. Οι αστυνομικοί έμπαιναν κατευθείαν στην καμπίνα και έπαιρναν την μπομπίνα με το φιλμ, το οποίο προβαλλόταν έπειτα δημόσια ενώπιον των αρμόδιων δικαστών, για να κριθεί η ενοχή ή η αθωότητα κατόπιν αυτοψίας. Σε περίπτωση ενοχής, οι ιδιοκτήτες συλλαμβάνονταν στο πλαίσιο του Αυτόφωρου και οδηγούνταν στο Αστυνομικό Τμήμα. Ο κ. Βλαχογιάννης θυμάται να περνά πολλά βράδια στο Τμήμα και στη συνέχεια να δικαιώνεται κατόπιν έφεσης στα Δικαστήρια της Θεσσαλονίκης. Έντονα χαραγμένη στη μνήμη του είναι η ταινία «Η Αυτοκρατορία των Αισθήσεων» του Ναγκίσα Οσίμα που κυκλοφόρησε το 1976 και απέσπασε και βραβείο Κανών. Εξαιτίας της προβολής της στη Βέροια συνελήφθη από τον εισαγγελέα Τσίχλα, οδηγήθηκε με συνοδεία στα Δικαστήρια και αθωώθηκε στο Εφετείο. Η ταινία προκάλεσε και σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς όπως διαβάζουμε και σε σχετική ιστοσελίδα ήταν «μυθική κυρίως για τον ξέφρενο, σαρωτικό ερωτισμό της, για τον τρόπο που τον απεικονίζει, η ταινία υπήρξε σκανδαλώδης στην εποχή της, χρειάστηκε να κάνει το post production της σε εργαστήρια στη Γαλλία και προβλήθηκε στην Ιαπωνία λογοκριμένη»³. Όταν κάποια άλλη φορά, οι αστυνομικοί επιχειρήσαν να κατασχέσουν μια γαλλική αισθησιακή ταινία, κατά λάθος πήραν μια μπομπίνα με άλλη ταινία, οπότε κατά τη διάρκεια της δημόσιας προβολής/αυτοψίας, βρέθηκαν μπροστά σε μια δυσάρεστη για αυτούς έκπληξη, καθώς οι δικαστές παρακολούθησαν μια κατάλληλη και ευπρεπή ταινία.

Οι άνθρωποι της Ασφάλειας, συνήθως, κάθονταν στο «Ακροπόλ» πίνοντας καφέ

2 <http://www.ogdoo.gr/erevna/rakosyllektika/h-petra-tou-miki>, ανακτήθηκε στις 30/12/2016

3 <http://flix.gr/cinema/ai-no-korida-review.html>, ανακτήθηκε στις 30/12/2016

και παρακολουθώντας τις συγκεντρώσεις πολιτών στα σινεμά.

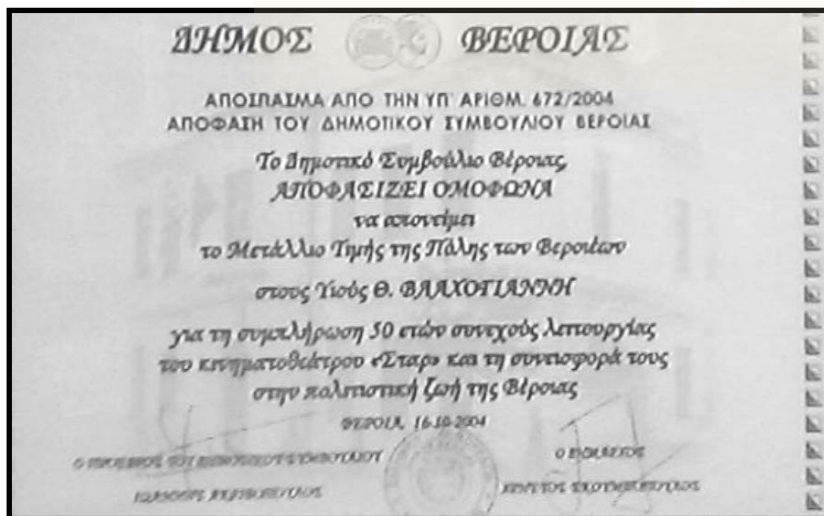
Τον Ιούνιο του 1978, ο μεγάλος σεισμός της Θεσσαλονίκης ταρακούνησε και τη Βέροια. Εκείνη τη στιγμή στο θερινό ΣΤΑΡ στην ταράτσα, υπήρχαν θεατές, που όμως δεν αντιλήφθηκαν τι ακριβώς είχε γίνει. Ένας εξ αυτών, μάλιστα, θεώρησε ότι ο από πίσω του κουνούσε την καρέκλα και του επιτέθηκε λεκτικά.

Στη δεκαετία του '80, ο κινηματογράφος απειλείται από την εφεύρεση του βίντεο και εκτός από τις ταινίες και τα θεατρικά σχήματα (μέσα στα οποία συγκαταλέγεται και το Μακεδονικό της Βέροιας με πρωταγωνιστή το Μαυρόπουλο), οι χώροι νοικιάζονται από τα κόμματα στη διάρκεια των προεκλογικών αγώνων. Το ΣΤΑΡ κάποιες φορές, το μοιράζονταν διάφορα κόμματα, π.χ. η Ν.Δ. και το Κ.Κ.Ε. Πίσω στον ακάλυπτο χώρο ετοιμάζαν τα πανό τους μέσα σε κλίμα ηρεμίας και σύμπνοιας. Ωστόσο, έπειτα στους δρόμους της πόλης μετατρέπονταν σε αντιπάλους. Ήταν οι εποχές που η κομματική μέθη δημιουργούσε πάθη κι εντάσεις.

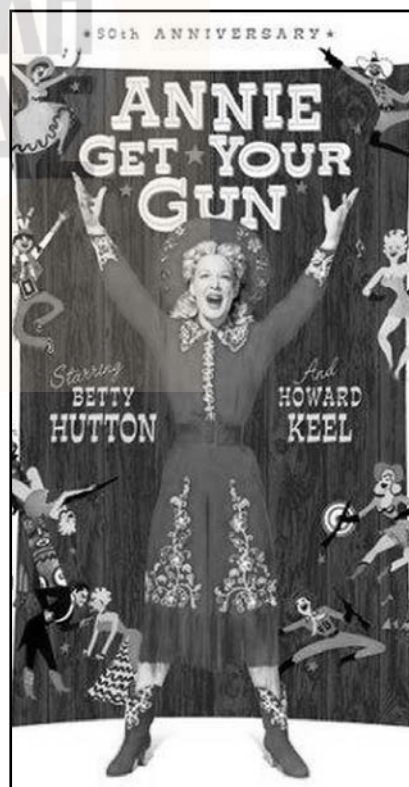
Τα τελευταία χρόνια μεγάλη επιτυχία γνώρισε ο «Τιτανικός» που παιζόταν για έναν ολόκληρο μήνα και το «Μάμμα Μία» που ξεκίνησε να προβάλλεται το Μάιο και τελείωσε το Σεπτέμβριο. Παρά τις δυσχέρειες των δύσκολων δεκαετιών '80-'90 το ΣΤΑΡ κρατήθηκε, καθώς όπως λέει ο κ. Βλαχογιάννης αυτή τη δουλειά ήξερε. Τώρα πια τις ταινίες τις επιλέγουν από κοινού οι ιδιοκτήτες με τις εταιρείες. Τα γραφεία ταινιών καθορίζουν το αντίτιμο των εισιτηρίων και πλέον οι ταινίες παίζονται ταυτόχρονα σε όλα τα μέρη. Δυστυχώς, ο Ευρωπαϊκός κινηματογράφος, αν και ποιοτικά ανώτερος, δεν είναι εμπορικός παρά το γεγονός ότι χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η μετάδοση παραστάσεων της Μητροπολιτικής Όπερας της Νέας Υόρκης γίνεται από τον κινηματογράφο επειδή υπάρχουν τα απαιτούμενα μηχανήματα, χωρίς όμως, να αποδίδονται και κέρδη.

δ. «Η κοινωνική εκδήλωση σου δίνει ζωή»

Η συνάθροιση στον κινηματογράφο είναι κοινωνική εκδήλωση και όπως λέει ο κ. Βλαχογιάννης «η κοινωνική εκδήλωση δίνει ζωή, επειδή ο άνθρωπος είναι κοινωνικό ον», «η τηλεόραση είναι το μεγαλείο της μοναξιάς», ενώ «ο κινηματογράφος είναι σα να τρως έξω και όχι στο σπίτι». Ο πολιτισμός αναπτύσσεται μέσα από αυτήν την τέχνη και η έβδομη τέχνη χαρίζεται απλόχερα σε όλους μας!

Εικόνα 1.
Το Μετάλλιο Τιμής στους αδελφούς Βλαχογιάννη

Εικόνα 4. Η αφίσα της ταινίας
“Annie, get your gun”

Εικόνα 2. Η Ναταλία Μελά με την Ανθούλα Βλαχογιάννη στην αυλόπορτα του αρχοντικού της οικογένειας επί της σημερινής Ιπποκράτους (1930)

Εικόνα 3. Τα Εγκαίνια των θεμελίων του Κινηματοθέατρου ΣΤΑΡ το 1953. Στο κέντρο, η Ιφιγένεια Βλαχογιάννη, δεξιά της ο γιος της Γρηγόρης-Ριχάρδος Βλαχογιάννης, αριστερά (δίπλα στον παπά) ο άλλος της γιος Γεώργιος Βλαχογιάννης, ακριβώς πίσω του ο πατέρας τους Θωμάς Βλαχογιάννης (Οικ. Αρχείο Βλαχογιάννη)

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

π. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, Μέλος Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Το μοναστηριακό δάσος της Σφήνιτσας Μία προσέγγιση των ιδιοκτησιακών του μεταβολών (18ος – 20ος αι.)

α. Εισαγωγικά

Το ονομαζόμενο «Μοναστηριακό δάσος Αγίου Αθανασίου Σφήνιτσας» βρίσκεται στις Βόρειες – Βορειοδυτικές πλαγιές της οροσειράς των Πιερίων, στα όρια μεταξύ των Νομών Ημαθίας και Πιερίας (βλ. Χαρτ. 1). Η αρχική έκταση του δάσους ανερχόταν στα 1.070 εκτάρια γης, ενώ σήμερα στην κυριότητα της μονής έχουν απομείνει μόλις 534,05 εκτάρια.

Η έκταση του δάσους οριοθετείται βόρεια με περιοχή η οποία απαλλοτριώθηκε κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου υπέρ των κατοίκων των χωριών Αγκαθιάς και Κυψέλης (Νεοχωρίου), νότια με την περιοχή της Αγίας Παρασκευής και έκταση που απαλλοτριώθηκε υπέρ των προσφύγων κατοίκων της περιοχής, δυτικά με την κορυφογραμμή Κουτίχας, Υψηλοτέρα – Κούτσουρα και ανατολικά με δασική έκταση που από τη δεκαετία του 1930 περιήλθε στη διαχείριση του ΟΔΕΠ (βλ. Χαρτ. 2).

Το δάσος της Σφήνιτσας αποκτήθηκε από τη μονή του Αγίου Αθανασίου κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου, γνωρίζοντας αρκετές ιδιοκτησιακές μεταβολές κυρίως κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, γεγονός που οδήγησε, τελικά, στην απώλεια της κυριότητας εκ μέρους της μονής της μισής αρχικής του εκτάσεως¹.

β. Η απόκτηση και το ιδιοκτησιακό καθεστώς του δασοκτήματος κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου

Το «δάσος της Σφήνιτσας», αποτελούμενο από 1.070 εκτάρια γης, φαίνεται ότι μέχρι και το πρώτο μισό του 18^{ου} αιώνα ανήκε σε μουσουλμάνους Οθωμανούς γαιοκτήμονες της περιοχής. Γύρω στα μέσα του 18^{ου} αιώνα, το δασόκτημα πουλήθηκε προς τον ηγούμενο και τους μοναχούς του μοναστηριού του Αγίου Αθανασίου Σφήνιτσας. Για τον λόγο αυτό εκδόθηκαν σχετικοί τίτλοι μεταβίβασης ιδιοκτησίας, οι οποίοι αρκετά χρόνια αργότερα, κατά το έτος Εγίρας 1292, επικυρώθηκαν από τις διοικητικές αρχές

¹ Παναγιώτης Στ. Στεφανίδης, *Διαχειριστική μελέτη του μοναστηριακού δάσους "Σφήνιτσας"* Δασαρχείου Βεροίας 1986 – 1990, Θεσσαλονίκη 1986, 4 – 16.

του καζά Βεροίας².

Στις 6 Δεκεμβρίου του 1874, το Διοικητικό Συμβούλιο του Καζά Βεροίας εξέδωσε επίσημους τίτλους κυριότητας (ταπία), αναγνωρίζοντας το δικαίωμα νομής και κατοχής του δασοκτήματος στους μοναχούς του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας. Η επικύρωση των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων των μοναχών της Σφίνιτσας επί του συγκεκριμένου δασοκτήματος βασίστηκε σε προγενέστερα «χοτζέτια» και αποφάσεις του Ιεροδικείου Βεροίας «εκ των οποίων καταφαίνεται ότι οι παλαιότεροι Τούρκοι εξουσιαστές των υπό της Μονής διεκδικουμένων εκτάσεων έχουσι νομίμως πωλήσει και μεταβιβάσει ταύτας εις τον Ηγούμενον και τους μοναχούς της Μονής και ότι αι πωληθείσαι και μεταβιβασθείσαι εκτάσεις περιελάμβανον και γαίας καλλιεργησίμους ως επίσης και άλλους χέρσους και βοσκισίμους τόπους (ως και δάσος)»³.

Επίσης, το δικαίωμα νομής και κατοχής των προαναφερόμενων «βακουφικών εκτάσεων» του μοναστηριού πιστοποιήθηκε στις 10 Σεφέρ 1291 (1874) από τη Διεύθυνση Βακουφίων Θεσσαλονίκης, καθώς σε σχετικό επίσημο πίνακα των βακουφίων της περιφέρειας αναφερόταν ότι τα «υπαγόμενα εις την κατηγορίαν των καταχρηστικώς αφιερωμένων (βακουφικών) γαιών [του μοναστηριού] τυγχάνουσιν εγγεγραμμένα επισήμως επ' ονόματι των τέκνων του θανόντος Μερκουρίου»⁴. Το γεγονός ότι οι Οθωμανικοί τίτλοι κυριότητας εκδίδονταν στο όνομα φυσικών προσώπων και όχι «επ' ονόματι της Μονής», βασίζεται στην Οθωμανική νομοθεσία περί ιδιοκτησίας η οποία δεν αναγνώριζε στις μονές δικαίωμα «νομικού προσώπου» που θα μπορούσε να κατέχει απευθείας ακίνητη περιουσία. Κατά συνέπεια, οι σχετικοί τίτλοι κυριότητας εκδίδονταν στο όνομα φυσικών προσώπων, τα οποία συνήθως λειτουργούσαν ως «επίτροποι – εκπρόσωποι» των μονών ή άλλων κοινοτικών ιδρυμάτων.

Όπως προκύπτει από σχετική έκθεση του Οικονομικού Εφόρου Βεροίας, η οποία συντάχθηκε την 1^η Μαρτίου 1917, κατά τα τελευταία έτη της Οθωμανικής περιόδου στην περιοχή (τέλη 19^{ου} αι. – 1912) οι μοναχοί της Σφίνιτσας κατέβαλλαν προς τις οθωμανικές οικονομικές υπηρεσίες κτηματικό φόρο ανερχόμενο στο ετήσιο ποσό των 928 γροσίων, ως οφειλή για τη νομή και κατοχή των προαναφερόμενων εκτάσεων του μοναστηριού. Ως ένας από τους τελευταίους καταθέτες του ποσού αυτού, εκ μέρους της μονής προς το οθωμανικό δημόσιο, εμφανίζεται ο «παπά – Χρήστος» ο οποίος προφανώς υπήρξε μέλος της αδελφότητας της μονής. Επιπρόσθετα, στις 25 Φεβρουαρίου 1919 ο *Ερμηνεύς του Πρωτοδικείου Βεροίας* πιστοποιούσε, με την υπ' αριθμ. 15/1919 «επισημειωτική του απάντηση», ότι πράγματι κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου το συγκεκριμένο δασόκτημα του μοναστηριού υπήρξε «εκκλησιαστικόν κτήμα διακατεχόμενον δυνάμει παλαιών τίτλων υπό της Μονής»⁵.

Κατά συνέπεια, φαίνεται ότι από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα και καθ' όλη τη διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου στην περιοχή, το μοναστήρι της Σφίνιτσας κατείχε και νεμόταν νόμιμα και απαραβίαστα τις εκτάσεις του ιδιόκτητου δασοκτήματος και των λοιπών εκτάσεών του, εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό μέρος των λειτουργικών του εξόδων.

2 Υπουργείο Γεωργίας, Υπ' αριθμ. 64/28-10-1932 απόφασις του Παρά τω Υπουργείω Γεωργίας Διοικητικού Δικαστηρίου, 1 – 2.

3 Υπουργείο Γεωργίας, Υπ' αριθμ. 64/28-10-1932 απόφασις, ό.π., 2.

4 Υπουργείο Γεωργίας, Υπ' αριθμ. 64/28-10-1932 απόφασις, ό.π., 2.

5 Υπουργείο Γεωργίας, Υπ' αριθμ. 64/28-10-1932 απόφασις του Παρά τω Υπουργείω Γεωργίας Διοικητικού Δικαστηρίου, 1 – 4.

γ. Οι ιδιοκτησιακές μεταβολές του δασοκτήματος κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα (1912 – 1960)

Με την απελευθέρωση της Μακεδονίας από την οθωμανική κυριαρχία και την προσάρτηση των επαρχιών της στο ελληνικό κράτος το ιδιοκτησιακό καθεστώς του δασοκτήματος της Σφίνιτσας αμφισβητήθηκε από Ελληνικό Δημόσιο. Η αμφισβήτηση αυτή βασίστηκε κυρίως στον Νόμο 2508/21-09-1920 «περί εξακριβώσεως και διαχειρίσεως των περιουσιών των εν ταις Νέαις Χώραις από Τουρκοκρατίας Χριστιανικών Κοινοτήτων (προκειμένου εν γένει περί περιουσίας εκκλησιαστικής και ευαγών καθιδρυμάτων)». Σύμφωνα με τον νόμο αυτό οι τοπικές αρχές θα έπρεπε να διερευνήσουν και να διαπιστώσουν κατά πόσο η κατεχόμενη από διάφορα εκκλησιαστικά και λοιπά ιδρύματα περιουσία μπορούσε να βασιστεί σε προγενέστερους τίτλους ιδιοκτησίας, προκειμένου να αποφευχθούν αυθαίρετες προσαρτήσεις και οικειοποιήσεις εκτάσεων που θα έβλαπταν το δημόσιο συμφέρον.

Στο μεταξύ επακολούθησε η Μικρασιατική καταστροφή και η εγκατάσταση των Ελλήνων προσφύγων σε περιοχές της ελληνικής επικράτειας. Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενο δημοσίευσμά μας, η Γενική Διοίκηση Μακεδονίας με την υπ' αριθμ. 26515/3366 του 1922 διαταγή της επέταξε το σύνολο της περιουσίας του μοναστηριού του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, προκειμένου να εγκατασταθεί στην περιοχή το «Ορφανοτροφείο Όλυμπος»⁶, που λειτούργησε με τη συνδρομή της Αγγλικής Φιλανθρωπικής Εταιρείας *Bibleland*⁷, με σκοπό την περίθαλψη ορφανών παιδιών της καταστροφής⁸.

Η μόνιμη εγκατάσταση προσφυγικών πληθυσμών σε περιοχές γύρω από το μοναστήρι της Σφίνιτσας, κατά το έτος 1928, είχε ως αποτέλεσμα την απαλλοτρίωση υπέρ των προσφυγικών οικογενειών αρκετών καλλιεργήσιμων εκτάσεων του μοναστηριού, οι οποίες βρίσκονταν κυρίως σε πεδινές εκτάσεις της περιοχής «Κάτω Σφίνιτσα», σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 4/1928 απόφαση της Επιτροπής Απαλλοτριώσεων Βεροίας⁹.

Λίγα χρόνια αργότερα, το δασοκτήμα της Σφίνιτσας υπέστη νέες ιδιοκτησιακές μεταβολές. Σύμφωνα με το άρθρο 8 του Νόμου 4684/14-09-1931 η περιουσία των μονών της ελληνικής επικράτειας θα έπρεπε να διαχωριστεί σε «διατηρητέα» και «εκπονητέα»¹⁰, με σκοπό την ενίσχυση απόρων οικογενειών, κυρίως προσφυγικών. Ο τελικός διαχωρισμός του δασοκτήματος της Σφίνιτσας πραγματοποιήθηκε στις 3 Αυγούστου του 1933. Σύμφωνα με τη νέα κατάτμηση του δασοκτήματος στην κατοχή της μονής παρέμεναν 674,3 εκτάρια γης και τα υπόλοιπα 395,7 περιήλθαν στη διαχείριση του ΟΔΕΠ (Οργανισμός Διοικήσεως Εκκλησιαστικής Περιουσίας)¹¹.

Κατά το έτος 1931 το μοναστήρι της Σφίνιτσας προσέφυγε προς το «Παρά τω Υπουργείω Γεωργίας Διοικητικόν Δικαστήριο», δια του εκπροσώπου του Ευστρατίου

6 Νίκος Αδαλόγλου, *Ξενάγηση στα μοναστήρια Ημαθίας*, Θεσσαλονίκη 1988, 71 – 199.

7 Στεφανίδης, *Διαχειριστική μελέτη*, ό.π., 4 – 5.

8 Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, «Περιουσιακά και ιδιοκτησιακά στοιχεία του μοναστηριού του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, κατά την περίοδο 1930 – 1950», *Χρονικά Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας (Ε.Μ.Ι.Π.Η.)* 29 (Μάιος – Αύγουστος 2016) 29 – 41.

9 Στεφανίδης, *Διαχειριστική μελέτη*, ό.π., 4.

10 Α.Ι.Μ.Β.Ν.Κ., *Υπόδειξις της διατηρητέας περιουσίας προς χρήσιν της Μονής Αγ. Αθανασίου Σφηνίσσης*, (αταξινόμητα λυτά έγγραφα).

11 ΦΕΚ 150 Α/ 10-05-1930.

Χατσηκωνσταντίνου, προκειμένου να διεκδικήσει τα κυριαρχικά του δικαιώματα σε όσες εκτάσεις δεν είχαν μέχρι εκείνη τη στιγμή απαλλοτριωθεί. Η προσφυγή εισήχθη στο δικαστήριο με την υπ' αριθ. 154724/06-11-1931 επιστολή του Υπουργού Γεωργίας και εκδικάστηκε στις 12 Οκτωβρίου 1932. Μέλη του Διοικητικού Δικαστηρίου που εξέτασαν την υπόθεση υπήρξαν οι Γ. Αντωνακάκης – Πρόεδρος, Σ. Μεσημέρης, Μ. Ελευθεριάδης – εισηγητής, Π. Παπανικολάου, Α. Κρόκος και Θ. Μπαρλογιάννης – γραμματέας. Παρόν στην εξέταση της υπόθεσης ήταν και ο Διευθυντής των Δασών Λ. Ραζέλος.

Το δικαστήριο, με την υπ' αριθμ. 64/28-10-1932 απόφασή του (βλ. Εγγρ. 1), αφού έλαβε υπόψη του τα τεκμήρια που πιστοποιούσαν το ιδιοκτησιακό καθεστώς του δασοκτήματος κατά την Οθωμανική περίοδο, τη σχετική αναφορά του Δασαρχείου Βεροίας, το οποίο στις 14 Απριλίου 1932 έλαβε ένορκες καταθέσεις μαρτύρων που πιστοποιούσαν ότι το μοναστήρι της Σφίνιτσας κατείχε τις διαφιλονικούμενες εκτάσεις ήδη από την περίοδο της Τουρκοκρατίας, γεγονός που προέκυπτε και από σχετική διαχειριστική μελέτη του δασολόγου Δ. Χ. Κατσάνου που είχε συνταχθεί κατά το έτος 1929 και θεωρήθηκε από το Δασαρχείο Βεροίας, αναγνώρισε «το διαφιλονικούμενον δάσος κατά τα εν τοις τίτλοις όρια ως ιδιωτικόν με την επιφύλαξιν των ιδιαιτέρων δικαιωμάτων του Δημοσίου ως επί δημοσίας γης».

Σύμφωνα με την παραπάνω απόφαση, το εναπομείναν αναγνωρισθέν ιδιωτικό δασόκτημα, αποτελούμενο από 674,3 εκτάρια γης, ανήκε στην κυριότητα της μονής κατά ποσοστό 4/5 εξ αδιαιρέτου και κατά 1/5 στο Ελληνικό Δημόσιο. Το καθεστώς αυτό διατηρήθηκε μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1960, οπότε πραγματοποιήθηκε ο τελικός διαχωρισμός της ιδιοκτησιακής καταστάσεως του δασοκτήματος.

δ. Η τελική διευθέτηση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος του δασοκτήματος (1960 – 1963)

Η εξ αδιαιρέτου ιδιοκτησιακή κατάσταση του δασοκτήματος της Σφίνιτσας μεταξύ του μοναστηριού του Αγίου Αθανασίου (κατά ποσοστό 4/5) και του Ελληνικού Δημοσίου (κατά ποσοστό 1/5), φαίνεται ότι καθιστούσε προβληματική τη διαχείριση και αξιοποίησή του. Για τον λόγο αυτό, ο Υφυπουργός Γεωργίας Δ. Θανόπουλος ενέκρινε στις 6 Φεβρουαρίου του 1960 σχετική πρόταση του Δασαρχείου Βεροίας για διαχωρισμό του δασοκτήματος σε δύο ανεξάρτητα διαιρετά τμήματα.

Στο πλαίσιο αυτό, ο δασάρχης Βεροίας Αγαμέμνων Κατσάνος διετάχθη από το Υπουργείο Γεωργίας να προβεί στη σύνταξη σχετικού τοπογραφικού διαγράμματος του δασοκτήματος, προκειμένου να επιτευχθεί ο τελικός διαχωρισμός του εξ αδιαιρέτου τεμαχίου. Η μελέτη του Κατσάνου ολοκληρώθηκε στα μέσα Νοεμβρίου του 1960 και αφού έτυχε σχετικών τροποποιήσεων από τον Επιθεωρητή Δασών ΙΙ της Περιφέρειας Θεσσαλονίκης υποβλήθηκε στο Υπουργείο Γεωργίας με την υπ' αριθμ. 4934/22-11-1960 αναφορά του.

Για το ζήτημα αυτό ενημερώθηκε σχετικά ο ηγούμενος της Σφίνιτσας π. Σπυρίδων Χρ. Μαυρωνάς, ο οποίος με απόφαση του ηγουμενοσυμβουλίου του μοναστηριού (της 3^{ης} Μαρτίου 1960), η οποία εγκρίθηκε και από τον μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης Καλλίνικο Χαραλαμπάκη (με το υπ' αριθμ. 374/04-03-1960 μητροπολιτικό έγγραφο),

αποδέχθηκε την υπουργική πρόταση.

Η τελική πράξη διαχωρισμού του εξ αδιαιρέτου δασοκτήματος της Σφίνιτσας υλοποιήθηκε στις 17 Σεπτεμβρίου του 1963, με την υπ' αριθμ. 24545 συμβολαιογραφική πράξη που συντάξε ο συμβολαιογράφος Βεροίας Αντώνιος Εμμ. Σαρηκωστής (βλ. Εγγρ. 2). Η πράξη συντάχθηκε μεταξύ του ηγουμένου του μοναστηριού π. Σπυριδώνος Μαυρωνά, εκπροσωπούμενου από τον νομικό σύμβουλο της μονής δικηγόρο Ιωάννη Γιαμά και του Οικονομικού Εφόρου Ημαθίας Δημητρίου Ρώμνιου ως εκπροσώπου του Ελληνικού Δημοσίου, ενώπιον των μαρτύρων Βλασίου Βασ. Βασίλογλου – δικηγόρου και Συμεών Μ. Κλειδαρά – ιδιωτικού υπαλλήλου.

Σύμφωνα με την πράξη αυτή περιερχόταν διαιρετώσ στο Ελληνικό Δημόσιο μερίδιο αποτελούμενο από δασική έκταση 1.402,5 τετραγωνικών μέτρων (140,25 εκτάρια), το οποίο εκτείνεται μεταξύ των θέσεων Καψαβάς – Ζίγρα – Κρουνέρι – Άγιος Δημήτριος – Αναβρυσούλα, όπως οριζόταν με την σχεδιαστική αποτύπωση της περιοχής «υπό το στοιχείον Β εν τω από 15-11-1960 σχεδιαγράμματι του Δασάρχου Βεροίας Αγαμέμνονος Κατσάνου»¹².

Η αξία του λαμβανόμενου από το Δημόσιο διαιρετού μεριδίου καθορίστηκε στο ποσό των 435.423 δραχμών, για το οποίο κατεβλήθη στο Δημόσιο Ταμείο σχετικός φόρος διανομής. Αφού τα συμβαλλόμενα μέρη δήλωσαν ότι στο εξής δεν θα εγείρουν εναντίον αμοτέρων ουδεμία νομική ή άλλη αξίωση, πραγματοποιήθηκε ο τελικός διαχωρισμός του δασοκτήματος. Έκτοτε, στην κυριότητα του μοναστηριού παρέμεινε έκταση αποτελούμενη από 534,05 εκτάρια γης, τα οποία διαχειρίζεται το μοναστήρι για την κάλυψη διαφόρων του αναγκών¹³.

Τον Οκτώβριο του 1986 συντάχθηκε πρώτη διαχειριστική μελέτη του δασοκτήματος του μοναστηριού, με βάση τη νέα οριοθέτησή του μετά από τον διαχωρισμό του 1963, από τον ιδιώτη δασολόγο Παναγιώτη Στ. Στεφανίδη, ο οποίος ανέλαβε την εκπόνηση σχετικής μελέτης με απευθείας ανάθεση του έργου από τη μητρόπολη Βεροίας και Ναούσης¹⁴. Σκοπός της μελέτης υπήρξε η εκ νέου αξιοποίηση και εκμετάλλευση του δασοκτήματος προς όφελος του μοναστηριού και της μητρόπολης.

ε. Εκτίμηση...

Η «ιστορική πορεία» του ιδιοκτησιακού καθεστώτος του δασοκτήματος της Σφίνιτσας θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι αποτελεί μια αποσπασματική μικρογραφία της πολυκύμαντης ιστορίας της ευρύτερης περιοχής, από τον 18^ο μέχρι και τα τέλη του 20^{ου} αιώνα. Οθωμανικό δίκαιο και κυριαρχία, απελευθέρωση, προσφυγικό ζήτημα, κεντρικές πολιτικές στοχεύσεις και σχεδιασμοί -από την περίοδο του Εθνικού Διχασμού και του Μεσοπολέμου έως τη Μετεμφυλιακή εποχή- καθόρισαν ουσιαστικά τη διαδρομή αυτή, αναδεικνύοντας τον ρόλο των ιστορικών εξελίξεων και διεργασιών στη διαμόρφωση των σχέσεων του ανθρώπου (του ιστορικού «υποκειμένου») με τη γη (το «αντικειμενικό» πλαίσιο των ιστορικών εξελίξεων). Γη, δάσος και άνθρωπος, άρρηκτα συνυφασμένα σε μία δυναμική πορεία ανακατατάξεων και ανασυντάξεων.

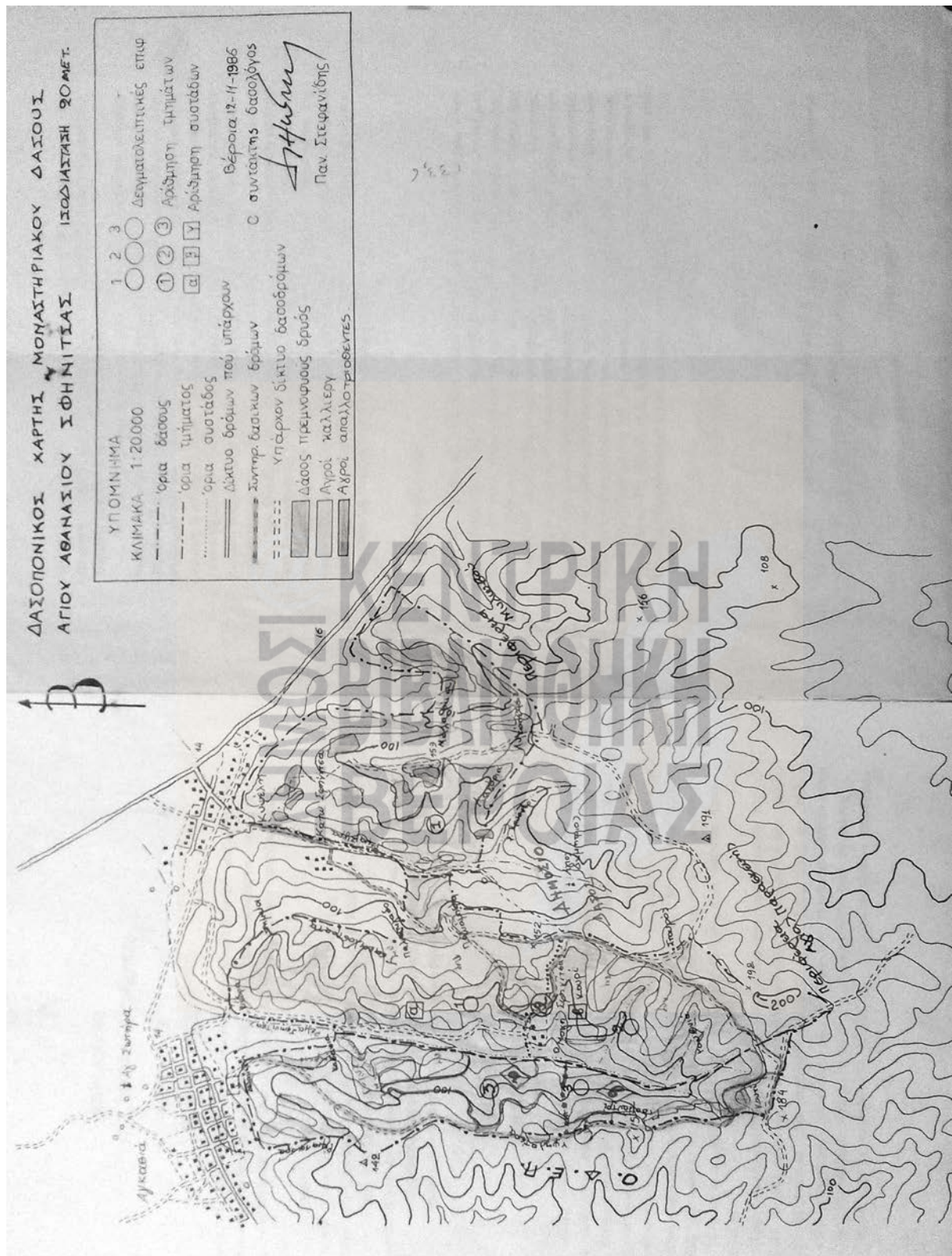
12 Υπ' Αριθμ. 24545/17-09-1963 Συμβολαιογραφική Πράξις Αντωνίου Εμμανουήλ Σαρηκωστή.

13 Στεφανίδης, Διαχειριστική μελέτη, ό.π., παράρτημα χ.α.

14 Στεφανίδης, Διαχειριστική μελέτη, ό.π.

Χάρτης 1

Χάρτης 2

Αριθ. 64

Τό παρί τῷ Ὑπουργείῳ Γεωργίας Διοικητικόν Δικαστήριον.
 Συγκείμενον ἐκ τῶν κ.κ. Γ. Ἀντωνιάκη, Προέδρου, Σ.
 Μεσημέρη, Ν. Ἐλευθεριάδου, εἰσηγητοῦ, Γ. Παπανικολάου,
 Κρόκου τριτοκῶν μελῶν καί τοῦ γραμματέως Θ. Ἐπαρλογιάν
 νη .-

Συνεδριάσαν δημοσίᾳ τήν 12 / 10 / 1932 παρόντος καί τοῦ Δι-
 ευθυντοῦ τῶν δασῶν, κ. Λ. Βαζέλου, ἵνα δικάσῃ ἐπί τῆς
 ὑποθέσεως τοῦ δάσους Ἁγίου Ἀθανασίου (Λοηνίτσας) Βερ-
 ροίας διενδικοιμένου ὑπό τῆς Γ. Λογιῆς Ἁγίου Ἀθανασί-
 ου Λοηνίτσας παραστάσης δια τοῦ πληρεξουσίου τῆς κ. Εὐατρ.
 Κατῆρωνσταντινοῦ.

Ἀκοῦσαν καί τὸν Διευθυντοῦ τῶν δασῶν
 Σχεθεῦ κατὰ τὸν Νερὸν

Ἐπειδὴ νομίμως εἰσηχθῆ ἡ ὑπόθεσις τῆς ὑπὸ τῆς Λογιῆς
 Ἁγίου Ἀθανασίου Λοηνίτσας διενδικησῆς τοῦ ὀφειμένου δά-
 σους εἰς τὸ Δικαστήριον κατόπιν τοῦ υπ' αριθ. πρωτ. 152724
 καί ἀπὸ 6 Νοεμβρίου 1931 ἐγγράφου τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωρ-
 γίας.

Ἐπειδὴ ἡ ρηθεῖσα μὴ τὰ ἐπὶ τοῦ διενδικοιμένου δάσους
 δικαιοῦρά της στήκει α! ἐπὶ ἐπίσημων τίτλων καί β! ἐπὶ
 τῆς παλαιόθεν ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐλεύθερας καί ἀνενοχλήτου
 διανατοχῆς καί ζυλεύσεως τοῦ δάσους ὡς ἰδιωτικοῦ καί ἀνή-
 κοντος εἰς αὐτήν.

Ἐπειδὴ ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐπίσημους τίτλους, ἐφ' ὧν στη-
 ρίζει τὰ δικαιώματά της ἡ Μονή, οὗτοι ἀποτελοῦνται α! ἀ-
 πὸ παλαιῶν τίτλων ἐκδοθέντων ἐπ' ὀνόματι τῶν Μοναχῶν
 καὶ τῆς συστάσεως τοῦ νεωτέρου τιμητολογίου τῆς Τουρ-
 κίας ἀπὸ Σπαχήδες καί Λουτεζιρπές, τοὺς τίτλους δὲ τούτους

Εγγρ. 1 α

οὗτοι οὖν γέροντες μάρτυρες ἔχει επικυρώσει καὶ τὸ αἰὸν
 κληρικόν Συμβούλιον τοῦ Καζᾶ Βερροίας κατὰ τὸ Τουρκικόν ἔτος
 1292, θεωρήσαν τούτους ὡς γνησίους, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς
 αὐτῆς επικυρώσεως καὶ τῆς μακροχρονίου διακατοχῆς καὶ
 ἀποτιματολογίου, ἐξέδωκεν τοὺς ἀπὸ 6 Δεκεμβρίου 1872 ἐπι-
 σήμους τίτλους ταῖα ἀναφέροντα μόνον καλλιεργουμένους ἀ-
 γρούς ἐπ' ὀνόματι τῶν τέκνων τοῦ ἀποθανόντος μοναχοῦ, ἀ-
 τοῦ κατὰ τὴν Ὀθωμανικὴν νομοθεσίαν δὲν ἀνεγνωρίζοντο αἱ
 κληρικῶς νομιμὰ πρόσωπα καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποιτήσων
 ἐπ' εὐθείας ἀκίνητα ἐν Τουρκίᾳ ἀλλὰ μόνον ἐπ' ὀνόματι φυσικοῦ
 προσώπου. β) ἀπὸ παλαιὰ χροστία καὶ ἀποφάσεις Ἱεροδι-
 κείου, ἐκ τῶν ὁποίων καταφαίνεται, ὅτι οἱ παλαιότεροι Τουρ-
 κοὶ ἐξουσιασταὶ τῶν ὑπὸ τῆς Μονῆς διακδικουμένων ἐκτάσεων
 ἔχουσι νομίμως πωλήσει καὶ μεταβιβάσει ταύτας εἰς τὸν Ἐ-
 γοῦμενον καὶ τοὺς μοναχοὺς τῆς Μονῆς, καὶ ὅτι αἱ πωληθεῖσαι
 καὶ μεταβιβασθεῖσαι ἐκτάσεις περιελάμβανον καὶ γὰρ καλ-
 λιεργησίμους ὡς ἐπίσης καὶ ἄλλους χέρσους καὶ βοσκησίμους
 τότους β) γι' ἀπὸ τὸν ἀπὸ 10 Σεφὲρ 1291 ἐπίσημον πίνακα τοῦ
 ἐκθεσθέντος ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως Βακουρίων Θεσσαλονίκης,
 κατ' ὃν τὰ ἐν αὐτῷ περιγραφόμενα ἀκίνητα, υπαγόμενα εἰς
 τὴν κατηγορίαν τῶν καταχρηστικῶς ἀφιερωμένων (βακουρι-
 κῶν) γαιῶν τυγχάνουσιν ἐγγεγραμμένα ἐπισήμως ἐπ' ὀνόματι
 τῶν τέκνων τοῦ θανόντος Μερκουρίου.

Ἐπειδὴ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπὶ Τουρκοκρατίας συνεχῆ καὶ ἀ-
 νενόχλητον διακατοχὴν καὶ ἐπιμετάλλευσιν τοῦ δάπου ὑπὸ
 τῆς Μονῆς, αὕτη ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς σχετικῆς πρὸς
 τὸ Ὑπουργεῖον ἀναφορᾶς τοῦ ἀρμοδίου Λασηρχεῖου Βερροίας
 ἀποστόλου εἰς αὐτοψίαν καὶ ἐξέτασιν μαρτύρων ἐπὶ τόπου.
 Ὁ δὲ πούτος ἀπὸ καὶ ἐκ τῶν ἐνώπιον τοῦ Πρωτοδικείου Θεσ-
 σαλονίκης κατὰ τὴν 14τὴν Ἀπριλίου 1932 γενομένων μαρτυρῶν

ων των επί τούτω ενόρκως εξετασθέντων μαρτύρων, οἵτινες
 ἐδήλωσαν ὅτι τὸ ἀμφισβητούμενον δάσος κατεῖχεν ἀνενοχλί-
 τως καὶ ἐξυλεύστο ἡ ρηθεῖσα Μονὴ καὶ ὅτι τὰ τέλη καταβάλου-
 το εἰς τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον ὡς ἐπὶ δάσους ἰσοκλήτου τῆς
 Μονῆς ἢ τὸ τοιοῦτον δὲ ἀναφέρεται καὶ ἐν τῇ σκεπτικῇ ἀπό-
 μνησὶ Νοεμβρίου 1929 μελέτῃ περὶ διαχειρίσεως καὶ ἐπιμε-
 ταλλεύσεως τοῦ δάσους Λοφῆνας τῇ συνταχθείσῃ ἀπὸ τοῦ Δασο-
 λόγου Δ.Κ. Κατσάνου καὶ θεωρηθείσῃ ὑπὸ τοῦ Δασαρχείου.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἐρμηνεὺς Πρωτοδικείου Βερροίας διὰ τοῦ
 ἀπὸ 25 Φεβρουαρίου 1919 καὶ ὑπ' ἀριθ. 15 ἐπιστημειωματικῆς
 ἀπαντήσεως μου πιστοποιεῖ ὅτι τὸ προκειμένον δάσος ἐτύγ-
 χανεν ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐκκλησιαστικὸν κτήμα διακατεχόμε-
 νον δυνάμει παλαιῶν τίτλων ὑπὸ τῆς Μονῆς, ἐκ δὲ τοῦ δευ-
 τέρου ἀπὸ 1 Μαρτίου 1917 ἐγγράφου τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἐγγράφου
 Βερροίας καταφαίνεται ὅτι τὸν κτηματικὸν φόρον ἐκ γρασίων
 923 καταβάλλον ἐρήσιως εἰς τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον ἐκ μέ-
 ρους τῆς Μονῆς ὁ Παπᾶ Κρήτος.

Ἐπειδὴ καίτοι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παλαιῶν τίτλων τὸ κτη-
 ματολόγιον δὲν ἔχει ἐκδώσει εἰδικὸν τίτλον ἀφορῶντα τὸ δι-
 εκδικουμένον δάσος καὶ ἀναγνωρίζοντα τὴν Μονὴν ὡς κυρίαν
 τοῦ δάσους, τὸ τοιοῦτον δὲ καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ γείνη, ἀ-
 φοῦ αἱ Μοναὶ δὲν ἀναγνωρίζοντο ὡς νομικά πρόσωπα ἐν Τουρ-
 κίᾳ, ἐφ' ὅσον ὅμως τοὺς παλαιούς τίτλους τῆς Μονῆς ἔχει
 λάβει ὑπ' ὄψει τὸ κτηματολόγιον δι' ὅσον ἀφορᾷ τὰς καλλιερ-
 γουμένας μόνον γαίας καὶ τὰ οἰκήματα, ἐπομένως οἱ παλαιοὶ
 αὗτοι τίτλοι κυρωθέντες κατὰ τὸ Τουρκικὸν ἔτος 1292 ἀπὸ
 τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Καζᾶ Βερροίας δὲν δύναται
 νὰ θεωρηθῶσιν πλέον ὡς πλαστοί καὶ ἀφ' ἑτέρου ἄφοῦ ἐπὶ τῇ
 βάσει τῶν τοιούτων παλαιῶν τίτλων ἡ Μονὴ κατεῖχε συνεχῶς
 καὶ ἐνέμετο καὶ ὑλοτόμει τὸ ἐν λόγῳ δάσος ὡς ἰδιοκτητὸν

Εγγρ. 1 γ

Η στοιχεύα έπαρκή προς αναγνώριση του διεκδικουμένου
 δάσους ως ιδιωτικού. Εφό και κατά τον νόμον 2508 τής 21
 Σεπτεμβρίου 1920 α περί εξακριβώσεως και διαχειρίσεως των
 περιουσιών των εν ταίς Νεαίς Χώραις από Τουρκοκρατίας Χρι
 στιανικών Κοινοτήτων προκειμένου εν γένει περί περιουσίας
 δηλησιαστικής και ευαγών καθιδρυμάτων τά ακίνητα ένγένει
 άτινα διεχειρίζοντο επί Τουρκοκρατίας ταύτα αναγνωρίζον
 ται νυν παρ' ημών ως νομίμως κειτημένη περιουσία αυτών και
 αν ακόμη οι τίτλοι αυτών φέρονται έγγεγραμμένοι επ' ονόμα
 τι ιδιωτών, ή αν εφοιλοχωρή άκυρότης κτήσεως κατά τον Ό
 θωμανικόν νόμον είτε και αν δέν έχωσι τηρηθή όλαι αι διά
 τήν επίσημον μεταβίβασιν απαιτούμεναι νόμιμοι διατυπώσεις.

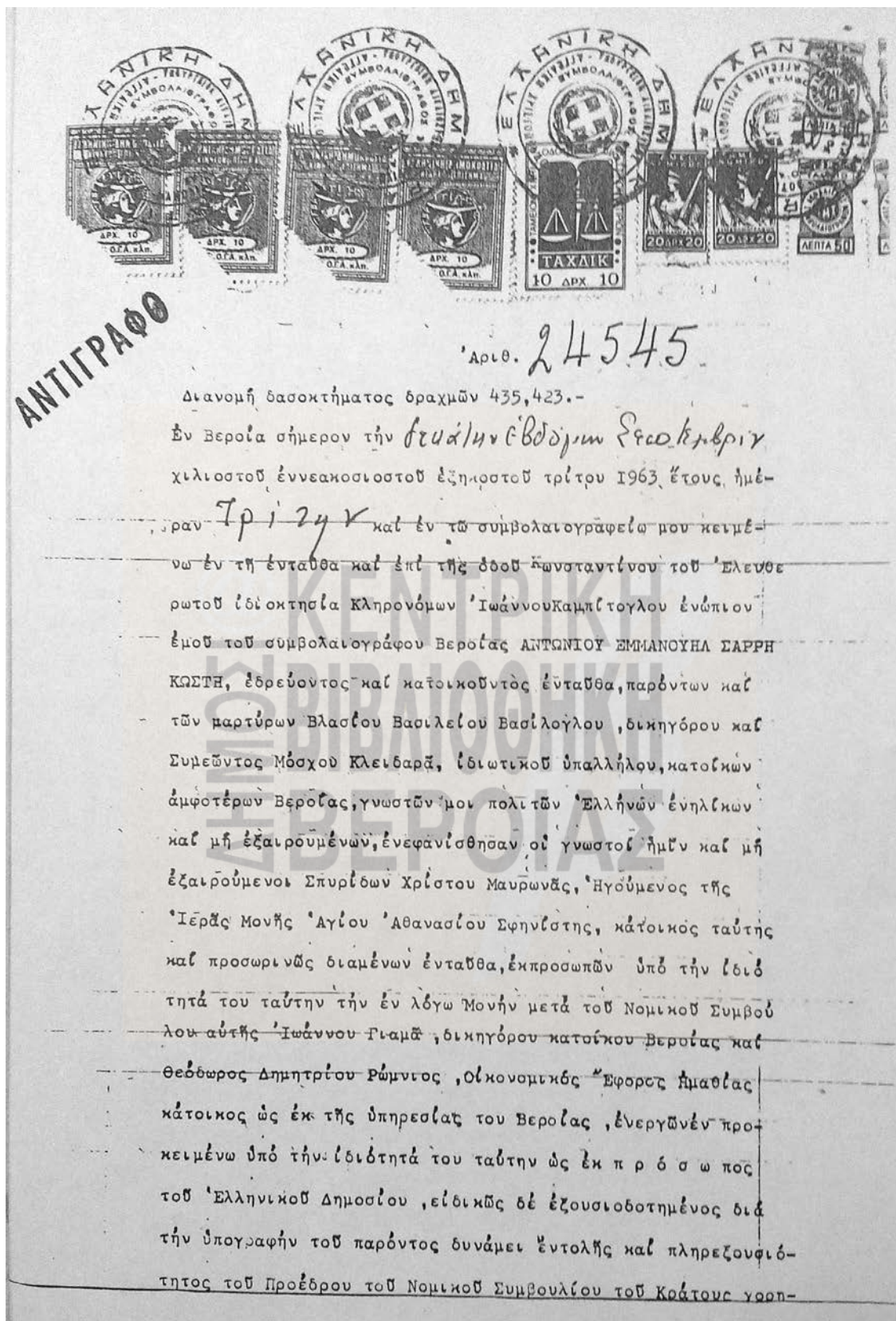
Διά ταύτα

Το Δικαστήριον αναγνωρίζει τό διεκδικουμένον δάσος κατά
 τά εν τοίς τίτλοις όσια ως ιδιωτικόν με την επιφύλαξιν
 των ιδιαιτέρων δικαιωμάτων του Δημοσίου ως επί δημοσίας
 γής.

Έγκριση, άποφασίση και έδημοσιεύση τήν 22/10/1932

Ο Πρόεδρος Ο Γραμματέας

ΕΝ ΑΣΟΝΕΣ ΟΥΚ ΟΝΟΜΑΖΕΤΑΙ
 ΙΝ ΑΣΟΝΕΣ ΤΑ 15.3-75
 Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Εγγρ. 2

ΤΑ ΧΑΟΥΣΑΙΚΑ

Θεοδώρα Μαυρίδου, MSc Παιδαγωγική Δημιουργική Μάθηση - Πρωταθλήτρια χιονοδρομίας 10ετία '80

Χρονογραμμή της ελληνικής χιονοδρομίας από το 1932 μέχρι το 1950 και οι 10οι Πανελλήνιοι Αγώνες Χιονοδρομιών στο Σέλι με βάση δημοσιεύματα του Τύπου

Η έναρξη του αθλήματος της χιονοδρομίας στη χώρα μας ορίζεται στα τέλη της δεκαετίας του 1920. Όπως συνάγεται από την ανασκόπηση σε αρχεία της εποχής, εύποροι Έλληνες, οι οποίοι δραστηριοποιούνταν σε χώρες της Ευρώπης ως επαγγελματίες, σπουδαστές μόνιμοι κάτοικοι εισήγαγαν το σκιαρχικά στα βουνά της Ν. Ελλάδος και κατά το τέλος της δεκαετίας αυτής τη διάδοσή του επεκτάθηκε ολόκληρη την ορεινή Ελλάδα.¹ «Πριν από τον πόλεμο με την χιονοδρομία ασχολούντο κυρίως τα μέλη των διαφόρων τμημάτων του Ε.Ο.Σ. (ενν. Ελληνική Ομοσπονδία Χιονοδρομίας) που τις Κυριακές και τις γιορτές επεδίδοντο στο σκι στην Πάρνηθα, στη Ζήρεια, στο Παναχαϊκό, στον Παρνασσό, στο Πήλιο, και τα τελευταία προπολεμικά χρόνια και στο Βέρμιο της Μακεδονίας. Πανελλήνιοι αγώνες προπολεμικά έγιναν στο Σαραντάπηχο, στο Παναχαϊκό, στη Ζήρεια και στο Βέρμιο».²(sic)

Η αίσθηση του «γλυστορίματος» πάνω στο χιόνι και η διατήρηση της ισορροπίας στα ξύλινα σκι φαίνεται ότι πρωτο-ασκήθηκε, αυθόρμητα ως παιχνίδι με πρωταγωνιστές τολμηρούς έφηβους των ορεινών μας περιοχών (Καστανιά Βερμίου, Μέτσοβο, Φλώρινα κ.α.). Στην παγωμένη λίμνη της Καστοριάς ασκήθηκαν μικροί και μεγάλοι στο γλίστρημα και τη διατήρηση ισορροπίας αναφέρει η επίσημη ιστοσελίδα της Ελληνικής Ομοσπονδίας Χιονοδρομίας. Ακόμη, όπως μαθαίνουμε από σχετικό απόσπασμα αθλητικού περιοδικού, «*Ηδη λίγο πριν από τον πόλεμο άρχισε να διαδίδεται σποραδικά η χιονοδρομία και στους κατοίκους των ορεινών περιοχών της χώρας μας, στις περιοχές όπου ασκούνται τα μέλη του Ε.Ο.Σ.*».³ Ενδιαφέρον για την ιστορική εξέλιξη της χιονοδρομίας στην Ελλάδα παρουσιάζουν επιπλέον, οι προφορικές μαρτυρίες παλιών χιονοδρομών της Νάουσας. Σύμφωνα με αυτές, οι έφηβοι της εποχής εκείνης κατασκεύαζαν σε ξυλουργούς ή σε τεχνίτες κατασκευαστές ξύλινων βαρελιών κρασιού, τα πρώτα τους σκι με τα οποία επιδίδονταν σε διασκεδαστικές καταβάσεις, αναβάσεις, ολισθήσεις με διαγώνιους βηματισμούς σε επίπεδο έδαφος και άλματα σε γειτονιές της πόλης αλλά και «εις την τοποθεσίαν Βέρβερα παρά τον Άγιον Νικόλαο».⁴

Οι πρώτοι Πανελλήνιοι Αγώνες Χιονοδρομίας σύμφωνα με άρθρο του Μιχάλη Δέφνερ «*διεξήγοντο στην Πάρνηθα το 1932, μεταξύ αρκετών αθλητών, το πλείστον Αθηναίων, που όμως υστερούσαν καταφανώς απέναντι σε ξένους χιονοδρόμους. Κανείς*

1 Ελληνική Ομοσπονδία Χιονοδρομίας. Ημερομηνία ανάκτησης 31-12-2016. <http://www.eox.gr/eox-genika/2008-11-27-14-26-07/>

2 Δέφνερ Μ. (1960). Χιονοδρομίες στην Ελλάδα. Περιοδικό ΤΑ ΣΠΟΡ τχ.33 σελ. 38

3 ό.π.

4 Προφορική μαρτυρία Πλατίτσα Σταύρου το καλοκαίρι του 2016 και Εφημερίδα Ελευθερία. (16-1-1968). *Αγώνες Χιονοδρομίας στη Νάουσα*. σελ.4

δεν προέβλεπε πως το άθλημα αυτό θα εξελίσσετο τόσο γρήγορα στον τόπο μας, παρά την αναγκαστική διακοπήν των ετών 1941-1949». ⁵(sic) Σε δημοσίευμα της εφημερίδας "Ελευθερία" διαβάζουμε ακόμη πως «στα 1932 πράγματι ετελέσθησαν στην Πάρνηθα οι Α' Πανελλήνιοι Χιονοδρομικοί Αγώνες. Από την εποχή εκείνη και παρά την εκ των συνθηκών της πολεμικής και μεταπελευθερωτικής περιόδου αναγκαστική αναστολή, μια ολόκληρη σχεδόν δεκαετία, της επιδόσεως εις την χιονοδρομίαν το άθλημα εσημείωσε ραγδαίαν εξέλιξιν, η οποία και του δίδει το δικαίωμα με την αυτήν όπως και για τα άλλα αθλήματα αναλογίαν συμμετοχής εις τους Ολυμπιακούς Αγώνες». ⁶(sic)

Αποκαλυπτικό δημοσίευμα με τίτλο «Η εξέλιξιν του σκι εις την Ελλάδα από το 1932 μέχρι σήμερα» στην ίδια εφημερίδα γνωστοποιεί ότι οι πρώτοι αγώνες χιονοδρομίας διεξήχθησαν στην Πάρνηθα το 1932 παρόλο που «αρχικώς είχαν προγραμματισθή να διεξαχθούν εις το Παναχαϊκόν των Πατρών, λόγω όμως αντιξώων καιρικών συνθηκών ωρανώθησαν εις την Πάρνηθαν. Περιελάμβαναν ανώμαλον δρόμον 6 χιλιομέτρων κατηγορίας ανδρών και επί μικροτέρας αποστάσεως παρόμοιον αγώνισμα γυναικών. Εις αυτά επρώτευσαν δύο από τους πρωτοπόρους της ορειβασίας και της χιονοδρομίας στην Ελλάδα, ο Αλέκος Σάββας και η Αμαλία Καλιαμπέτσου. Την τεχνική επίβλεψιν των αγώνων είχε ο προ ολίγου τότε καιρού αφιχθείς στην Ελλάδα προπονητής στίβου και σημερινός σύμβουλος της Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων Όττο Σίμιτσεκ, ο οποίος εις τα μετέπειτα χρόνια, ιδίως δε μέχρι του πολέμου, προσέφερε σημαντικάς υπηρεσίας εις το άθλημα της χιονοδρομίας. Των πρώτων αυτών Πανελληνίων Αγώνων, προηγήθησαν, την 31^{ην} Ιανουαρίου 1932 οι τοπικοί αγώνες του τμήματος Αθηνών του Ε.Ο.Σ., οι οποίοι είναι και οι πρώτοι χιονοδρομικοί αγώνες ποτέ στην Ελλάδα. Οι δεύτεροι Πανελλήνιοι αγώνες χιονοδρομίας διεξήχθησαν επί του Παναχαϊκού στις 27 Μαρτίου 1933. Μεταξύ των συμμετασχόντων διεκρίθη και ο Επ. Πετραλιάς αντιπρόεδρος σήμερα του Ε.Ο.Σ. Το επόμενον έτος 1934 οι αγώνες διεξήχθησαν εις το Σαραντάπηχον του Χελμού. Για πρώτη φορά τότε έγινε το θεαματικό αγώνισμα της τεχνικής καταβάσεως (σλάλομ), η οποία, μαζί με τον δρόμον αντοχής επί αποστάσεως τώρα 18 χιλ. έδιξενικητήν συνθέτου αγωνίσματος βάσει βαθμολογίας. Νικητής ανεδείχθη ο κ. Κ. Νάτσης, ο οποίος υπήρξε κι ένας από τους καλύτερους αναρριχητάς. Με καλύτερη οργάνωσι οι αγώνες συνεχίσθησαν το 1935 στην Ζήρεια, όπου ανεκηρύχθη πρωταθλητής του συνθέτου ο Αρης Ιωαννίδης, ενώ νικητής του ανωμάλου ήτο ο Γιάννης Παπαρρόδου. Οι αγώνες του 1936 έγιναν και πάλι στη Ζήρεια. Νικητής των ανεδείχθη ο Αρης Ιωαννίδης με δεύτερο τον Αλ. Σάββα. Οι VI(6^{οι}) Πανελλήνιοι αγώνες χιονοδρομίας του 1937 διεξήχθησαν για πρώτη φορά στο Σέλι του Βερμίου και προσέλαβαν επισημότερη μορφή με την παρουσία του Διαδόχου Παύλου και με μεγάλη συμμετοχή αθλητών. Εις το αγώνισμα καταβάσεως ανδρών ενίκησεν ο κ. Πέτρος Τζανέτος, ενώ εις το σλάλομ ο Καίσαρ Αλεξόπουλος σήμερα ακαδημαϊκός και καθηγητής του Πανεπιστημίου. Το αγώνισμα αντοχής και τα αγωνίσματα κυριών εκέρδισαν και πάλιν ο Γιάννης Παπαρρόδου και η Καλιαμπέτσου. Έκτοτε οι Πανελλήνιοι διεξήγοντο εις το Βέρμιο. Οι αγώνες του 1940 υπήρξαν οι τελευταίοι προπολεμικοί. Τα δύσκολα έτη της κατοχής και η ανώμαλος περίοδος που ακολούθησε διέκοψαν την τέλεσίν τους έως το 1950 οπότε επανελήφθησαν στο Σέλι του Βερμίου». ⁷ (sic)

5 Δέφνερ Μ. (1960). Χιονοδρομίες στην Ελλάδα. Περιοδικό ΤΑ ΣΠΟΡ τχ.33

6 Εφημερίδα Ελευθερία. (31-1-1952). Οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί και η Ελληνική Συμμετοχή.

7 Εφημερίδα Ελευθερία. (19-2-1965). Η εξέλιξιν του σκι εις την Ελλάδα από το 1932 μέχρι σήμερα σελ. 6

Εικόνα 1. 1938, ΣΚΙ – Μουσείο Μπενάκη

ΟΙ 10^{οι} ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΩΝ (2-3-1950)

Εσημείωσαν πρόοδον οι σκιέρ μας

«Ο γενικός γραμματέας του κεντρικού συμβουλίου του Ε.Ο.Σ. κ. Αθαν. Τζάρτζανος, είχε την καλοσύνη, να δώσει τας κατωτέρω εντυπώσεις του από τους Πανελληνίους αγώνας χιονοδρομιών του Βερμίου.

Το 10^ο Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Χιονοδρομίας που έγινε στο Βέρμιο της Μακεδονίας είναι η πρώτη σημαντική μεταπολεμική εμφάνιση του αθλήματος της χιονοδρομίας. Διότι οργανώθησαν χιονοδρομικοί αγώνες μετά την απελευθέρωσιν της χώρας μας- το 1946 και 1947- και ελειτούργησε την ίδια εποχή, δυο φορές, οργανωμένη από τον Ελληνικόν Ορειβατικό Σύνδεσμο, Χιονοδρομική σχολή στη Ζήρεια της Πελοποννήσου- αλλά με περιορισμένη συμμετοχή αθλουμένων, που προήρχοντο κυρίως από περιοχές της Ν.Ελλάδος. Έτσι εφέτος, έκαμε και πάλι, πανηγυρική και επιτυχή – τολμούμε να πούμε την εμφάνισί του το νεώτερο από τα σπορ εις τα οποία επιδίδονται Έλληνες φίλαθλοι. Στο δεκαετές όμως χρονικό διάστημα, από τους τελευταίους Πανελληνίους Αγώνες του 1940, που έγιναν πάνω στο ίδιο βουνό, ως εφέτος, οι Έλληνες χιονοδρόμοι – και πολλοί από αυτούς εθελοντικοί, χωρίς να υπέχουν καμιά υποχρέωσι – πρόσφεραν, όταν τους ζητήθηκε, τις υπηρεσίες τους προς την πατρίδα, με τα σπορ που είχαν επιδοθή για διασκέδασι και αρκετοί απ' αυτούς σκοτώθηκαν φορώντας τα σκι στα πόδια τους – όπως ο πρωταθλητής χιονοδρόμος Γιώργος Παπάς – και άλλοι τραυματίσθηκαν

όπως ο Πλ. Λογγίδης, ο Παν. Σοφιανόπουλος και άλλοι.

Έτσι όλα τα μέλη του Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου αισθάνθηκαν ιδιαίτερη ικανοποίηση όταν στους αγώνες αυτούς είδαν μεταξύ τους ηγετικά στελέχη του Ελληνικού Στρατού – δίχως τον αρχηγό του Γ.Ε.Σ., στρατηγό Γ. Κοσμά, τον διοικητή του Γ.Ε.Σ. αντιστράτηγο Γρηγορόπουλο, τον υποστράτηγο διοικητή των Δυνάμεων Καταδρομών Ανδρέα Καλίνσκη και πολλούς ανώτερους αξιωματικούς – και καθώς αντίκρυσαν δίπλα τους πολυάριθμους αξιωματικούς που γλιστρούσαν και αυτοί πάνω στα σκί τους.

Το Σάββατο 18 Φεβρουαρίου, ύστερα από την παράταξι των αθλητών – με επι κεφαλής την ομάδα του Σχολείου Χιονοδρόμων, όπου υπηρετούν ως εκπαιδευτικοί στρατευμένα μέλη του Ε.Ο.Σ.- την έπαρσι της σημαίας και τον χαιρετισμό απηύθυνε προς τους χιονοδρόμους ο στρατηγός Κοσμάς, άρχισε η διεξαγωγή της Τεχνικής Κατάβασης (σλάλομ). Η διαδρομή του αγωνίσματος, η οποία διατρέχεται δυο φορές και το αθροϊζόμενο σύνολο των επιτυγχανομένων χρόνων αποτελεί την επίδοση, ήτο εξαιρετικά δύσκολη η τεχνική, ενώ αφ' ετέρου η κατάσταση του χιονιού ήτο άριστη, λόγω της χαμηλής θερμοκρασίας.

Ο πρωτεύσας εις το αγώνισμα, καθηγητής του πανεπιστημίου Καίσαρ Αλεξόπουλος, επιβλήθη κατά των νεώτερων την ηλικία αντιπάλων του χάρις εις την σταθερότητα την οποία επέδειξε και εις τας δύο διαδρομάς και η οποία υπήρξε αποτέλεσμα της καλής τεχνικής την οποία κατέχει, αλλά και της προπονήσεώς του εφέτος και της ελλείψεως νευρικότητος, η οποία εχαρακτήρισεν άλλους χιονοδρόμους. Αντιθέτως ο θεωρούμενος από πολλούς ως βέβαιος νικητής Αγγ. Λεμπέσης, από έλλειψις προπονήσεως, με αποτέλεσμα νευρικότητα, εσημείωσε κατά τας διαδρομάς του πτώσεις, με αποτέλεσμα να χάση πολύτιμα δευτερόλεπτα. Εις έλλειψιν προπονήσεως οφείλεται και η απείθεια την οποίαν έδειξε και ο Θεσσαλονικεύς χιονοδρόμος Φρ. Λέτσας, ο οποίος ενώ εις την πρώτην διαδρομήν εσημείωσε χρόνον κάτω του ενός πρώτου λεπτού – 56''8- εις την δευτέραν διαδρομήν επραγματοποίησε χρόνον 1'33'' 8. Εις την αυτήν αιτία αλλά και εις το πολεμικόν του τραύμα – το οποίον τον ανάγκασε να εγκαταλείψη κατόπιν πτώσεως τον αγώνα ελευθέρας καταβάσεως – οφείλεται και η σημειωθείσα μεταξύ πρώτης 1'1''9 και δευτέρας 1'18''9 διαδρομής διαφορά επιδόσεως από τον βολιώτην πρωταθλητήν Πλ. Λογγίδη. Ο Αθηναίος πρωταθλητής Παν. Πανώργιος, συμμετασχών ολίγην ώραν μετά την άφιξήν του εις Σέλι, δεν απέδωσε ότι αναμένετο από αυτόν, αποκλεισθείς τελικώς από το αγώνισμα δι' αντικανονικήν διαδρομήν.

Εις το αγώνισμα της ελευθέρας καταβάσεως ενίκησε με εξαιρετικό χρόνον 1'59''6 ο Φρ. Λέτσας, αγωνισθής με θαυμασίαν τεχνικήν και ικανότητα, επιβληθείς του νικητού της τεχνικής καταβάσεως Κ. Αλεξοπούλου, ο οποίος όμως επιβεβαίωσε, με την κατάληψιν της δευτέρας θέσεως του αγωνίσματος, την νίκην του εις το αγώνισμα της προηγούμενης ημέρας. Ο Αγγ. Λεμπέσης κατέλαβε την τρίτην θέσιν, ενώ ο Παν. Πανώργιος, λόγω πτώσεως, ολίγα μέτρα προ του τέρματος, απώλεσε πολύτιμα δευτερόλεπτα και την νίκην. Η διαδρομή του αγωνίσματος αυτού δεν απαιτούσε μεγάλην αντοχήν συγκρινομένη με άλλας καταβάσεις ελληνικών βουνών, όπως της Ζήρειας του Παρνασσού κλπ και ως εκ τούτου ευνόησε αθλητάς που διαθέτουν προσόντα χιονοδρόμων τεχνικής καταβάσεως – όπως είναι αι τρεις πρώτοι νικηταί. Ικανοποιητική υπήρξεν εις το αγώνισμα αυτό η εμφάνισις αξιωματικών-μαθητών χιονοδρόμων- του Σχολείου, εκ των οποίων πολλοί για πρώτοι φορά εφέτος εφόρεσαν σκι στα πόδια τους.

Το τελευταίο αγώνισμα του προγράμματος – ο ανώμαλος δρόμος 9 χιλ. – ο οποίος ετελέσθη το πρωί της Καθαράς Δευτέρας, υπήρξε κατ' εξοχήν συναρπαστικός, λόγω του αναπτυχθέντος συναγωνισμού μεταξύ των χιονοδρόμων Αθηνών και

Βόλου και των ομάδων αυτών, δια την εξασφάλισιν των πρωτείων εις την ομαδικήν βαθμολογίαν. Τελικώς, μετά σκληρών και θεαματικών αγώνων, το αγώνισμα εκέρδισε ο δόκιμος αξιωματικός, εκπαιδευτής του Σχολείου Χιονοδρόμων Αλεξ. Βούξινος των Αθηνών επιβληθείς με χρόνον 23'54" του παλαιού πρωταθλητού του Βόλου Ιωάννου Χατζηαποστόλου, όστις επραγματοποίησε χρόνον 26'53"9. Την τρίτην θέσιν κατέλαβεν ο αθηναίος χιονοδρόμος Ιωάννης Πεσμαζόγλου, με 29'49" , υποσκελίσας χάρις εις την επιδειχθείσαν μαχητικότητά του πολλούς από τους αναμενομένους ως νικητάς του αγωνίσματος. Εις την ομαδικήν βαθμολογίαν την πρώτην θέσιν κατέλαβεν ο Βόλος, την δευτέραν αι Αθήναι και την τρίτην η Φλώρινα. Και εις το αγώνισμα αυτό – περισσότερον και από την κατάβασιν- η εμφάνισις των μαθητών – χιονοδρόμων του Σχολείου υπήρξεν εξαιρετικά ικανοποιητική, καθώς επίσης και των νεοεμφανισθέντων χιονοδρόμων της Θεσσαλονίκης, των Αθηνών και της Φλωρίνης. Η Φλώρινα ενεφάνισεν εξαιρετικούς νεαρούς χιονοδρόμους, των οποίων η ηλικία δεν επιτρέπει ακόμη την συμμετοχήν εις επίσημα αγωνίσματα, αλλά οι οποίοι προορίζονται, λόγω της θέσεως, εις την οποίαν ευρίσκεται η πόλις των, να προοδεύσουν εις το εγγύς μέλλον, ανυψώνοντες συγχρόνως κατά πολύ το σημερινόν επίπεδον της ελληνικής χιονοδρομίας. Προς το σημείον αυτό ο Ε.Ο.Σ. θα στρέψει όλας τας προσπάθειάς του. Ένα πρώτον βήμα διά την άνοδον του τεχνικού επιπέδου της χιονοδρομίας εις την χώραν μας είναι η μετάκλησις ενός ξένου προπονητού, ο οποίος θα μεταδώσει εις τους ασκουμένους τας τεχνικάς εξελίξεις των τελευταίων 15 ετών, αι οποίαι, εις το σκι ιδιαιτέρως, υπήρξαν εξαιρετικά μεγάλαι».⁸

Ο επίσημος φορέας ο οποίος ανέλαβε την οργάνωση, εκμάθηση και διάδοση του εντυπωσιακού και νέου αθλήματος στην Ελλάδα ιδρύθηκε στις 3 Φεβρουαρίου 1930 με την επωνυμία Ελληνικός Ορειβατικός Σύνδεσμος (Ε.Ο.Σ.). Στην πραγματικότητα πρόκειται για την χιονοδρομική ομοσπονδία. Το 1977 ο Ελληνικός Ορειβατικός Σύνδεσμος (Ε.Ο.Σ.), μετονομάσθηκε σε Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας Χιονοδρομίας (Ε.Ο.Ο.Χ.), ενώ το 1983, για λόγους καθαρά οργανωτικούς και διοικητικούς, διαχωρίστηκε σε δυο ανεξάρτητες αθλητικές ομοσπονδίες: την Ελληνική Ομοσπονδία χιονοδρομίας (Ε.Ο.Χ.) και την Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβατικών Συλλόγων (Ε.Ο.Ο.Σ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δέφνερ Μ. (1960). *Χιονοδρομίες στην Ελλάδα*. Περιοδικό ΤΑ ΣΠΟΡ τχ. 33 σελ. 38
- Ελληνική Ομοσπονδία Χιονοδρομίας. Ημερομηνία ανάκτησης 31-12-2016. <http://www.eox.gr/eox-genika/2008-11-27-14-26-07/>
- Εφημερίδα Ελευθερία. (16-1-1968). *Αγώνες Χιονοδρόμων στη Νάουσα*. σελ.4
- Εφημερίδα Ελευθερία. (31-1-1952). *Οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί και η Ελληνική Συμμετοχή*.
- Εφημερίδα Ελευθερία. (19-2-1965). *Η εξέλιξη του σκι εις την Ελλάδα από το 1932 μέχρι σήμερα* σελ. 6
- Εφημερίδα Ελευθερία (2-3-1950) *Οι 10^{οι} Πανελλήνιοι Αγώνες Χιονοδρομιών*
- Ιστορικό Αρχείο της ΕΡΤ οπτικοακουστικό υλικό <http://archive.ert.gr/31888/>
- Προφορική μαρτυρία Πλατίτσα Σταύρου Αύγουστος 2016

⁸ Εφημερίδα Ελευθερία (2-3-1950) *Οι 10^{οι} Πανελλήνιοι Αγώνες Χιονοδρομιών* και Ιστορικό Αρχείο της ΕΡΤ <http://archive.ert.gr/31888/>

ΤΑ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙΩΤΙΚΑ

Ιωάννης Μοσχόπουλος, δικηγόρος – ερευνητής

Ο Κριμαϊκός Πόλεμος (1853 – 1856) και ο αντίκτυπός του μέχρι το Ρουμλούκι

Στα μέσα του 19^{ου} αι. ο τσάρος Νικόλαος προωθούσε ανοικτά τα σχέδιά του για διαμελισμό της οθωμανικής αυτοκρατορίας, τον «Μεγάλο Ασθενή της Ευρώπης». Η Ρωσία συζητούσε με τον Βρετανό πρεσβευτή στην Αγία Πετρούπολη και έλπιζε να κερδίσει τις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, τη Βουλγαρία και τη Σερβία, οι Βρετανοί θα έπαιρναν την Αίγυπτο και την Κρήτη, και η Κωνσταντινούπολη θα γινόταν ελεύθερο λιμάνι. Η αντίδραση – ανταπόκριση από το Λονδίνο ήταν ελάχιστη, και εκλαμβάνοντας αυτό το γεγονός ως σιωπηρή συμφωνία, την 1^η Μαρτίου 1853 έφθασε στην Κωνσταντινούπολη ο Ρώσος ναύαρχος Μεντσικόφ και επέδωσε στον σουλτάνο τελεσίγραφο, ζητώντας επίμονα να ανανεωθεί η ρήτρα της συνθήκης Κιουτσούκ – Καϊναρτζή, και απαιτούσε την αναγνώριση των δικαιωμάτων της Ρωσίας πάνω στους Οθωμανούς χριστιανούς υπηκόους. Οι απαιτήσεις του τσάρου απορρίφθηκαν, οι Οθωμανοί αντέδρασαν, ξέσπασε νέος ρωσοτουρκικός πόλεμος και οι Ρώσοι πέρασαν πάλι τον Προύθο με δύναμη 150.000 ανδρών τον Οκτώβριο του 1853. Οι πρώτες εχθροπραξίες άρχισαν και κατέληξαν στον Κριμαϊκό Πόλεμο. Σε ελάχιστο χρονικό διάστημα οι Ρώσοι κατέλαβαν τις παραδουνάβιες ηγεμονίες. Σ' αυτόν όμως τον πόλεμο οι Οθωμανοί βρήκαν ανέλπιστα συμμάχους τις δυνάμεις της δυτικής Ευρώπης. Αρχικά Αγγλία και Γαλλία παρέμειναν ουδέτερες. Όταν όμως το Νοέμβριο του 1853 καταστράφηκε ο οθωμανικός στόλος στη Σινώπη, τα αγγλογαλλικά σκάφη μπήκαν στον Εύξεινο Πόντο.¹

Εξ αιτίας αυτών των εξελίξεων φαίνεται πως οι Οθωμανοί της περιοχής βυσοδομούσαν κατά των χριστιανικών πληθυσμών, διότι τον Απρίλιο του 1853 διαδόθηκε σ' ολόκληρο το πασαλίκι της Θεσσαλονίκης η φήμη ότι οι Τούρκοι πρόκειται να δημιουργήσουν ταραχές σε βάρος του χριστιανικού στοιχείου της Μακεδονίας κατά τη διάρκεια των ημερών του Πάσχα, γεγονός που ανάγκασε τους Ευρωπαίους προξένους της Θεσσαλονίκης να στείλουν επείγουσα έγγραφη διαμαρτυρία στον διοικητή της Θεσσαλονίκης Γιουσούφ πασά, ώστε να αποτραπεί η αιματοχυσία.²

Η οθωμανική αυτοκρατορία (με την Αγγλία και το Πεδεμόντιο) και η Ρωσία αποτέλεσαν τα αντιμαχόμενα στρατόπεδα. Ο τσάρος Νικόλαος Α' επεδίωκε αναγνώριση προστασίας των ορθόδοξων υπηκόων των Οθωμανών και οι Έλληνες πίστεψαν ότι θα επεκτείνουν το κράτος τους, εάν νικούσαν οι Ρώσοι, γεγονός που εξηγεί και την έξαψη του λαϊκού πνεύματος της εποχής υπέρ των Ρώσων.³

Με την έναρξη του Κριμαϊκού πολέμου οι Τούρκοι απέσυραν τα τακτικά στρατεύματά τους από την Μακεδονία, Ήπειρο και Θεσσαλία και στη θέση τους έστειλαν Αλβανούς ατάκτους, οπότε δημιουργήθηκε έκρυθμη κατάσταση, η οποία είχε σαν επακόλουθο τις εκτεταμένες ληστρικές επιδρομές και επιθέσεις.⁴

Στο μέτωπο της ρωσοτουρκικής σύρραξης, οι Ρώσοι στις αρχές του 1854 έφθασαν

1 Finkel 2007, σ. 577 επ. - Κωφός 1982, σ. 447 - Γ.Ε.Σ. Αρχεία 2014 (τ.2-3), σ. 32

2 Βακαλόπουλος Κ. 1987, σ. 102 επ.

3 Berard 1892, σ. 90

4 Κολιόπουλος 1979, σ. 69 - Βακαλόπουλος Κ. 1987, σ. 103 επ.

στον Δούναβη. Οι νίκες τους στρέψαν το χριστιανικό φρόνημα και χαμήλωσαν την μουσουλμανική έπαρση. Μπροστά στην κατάσταση που δημιουργήθηκε στα Βαλκάνια, η Ελλάδα έχοντας πίστη στις υποσχέσεις τη Ορθόδοξης Ρωσίας έσπευσε να επωφεληθεί. Διέκοψε τις σχέσεις της με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και προετοιμάστηκε να βοηθήσει τους υπόδουλους Έλληνες στην Ήπειρο, Θεσσαλία και Μακεδονία. Τα γεγονότα αυτά προκάλεσαν γενική κινητοποίηση στην Ελλάδα καθώς ο Όθων και η πολιτική ηγεσία έβλεπαν ήττα και διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Οι Έλληνες έφεραν βαρέως το αδίκημα που διαπράχτηκε από τις Προστάτιδες Δυνάμεις σε βάρος των Ελλήνων της Ηπείρου, Θεσσαλίας, Μακεδονίας κλπ, που δεν συμπεριελήφθησαν στα όρια της ελεύθερης Ελλάδας και προέβησαν στην οργάνωση ενός κινήματος για επανόρθωση του μεγάλου εκείνου αδικήματος. Με προσωπική ανάμιξη του μονάρχη καταρτίστηκαν μεγάλα ένοπλα σώματα, που διεισδυσαν στις σκλαβωμένες περιοχές. Προηγήθηκε η είσοδος των σωμάτων και οι εχθροπραξίες στην Ήπειρο και Θεσσαλία.⁵

Αναφέρεται ότι στη Θεσσαλονίκη εξερράγη επανάσταση κατά την 27 και 28 Ιανουαρίου / 8 και 9 Φεβρουαρίου 1854. Όμως οι Τούρκοι με κεραυνοβόλο επέμβαση κατόρθωσαν να συλλάβουν τους αρχηγούς της «επιτεθέντες εναντίον των επαναστατών δια της ξιφολόγχης», οπότε εκείνο το κίνημα κατεστάλη απότομα σε δύο ή τρεις ημέρες. Η αναταραχή που είχε προκαλέσει στην Πύλη η επανάσταση της Θεσσαλονίκης, φαίνεται και από δημοσίευμα της εφημερίδας New York Morning Express της 29.3.1854 σύμφωνα με το οποίο, «Ο Ζαμίτ πασάς επρόκειτο να αναχωρήσει εκ Κωνσταντινουπόλεως την 13ην/25^{ην} Φεβρουαρίου με 4.000 άνδρες δια Θεσσαλονίκη».⁶

Το Μάρτιο του 1854, οι Αγγλία, Γαλλία και το Πεδεμόντιο αποβίβασαν ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις στην Κριμαία.⁷

Στη Μακεδονία το πρώτο ένοπλο σώμα, με τον Τσάμη Καρατάσο ως «Αρχιστράτηγον της Μακεδονίας» αποβιβάσθηκε στη Σιθωνία στις 6/18 Απριλίου 1854. Στην τολμηρή του επιχείρηση επιδίωκε να κινητοποιήσει όλους τους υπόδουλους χριστιανούς κατά των Τούρκων. «Ποίαν άλλην εποχήν περιμένετε αδελφοί Μακεδόνες; Θα ανεχθώμεν βλέποντες τήν τιμήν μας καταπατουμένην, την ιδιοκτησίαν διαρπαζομένην και την αμώμητον ημών θρησκείαν εξυβριζομένην; [...] Μήπως δεν ρέει εις τας φλέβας μας αίμα Μακεδονικόν; Μήπως δεν είμεθα απόγονοι των ενδόξων Φιλίππων; Μήπως δεν είμεθα απόγονοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου και του αυτοκράτορος Βασιλείου; Δεύτε λοιπόν δράμωμεν εις τα όπλα!». Ένα άλλο ισχυρό σώμα Ολυμπίων οπλαρχηγών, που συγκέντρωσε 2.500 επαναστάτες μέσω Θεσσαλίας έφθασε με μεγάλη καθυστέρηση στην περιοχή του Ολύμπου, κατέλαβε τα Τέμπη και έφθασε κοντά στην Κατερίνη όπου κατέλαβε το χωριό Βροντού.⁸ Τότε ο αρματολός Θεόδωρος Ζιάκας εισήλθε στη Δυτική Μακεδονία κατέλαβε τη δυτική Πίνδο και από εκεί εξαπέλυε συνεχείς επιδρομές στην περιοχή Γρεβενών και Ανασέλιτσας. Οι επιτυχίες του ξεσήκωσαν τους πιο ένθερμους νέους των γειτονικών χωριών, που πήγαν να ενισχύσουν το σώμα του.⁹

Στα επαναστατικά γεγονότα του 1854 αναφέρονταν και τέσσερις ληστές κατάδικοι, που κατάγονταν από τη Μακεδονία, οι οποίοι έγραψαν σε υπομνήματά τους: «Χριστιανοί κάτοικοι εις Βέργια της επαρχίας Θεσσαλονίκης, δράξαντες τα όπλα κατά το έτος 1854 ότε άπασα η Ανατολή εκλονήσθη, αλλά δυστυχώς άλλως η θεία πρόνοια απεφάσισε την τύχην αυτής. Καθησυχάσαντες δε εις τα ίδια μας η οθωμανική εξουσία συλλαβών πολλούς εκ των επαστατησάντων έθεσε εις τας φυλακάς και πολλών

5 Berard 1892, σ. 100 - Τόζης 1956, σ. 142 επ. - Κωφός 1982, σ. 447, 448 - Βακαλόπουλος Κ. 1986, σ. 28-36 - Γ.Ε.Σ. Αρχεία 2014 (τ. 2-3), σ. 32 επ.)

6 Τόζης 1956, σ. 150

7 Γ.Ε.Σ. Αρχεία 2014 (τ. 2-3), σ. 32

8 Τόζης 1956, σ. 179 επ. - Κωφός 1982, σ. 447, 448 - Βακαλόπουλος Κ. 1986, σ. 28-36.

9 Τόζης 1956, σ. 150 επ., 179, Κωφός 1982, σ. 447 - Βακαλόπουλος Κ. 1986, σ. 28-36.

την ζωήν αφαίρεσεν, τοιαύτα λοιπόν πράττωντα η Τουρκική εξουσία δια να μην υποπέσωμεν και οι ευσεβάστως υποφαινόμενοι εις τας παγίδας αυτής έχοντες μεθ' ημών τα όπλα επεριφερόμεθα εις διάφορα μέρη και κατά καιρούς κοινοποιούντες ημίν διαταγής αμνηστίας εισυχάζαμεν εις τα χωρία μας. Αλλ' αι τοιαύται διαταγαί ούσαι δόλιαι, και αποπειραθέντες πολλάκις την σύλληψίν μας, εβιάσθημεν να φυγαδεύσομεν και να περιφερόμεθα εις τα δάση προς εξασφάλισιν της ζωής μας. Επί τέλους δε μη δυνάμενοι να περιφερόμεθα ένθε κακείθεν απεφασίσαμεν να μεταβώμεν εις το Ελληνικόν έδαφος [...] Γιαννούλης Σιότας, Ευαγγέλης Στέργιου, Βασίλης Φίλος και Γεώργιος Βασιλείου». Το υπόμνημα αυτό δεν αφήνει καμία αμφιβολία για ένοπλο ξεσηκωμό στην περιοχή της Βέροιας το 1854, αλλά και για την κατάπνιξη του τοπικού κινήματος.

Στο μεταξύ η Υψηλή Πύλη θορυβήθηκε πολύ από την απροσδόκητη αυτή τροπή των πραγμάτων και απαίτησε από την Ελλάδα την ανάκληση των ελληνικών ανταρτικών σωμάτων και, όταν το αίτημά της απορρίφθηκε, διέκοψε τις διπλωματικές σχέσεις με την Αθήνα. Τότε όμως Αγγλία και Γαλλία συμάχησαν με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και κήρυξαν τον πόλεμο εναντίον της Ρωσίας στα μέσα Μαρτίου 1854. Πέντε πολεμικά πλοία ένα από τα οποία ήταν Αγγλικό ανέλαβαν τον αποκλεισμό του Θερμαϊκού κόλπου. Οι αγγλογαλλικές δυνάμεις κατέλαβαν τον Πειραιά κι επέβαλαν στην Αθήνα κυβέρνηση της αρεσκείας τους, ενώ ο Γάλλος πρόξενος στη Θεσσαλονίκη διέταξε γαλλικό πολεμικό πλοίο να αναλάβει δράση κατά του Καρατάσου στη Χαλκιδική. Τελικά ο Μακεδόνας αρχηγός αναγκάσθηκε να υποχωρήσει κι επέστρεψε με γαλλικό πολεμικό στη Χαλκίδα. Με την τροπή που έλαβαν οι διεθνείς εξελίξεις, οι επαναστάσεις στις υπόδουλες επαρχίες ήταν καταδικασμένες. Μετά την εξασθένηση της επανάστασης έγινε ανακωχή, οπότε και οι Ολύμπιοι οπλαρχηγοί επέστρεψαν στο βασίλειο στα μέσα Ιουνίου. Επίσης και ο Ζιάκας αναγκάσθηκε να δεχθεί κι αυτός τη μεσολάβηση των ευρωπαϊών προξένων, κάτω από την πίεση του πολυάριθμου τουρκικού στρατού.¹⁰

Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι, παρά την αποχώρηση των περισσότερων ανταρτών, αριθμός ενόπλων παρέμεινε στο μακεδονικό χώρο, εναλλάσσοντας το ρόλο του επαναστάτη με του ληστή. Ανάμεσα στους λησταντάρτες αυτούς επιβίωναν πυρήνες που διατηρούσαν εμπειροπόλεμο δυναμικό έτοιμο, σε νέα ευκαιρία, να μεταπηδήσει και πάλι από το ληστρικό στο επαναστατικό έργο.¹¹

Όμως για τους Μακεδόνες το αποτυχημένο εγχείρημα του 1854 δημιούργησε και μία πρόσθετη, μακροπρόθεσμη περιπλοκή. Παγίωσε την τουρκική καχυποψία και εχθρότητα απέναντι στο ελληνικό στοιχείο, σε μια εποχή που στο προσκήνιο εμφανιζόταν η βουλγαρική εθνική ιδέα. Παράλληλα η Ρωσία υπό την επήρεια του κινήματος των σλαβόφιλων και των Πανσλαβιστών έστρεψε την προσοχή της στους υπόδουλους Σλάβους, αναθεωρώντας μια βασική αρχή της πολιτικής της. Αντί να αγωνίζεται πλέον για την προστασία όλων των ορθόδοξων χριστιανικών πληθυσμών της Βαλκανικής στο μέλλον θα προωθούσε τα συμφέροντα μόνο των χριστιανών Σλάβων.¹²

Μετά το τέλος των επαναστατικών κινήματων του 1854 εμφανίστηκαν πολλά σώματα Ελλήνων ληστών, ενώ μετά τις αρχικές ήττες του τουρκικού στρατού στον Κριμαϊκό πόλεμο εμφανίστηκαν χιλιάδες Τούρκοι λιποτάκτες καθώς και στίφη Αλβανών, που είχε σαν αποτέλεσμα να κλονισθεί επικίνδυνα η ασφάλεια στη Μακεδονία κατά τα μέσα του 19^{ου} αι.¹³

Σε παλαιύτο μηναίο του Γιδά του μηνός Ιουνίου (Συλλογή του ι.ν. Κοιμήσεως

10 Τόζης 1956, σ. 179 επ. - Κωφός 1982, σ. 447, 448

11 Κωφός 1982, σ. 448

12 Κωφός 1982, σ. 448, 449.

13 Βακαλόπουλος Κ. 1986, σ. 36.

Θεοτόκου Αλεξάνδρειας), σώζεται ενθύμηση της 18.6.1855, που αναφέρει: «*Εν έτει χιλιοστώ οκτακοσιοστώ πεντηκοστώ τρίτω περί τας αρχάς Ιανουαρίου του μηνός ελθόντος του Πρίγκηπος Μεσικώφ εις την Κωνσταντινούπολιν, ένεκα της αιτήσεως πολλών αιτημάτων, ... Μη συγκατανεύσαντος όμως του Σουλτάν, Μεζίτ Χαν Εφένδη μας και τας προτάσεις του, όθεν ήρχισαν έκτοτε, ένεκα τούτου αι εχθροπραξίαι αναμεταξύ των, αίτινες επέφεραν μεγάλας βλάβας και πολλές φθοράς (ιδίως δε η χολέρα, αύθις κατερήμαξε πόλεις και χώρας αναφνείσα κατά το έτος : αωνε Ιουνίου 2 :) εις όλα τα Ευρωπαϊκά κράτη. Ιδίως δε οι υπήκοοι του Τουρκικού κράτους απηύδησαν οι δυστυχείς εκ των πολλών φόρων χαρατσίων : Γιδάς 1855 : της 18 : Ιουνίου» Γεώργιος : Πα: Δ. Δασκαλίδης». Από αυτήν προκύπτει ότι τα γεγονότα του Κριμαϊκού πολέμου γινόταν ευρέως γνωστά στο Ρουμλούκι, και ότι ο δάσκαλος του Γιδά Γεώργιος Παπα Δημητρίου Δασκαλίδης, στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, τα παρακολουθούσε με αγωνία ελπίζοντας για κάτι καλύτερο για τους χριστιανικούς πληθυσμούς. Επίσης καταγράφεται η μεγάλη επιδημία χολέρας του 1855¹⁴*

Ο σουλτάνος υπό την ασφυκτική πίεση των συμμάχων του πλέον δυτικο-ευρωπαϊκών δυνάμεων και κυρίως των πρεσβευτών της Αγγλίας και της Γαλλίας, οι οποίοι στην κυριολεξία του είχαν βάλει το μαχαίρι στο λαιμό, εξέδωσε το χάρτη του Χάττι Χουμαγιούν (Αυτοκρατορικό διάταγμα) και εγκαινίασε την δεύτερη φάση (1856-1870) του Τανζιμάτ (Μεταρρυθμίσεων). Οι πιέσεις οφείλονταν στην αναγνωρισμένη καταπίεση των χριστιανικών μειονοτήτων εκ μέρους των Οθωμανών. Με αυτό ο σουλτάνος επιβεβαίωνε τις εγγυήσεις για τη ζωή, την τιμή και περιουσία των υπηκόων, που δεν ήταν μουσουλμάνοι στο θρησκευμα. Στα πλαίσια του χάρτη αυτού ο σουλτάνος αναγνώριζε σ' όλους τους Οθωμανούς υπηκόους, ανεξάρτητα από τη θρησκεία ή την εθνική τους καταγωγή, ισότητα δικαιωμάτων και παράλληλα διατηρούσε σε ισχύ όλα τα προνόμια που είχαν κατά καιρούς χορηγήσει οι σουλτάνοι στα μη μουσουλμανικά μιλέτια και επέτρεψε σε κάθε θρησκευτική ομάδα να υποβάλει στην Πύλη ένα σχέδιο μεταρρυθμίσεων των προνομίων της.¹⁵

Εν τω μεταξύ στο επίκεντρο του πολέμου, στην Κριμαία, η Βρετανία και η Γαλλία κατέλαβαν το λιμάνι της Σεβαστούπολης (την οποία υπερασπίστηκε και ελληνικό εκστρατευτικό σώμα), οι Ρώσοι προέλασαν από τον Καύκασο μέχρι το Κάρς, αλλά όταν και η Αυστρία απείλησε να μπει στο πλευρό των συμμάχων, ο πόλεμος με φοβερές απώλειες εκατέρωθεν, τελείωσε με την ήττα της Ρωσίας και σφραγίσθηκε με τη συνθήκη του Παρισιού στις 30 Μαρτίου 1856.¹⁶

Στη συνθήκη του Παρισιού γινόταν εκτενής αναφορά στο αποκαλούμενο «Μεταρρυθμιστικό Διάταγμα» (Τανζιμάτ). Ο σουλτάνος Αβδούλ Μετζίτ εγγυόταν στους υπηκόους του ελευθερία θρησκευτικής έκφρασης και υποσχόταν ότι οι διακρίσεις που βασιζόταν στη «θρησκεία, τη γλώσσα ή τη φυλή, θα διαγράφονταν για πάντα από το διοικητικό πρωτόκολλο». Απέναντι σ' ό' αυτά πολλοί μουσουλμάνοι αντιδρούσαν σθεναρά και διακήρυσσαν ότι έχασαν τα ιερά κοινοτικά δικαιώματά τους που οι πρόγονοί τους τα είχαν κερδίσει με αίμα. Σε ορισμένες περιοχές μάλιστα ξέσπασαν ταραχές μεταξύ μουσουλμάνων και μη μουσουλμάνων.¹⁷

Τα οικονομικά πλεονεκτήματα που αποκόμισαν οι Έλληνες της Μακεδονίας μετά τις διακήρυξη των μεταρρυθμίσεων τόνωσαν περισσότερο την εθνική τους συνείδηση και την αισιοδοξία για τη μελλοντική τους απελευθέρωση.¹⁸

14 Βουδούρης 2010^α, σ. 125 επ.

15 Βακαλόπουλος Κ. 1986, σ. 38, 41, 42 - Παπαστάθης 1982, σ. 491 - Βακαλόπουλος Κ. 1987, σ. 115 επ. - Τζανακάρης 2012, σ. 125 - Berard 1892, σ. 224

16 Berard 1892, σ. 90 - Finkel 2007, σ. 578 - Γ.Ε.Σ. Αρχεία 2014 (τ. 2-3), σ. 33 επ.

17 Finkel 2007, σ. 579 επ.

18 Βακαλόπουλος Κ. 1987, σ. 102 επ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ...

Δρ. Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας, Πρόεδρος Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Η Απελευθέρωση της Βέροιας από τις γερμανικές δυνάμεις Κατοχής (29-10-1944)

Εισαγωγικά

Η απελευθέρωση της Βέροιας από τα κατοχικά στρατεύματα είναι ένα γεγονός της νεότερης ιστορίας της πόλης, που άρχισε να απασχολεί τη δημόσια ιστορία της¹ κυρίως την τελευταία δεκαπενταετία και ειδικότερα τα τελευταία χρόνια. Έρευνες τοπικών συγγραφέων και ερευνητών της δεκαετίας του '40 άλλοτε παρουσιάζουν και μόνον το γεγονός και άλλοτε το εξετάζουν από ερευνητική σκοπιά, είτε ως το τέλος της κατοχικής περιόδου, είτε ως την αρχή της επόμενης περιόδου, για την οποία χρησιμοποιείται ο τίτλος της «Εαμοκρατίας» και η οποία ξεκινά με την εγκατάσταση των νέων αρχών διοίκησης στην πόλη, αμέσως μετά την αποχώρηση των κατοχικών δυνάμεων².

Δυστυχώς, όμως και πάλι, οι πληροφορίες για το ιστορικό γεγονός της απελευθέρωσης είναι αποσπασματικές και δεν μπορούσαν να οδηγήσουν σε συγκεκριμένα συμπεράσματα, ακόμα και για την ημερομηνία του γεγονότος. Εξαίρεση στο παραπάνω ερευνητικό σκηνικό απετέλεσε η προσπάθεια του συγγραφέα Χρήστου Σκούπρα³, ο οποίος περιέγραψε την απελευθέρωση της πόλης από τους Γερμανούς δίνοντας παράλληλα το κλίμα των ημερών και επιπλέον στοιχεία για τα όσα ακολούθησαν. Και πάλι, η ακριβής ημερομηνία απελευθέρωσης της πόλης εξακολουθούσε να «πλανάται» ακολουθώντας τις παλαιότερες προφορικές ή γραπτές μαρτυρίες μεταξύ της 27^{ης} Οκτωβρίου⁴ και της 29^{ης} Οκτωβρίου 1944⁵.

1 Για την έννοια του όρου Δημόσια Ιστορία βλ. Χρήστος Σκούπρας, *Κατοχή, Εαμική Εξουσία, Εμφύλιος στην Ημαθία. Εφημερίδες, Απελευθέρωση, Κοινωνική ζωή*, Βέροια, 2016, 65. Βλ. και Αντώνης Λιάκος, *Δημόσια ιστορία και ανευθυνότητα*, <http://www.efsyn.gr/arthro/dimosia-istoria-kai-aneythynotita>, 15-1-2017 και Χάγκεν Φλάισερ, «Οι πόλεμοι της μνήμης συνεχίζονται: αναθεωρητισμός και δημόσια ιστορία», http://www.arch.uoa.gr/fileadmin/arch.uoa.gr/uploads/drast_hist/fasismos_ekpaid/flaiserhagen.pdf -15-1-2017.

2 Σκούπρας, *ό.π.*, 70 κ.ε.

3 Σκούπρας, *ό.π.*, 61-86.

4 Ν. Μάργαρης, *Σαράντης Πρωτόπαπας – Κικίτσας. Χη Μεραρχία του Ε.Λ.Α.Σ.*, Αθήνα, 1978, 413. Με την παραπάνω άποψη συντάσσονται οι Αλέξανδρος Χατζηκώστας, ο οποίος σε άλλο σημείο του βιβλίου του παρουσιάζει και την ημερομηνία 29-10-1944, ως ημερομηνία έκδοσης του ανακοινωθέντος 79 (sic) και Γιώργος Λιόλιος. Βλ. Χατζηκώστας, *Η Εθνική Αντίσταση*, *ό.π.*, 81 και 67 και Λιόλιος, *ό.π.*, 362. Με περισσότερο κριτική διάθεση παραθέτει την ίδια ημερομηνία ο Χρήστος Σκούπρας κάνοντας ενδιαφέροντα σχόλια πάνω στην πληροφορία. Βλ. Σκούπρας, *ό.π.*, 64-65. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Κικίτσας αναφέρεται σε είσοδο στρατευμάτων του ΕΛΑΣ στην πόλη και μεταφέρει την πληροφορία ότι η αποχώρηση των Γερμανών βρισκόταν σε εξέλιξη.

5 Στην ημερομηνία της 29ης Οκτωβρίου συγκλίνουν οι απόψεις του Γενικού Επιτελείου Στρατού, του μητροπολίτη Βεροίας και Ναούσης Αλέξανδρου, ο οποίος αναφέρεται στο γεγονός σε έκθεσή του προς τη Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος, του Ταγματάρχη Μηχανικού Τρώντζου, ο οποίος αναφέρεται στο γεγονός σε κατάθεσή του προς το Φρουραρχείο Αθηνών, καθώς επίσης και Βεροιωτών, είτε σε συγγράμματά τους, είτε σε προφορικές τους μαρτυρίες. Βλ. κατά σειρά: Γ.Ε.Σ., *Η Απελευθέρωση της Ελλάδος και τα μετά ταύτην γεγονότα (Ιούλιος 1944 – Δεκέμβριος 1945)*, Αθήνα, 1973, 87, Τιμόθεος Χαλκιάς (Αρχιμ.), *Εκκλησία και κοινωνία στη Βέροια* (Ανέκδοτη Μεταπτυχιακή Εργασία), Θεσσαλονίκη, 2011, 130, Γιάννης Πριόβολος, *Αντιπαραθέσεις και διαμάχες στην κατεχόμενη Μακεδονία (1941-1944). Μόνιμοι αξιωματικοί στον ΕΛΑΣ Μακεδονίας*, Αθήνα, 2013, 333 και Χρήστος Σκούπρας, *ό.π.*, 66 και Προφορική μαρτυρία Ορέστη Σιδηρόπουλου (30-9-2016).

Παρακάτω, παρουσιάζεται το ιστορικό τεκμήριο, που συνέβαλλε καθοριστικά στην ολοκλήρωση της έρευνας, η οποία απέδωσε την ακριβή ημερομηνία της απελευθέρωσης της πόλης από τους Γερμανούς κατακτητές. Πρόκειται για δημοσίευμα στην εφημερίδα «Λεύτερα Νιάτα», η οποία εκδιδόταν, ως όργανο του συμβουλίου της Ε.Π.Ο.Ν. Μακεδονίας⁶, στη Θεσσαλονίκη⁷. Το φύλλο της εφημερίδας (125), κυκλοφόρησε στις 6 Νοεμβρίου 1944 και περιλαμβάνει κείμενα που αναφέρονται στην απελευθέρωση πόλεων και περιοχών της Μακεδονίας, κυρίως όμως της Θεσσαλονίκης, της Κατερίνης και της Βέροιας⁸.

Η Απελευθέρωση

Σύμφωνα με το δημοσίευμα, ο συντάκτης του οποίου παραμένει άγνωστος, ο Ε.Λ.Α.Σ. εισήλθε στην πόλη ως απελευθερωτής στις 29 Οκτωβρίου, στις 2:30 το απόγευμα. Το δημοσίευμα αναφέρει συγκεκριμένα: «Στις 29 του Οκτώβρη στις 2.30 τ' απόγευμα ο έλευθερωτής ΕΛΑΣ μπήκε μέσα τσακίζοντας Γερμανούς και έθνοπροδότες. Ο λαός πανηγυρίζει έξαλλος. Οί καμπάνες χτυπούν χαρμόσυνα για τη λευτεριά που είναι δική μας. Να μᾶς ζήσουν τὰ παλικάρια μας, οί έλευθερωτές μας...». Από το παραπάνω απόσπασμα γίνεται αντιληπτό ότι ο συντάκτης επιχειρεί να μεταφέρει, τόσο κλίμα έντασης κατά την είσοδο του Ε.Λ.Α.Σ. και την αποχώρηση των Γερμανών, όσο και κλίμα χαράς και αισιοδοξίας την οποία απέπνεε το ίδιο το γεγονός της απελευθέρωσης από τις δυνάμεις Κατοχής. Όσον αφορά στο κλίμα έντασης, αυτό δεν επιβεβαιώνεται απόλυτα⁹ αντίθετα, διάφορες προφορικές και γραπτές μαρτυρίες κάνουν λόγο για την είσοδο των δυνάμεων του Ε.Λ.Α.Σ. στην πόλη μετά την ολοκλήρωση της αποχώρησης των Γερμανών από αυτήν¹⁰. Σχετικά με το κλίμα χαράς που διακατείχε τον πληθυσμό, αυτό επιβεβαιώνεται από τις διάφορες μαρτυρίες¹¹. Σε αυτό όμως θα πρέπει να προστεθεί και το αίσθημα της αβεβαιότητας, που διακατείχε μεγάλο μέρος των κατοίκων αβεβαιότητα, η οποία βασιζόταν στην αλλαγή του καθεστώτος διοίκησης, στην «Λαοκρατία», η οποία μόλις ξεκινούσε και τα όσα επαγγέλονταν ήταν παντελώς άγνωστα σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού¹².

Γενικότερα, το κλίμα των ημερών μπορεί να χαρακτηριστεί χαρμόσυνο. Μέσα σε αυτό, πραγματοποιήθηκαν ποικίλες εκδηλώσεις πολιτικού, θρησκευτικού, εκπαιδευτικού και πολιτιστικού περιεχομένου¹³. Προς το σκοπό αυτό, η πόλη άλλαξε όψη. Σύμφωνα με το δημοσίευμα, στήθηκαν αψίδες¹⁴, πληροφορία που επιβεβαιώνεται και από φωτογραφικό υλικό, αναρτήθηκαν πανό και αφίσες με πολιτικά μηνύματα, ενώ μεγά-

6 Γενικές πληροφορίες για τον Τύπο της νεολαίας της κατοχικής περιόδου βλ. Οντέτ Βαρών – Βασάο, «Ο παράνομος Τύπος των νέων στην Κατοχή (1941-1944)», *Ο ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, Αθήνα, 2005, 139-145.

7 Για τον παράνομο αντιστασιακό Τύπο της Βόρειας Ελλάδας βλ. Σπύρος Κουζινόπουλος, «Ο Τύπος της Αντίστασης στη Βόρειο Ελλάδα», *Ο ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, Αθήνα, 2005, 146-152. Ειδικότερα για την περίπτωση της Ημαθίας βλ. Χρήστος Σκούπρας, «Ο Τύπος της Βέροιας 1941-1944. Συνεργασία και Αντίσταση», *Κατοχή, Εαμική Εξουσία, Εμφύλιος στην Ημαθία. Εφημερίδες, Απελευθέρωση, Κοινωνική ζωή*, Βέροια, 2016, 31-44 και Αλέξανδρος Χατζηκόστας, *Η Εθνική Αντίσταση στο Νομό Ημαθίας*, Βέροια, 2003, 59-62.

8 Α.Σ.Κ.Ι., *Λεύτερα Νιάτα* (όργανο του Συμβουλίου Ε.Π.Ο.Ν. Περιοχής Μακεδονίας), 125 (6-11-1944), 4.

9 Βλ. παρακάτω.

10 Η διαδικασία αποχώρησης των Γερμανών από τη Βέροια, φαίνεται πως ολοκληρώνεται το βράδυ της 28^{ης} Οκτωβρίου, καθώς το πρωί της 29^{ης} Οκτωβρίου είχαν εγκαταλείψει το στρατόπεδό τους και δεν βρισκόνταν πια στην πόλη. Σύμφωνα με τον Τσαλέρα: *οι Γερμανοί είχαν αδειάσει τη νύχτα την πόλη*. Βλ. Τσαλέρας, *Στον καιρό των καταγίδων*, Βέροια, 2009, 195. Με την άποψη συμφωνεί και η προφορική μαρτυρία του Ορέστη Σιδηρόπουλου.

11 Τάκης Κλήμης, *Αναδρομές στην Ημαθία γη*, Βέροια, 2012, 58.

12 «Η απελευθέρωση», ό.π., Χαλκιάς, ό.π., 130 και Σκούπρας, ό.π., 69.

13 «Η απελευθέρωση», ό.π.

14 «Η απελευθέρωση», ό.π.

φωνα μετέδιδαν τραγούδια «επαναστατικά», καθώς και ομιλίες¹⁵. Κεντρικό ρόλο στη διοργάνωση των εκδηλώσεων κατείχε η Ε.Π.Ο.Ν. μέλη της οποίας, με την μουσική και τη χορωδία της, συμμετείχαν σε αυτές. Οι εκδηλώσεις φαίνεται να διήρκεσαν δύο με τρεις ημέρες¹⁶.

Την 29^η Οκτωβρίου στην πόλη ξεκίνησαν να εισέρχονται στρατιωτικά τμήματα του Ε.Λ.Α.Σ, τα οποία παρήλαυναν στις κεντρικές οδούς. Τέτοιες, παρελάσεις πραγματοποιήθηκαν τόσο την 30^η Οκτωβρίου, οπότε παρέλασε το 16^ο Σύνταγμα Βερμίου του Ε.Λ.Α.Σ. στην πόλη, όσο και την επομένη 31^η Οκτωβρίου, το απόγευμα, οπότε εισήλθε το 2^ο τάγμα του 50^{ου} Συντάγματος Πιερίων. Επίσης, κατά τη διάρκεια των ημερών που ακολούθησαν την απελευθέρωση πραγματοποιήθηκαν συγκεντρώσεις πολιτών με πολιτικές ομιλίες σχετικές με τη νέα πολιτική κατάσταση, που μόλις ξεκινούσε. Από άλλες πηγές γίνεται γνωστό ότι στις συγκεντρώσεις μίλησαν ο Καπετάν Μαύρος, ο γραμματέας του Ε.Α.Μ. και του Κ.Κ.Ε., ο γραμματέας του Ε.Σ. της Ε.Π.Ο.Ν. Βέροιας¹⁷.

Αποκορύφωμα όλων των εκδηλώσεων ήταν η μεγάλη συγκέντρωση που πραγματοποιήθηκε την 1^η Νοεμβρίου 1944 στην πλατεία Ωρολογίου¹⁸. Σε αυτήν συμμετείχαν ο διοικητής της Ομάδας Μεραρχιών Μακεδονίας (Ο.Μ.Μ.) του Ε.Λ.Α.Σ. Ευριπίδης Μπακιρτζής και ο μητροπολίτης Κοζάνης Ιωακείμ Αποστολίδης, γνωστός και ως πνευματικός αρχηγός του Ε.Α.Μ. και του Ε.Λ.Α.Σ., ενώ την πόλη εκπροσώπησε ο μητροπολίτης Βεροίας και Ναούσης Αλέξανδρος Δηλανάς.

Εκτός από τα παραπάνω, που αναφέρονται στις διάφορες εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν στην πόλη τις ημέρες της απελευθέρωσης, το δημοσίευμα μεταδίδει πληροφορίες για κλίμα αταξίας και αναταραχής, μέσα στο οποίο εντάσσεται και η δολοφονία δύο Επονιτών, οι οποίοι σκοτώθηκαν κατά την αποχώρηση των Γερμανών (sic)¹⁹. Η συγκεκριμένη πληροφορία επιβεβαιώνεται εν μέρει, καθώς σε άλλο κείμενο δίδεται η πληροφορία της ύπαρξης ενός πτώματος αντάρτη (sic), ο οποίος σκοτώθηκε από φίλια πυρά, κατά τους πανηγυρισμούς στην είσοδο των δυνάμεων του ΕΛΑΣ στην πόλη²⁰. Ο ίδιος πληροφοριοδότης σε άλλο κείμενό του συγκλίνει περισσότερο στην πληροφορία της εφημερίδας, σημειώνοντας ότι επρόκειτο για ελασίτη, που σκοτώθηκε ενώ καταλάμβαναν την πόλη²¹. Ως εκ τούτου δεν είναι να δυνατό να αναφερθεί με βεβαιότητα το γεγονός της βιαιοπραγίας κατά την αποχώρηση των Γερμανών κατακτητών από την πόλη.

Τέλος, όσον αφορά τις εκκλησιαστικές εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν τις ίδιες ημέρες, το δημοσίευμα κάνει λόγο μόνο για την κηδεία των προαναφερθέντων Επονιτών, η οποία τελέστηκε την 31^η Οκτωβρίου. Παράλληλα, από άλλες πηγές μαρτυρείται και η τέλεση δοξολογίας και επιμνημόσυνης δέησης για τα θύματα της κατοχικής περιόδου, χωρίς να αναφέρεται η ημερομηνία τέλεσης²². Από φωτογραφικό υλικό διαπιστώνεται η τέλεση εκκλησιαστικών ακολουθιών, αφού έξω από το ναό υπάρχουν

15 «Η απελευθέρωση», ό.π.

16 «Η απελευθέρωση», ό.π. και Σκούπρας, ό.π. 67-69.

17 Σκούπρας, ό.π. 68. Αξίζει να αναφερθεί ότι ο Σκούπρας προχωράει ένα βήμα παραπέρα και βάσει των πληροφοριών επιχειρεί τον συσχετισμό των γιορτών της Απελευθέρωσης με την επέτειο της Οκτωβριανής Επανάστασης. Βλ. Σκούπρας, ό.π., 68-69.

18 Στο δημοσίευμα της εφημερίδας υπάρχει τυπογραφικό λάθος και αντί της 1^{ης} Νοεμβρίου αναφέρεται η 31^η Οκτωβρίου. Το παραπάνω γίνεται αντιληπτό από την απλή ανάγνωση του κειμένου και την ροή των γεγονότων. Βλ. και Σκούπρας, ό.π. 67.

19 «Η απελευθέρωση», ό.π.

20 Σύμφωνα με τον Τάσο Κολοκοτρώνη στη σάλα του Δημαρχείου της Βέροιας βρισκόταν το πτώμα ενός αντάρτη, ο οποίος είχε σκοτωθεί από πυρά συναγωνιστών του, στους πανηγυρισμούς κατά την είσοδό τους στην πόλη. Τάσος Κολοκοτρώνης, *Αναμνήσεις και βιώματα του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου*, Μεμβούρνη, 2008, 54.

21 Τάσος Κολοκοτρώνης, *Μια ζωή γεμάτη περιπέτειες, γκάφες, χαρές και σφάλματα*, Μεμβούρνη, 2009, 70.

22 Σκούπρας, ό.π. 68.

παρατεταγμένες δυνάμεις του ΕΛΑΣ, χωρίς να γίνεται γνωστό για ποια ακριβώς τελετή πρόκειται.

Συμπερασματικά

Το τεκμήριο που παρουσιάστηκε παραπάνω επιτρέπει στην έρευνα να συμφωνήσει και να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η 29^η Οκτωβρίου 1944 είναι η ακριβής ημερομηνία απελευθέρωσης της πόλης από τους Γερμανούς κατακτητές, η ημέρα κατά την οποία εισήλθαν στην πόλη οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ, οι οποίες βρισκόταν γύρω από αυτήν, ήδη από τις προηγούμενες ημέρες. Τούτο συμβαίνει διότι είναι η μοναδική γραπτή μαρτυρία, η οποία συντάχθηκε λίγες μόνο ημέρες μετά τα γεγονότα και ως εκ τούτου μπορεί να θεωρηθεί αρκετά αξιόπιστη, όσον αφορά στις πληροφορίες των ημερομηνιών και των εκδηλώσεων. Επιπλέον, το συγκεκριμένο τεκμήριο προέρχεται από το χώρο της «Αριστεράς», καθώς, όπως αναφέρθηκε, τα «Λεύτερα Νιάτα» ήταν το επίσημο όργανο της Ε.Π.Ο.Ν. Μακεδονίας σε αντίθεση με τα υπόλοιπα ιστορικά τεκμήρια τα οποία προέρχονταν από κρατικές πηγές και υπηρεσίες. Με τα παραπάνω δεδομένα, ταυτίζονται και επαληθεύονται οι διάφορες πληροφορίες, προφορικές και γραπτές, που διατυπώθηκαν κατά καιρούς, κατά κύριο λόγο από πρόσωπα που έζησαν τα γεγονότα, ενώ παράλληλα γίνεται αντιληπτό ότι η Βέροια απελευθερώθηκε από τις δυνάμεις του ΕΛΑΣ χωρίς κανένας άλλος (π.χ. Άγγλοι) να διεκδικήσει την απελευθέρωσή της, υπόθεση και ζήτημα το οποίο είχε τεθεί κατά την αποχώρηση των κατακτητών από άλλες πόλεις της Μακεδονίας και σχετιζόταν με το μεταπολεμικό πολιτικό καθεστώς και την επιρροή την οποία θα ασκούσε η κάθε πλευρά²³.

«Η Απελευθέρωση της Βέροιας»

Στις 29 του Οκτώβρη στις 2.30 τ' απόγευμα ο έλευθερωτής ΕΛΑΣ μπήκε μέσα τσακίζοντας Γερμανούς και έθνοπροδοτές. Ο λαός πανηγυρίζει έξαλλος. Οί καμπάνες χτυπούν χαρμόσυνα. «Η λευτεριά πιά είναι δική μας. Νά μᾶς ζήσουν τὰ παλικάρια μας, οί έλευθερωτές μας», αντάρτες ξεχύνονται, τὰ συνθήματα και οί ζητωκραυγές στους δρόμους.

Άψίδες στήθηκαν παντού πλακάτ ανεβαίνουν με συνθήματα πού ξεσηκώνουν τὸ λαό. Τραγούδια επαναστατικά αντηχούνε. Ο λαός και ἡ Νεολαία τὴν γιορτάζει τὴν λευτεριά του, ἀναπνέει τὸν λεύτερο ἀέρα. Ὅλη τὴν νύκτα μέχρι τὸ πρωί ἡ μουσική τῆς Ε.Π.Ο.Ν. και ἡ χορωδία γυρνᾶ στους δρόμους παίζοντας και τραγουδώντας αντάρτικα τραγούδια.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωί στις 10:30 γίνεται παρέλασις τοῦ ἡρωϊκοῦ τάγματος του 16^{ου} Συντάγματος Βερμίου τοῦ Καπετάν Μαύρου. μέσα σε πανδαιμόνιο χαρᾶς και ἐνθουσιασμοῦ. Οί ἡρωϊκοί ἄντρες περνούν τὴν ἀψίδα τῆς πόλης. «Δόξα και τιμὴ στους ἐλευθερωτές».

Τ' ἀπόγευμα τῆς ἴδιας μέρας φτάνουν στὴν πόλη οί ἀντιπρόσωποι τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν ὀργανώσεων τῆς περιφέρειας τῆς Βέροιας.

Τὸ πρωί τῆς ἄλλης μέρας γίνεται ἡ κηδεία τῶν ἀδελφῶν δύο ἐπονιτῶν που σκότωσαν φεύγοντας οί βάρβαροι Οὔννοι. Τ' ἀπόγευμα στις χιλιάδες τοῦ λαοῦ που μαζεύτηκε οί ἀντιπρόσωποι μιλᾶν. Γίνεται ἡ παρουσίασις στὸ λαό ἀπὸ μέρους τοῦ συναγ. Δημάρχου κι' Επάρχου Βέροιας. Μιλᾶει ο γραμμ. Του Ε.Σ. ΕΠΟΝ Βέροιας.

Ακολουθῆ χορός με ἐθνικές φορεσιές στὴν πλατεῖα. Σὲ λίγο μέσα σε πανδαιμόνιο πυροβολισμῶν μπαίνει στὴν πόλη τὸ 2/50 των Πιερῶν. Ο λαός με λουλούδια ὑποδέχεται τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀντάρτες και τοὺς ἀκολουθεῖ στὴν παρέλασή των μέσα στὴν πόλη. Ἀργά τὴ νύκτα τ' ἀετόπουλα με σημαίες και ἀναμένα δαδιά τραγουδώντας κάνουν παρέλαση στους δρόμους τῆς πόλης.

Στις 31 του Οκτώβρη τὸ πρωί μπαίνει στὴν πόλη ὁ θρυλικός στρατιωτικός Διοικητής Ὁμάδων Μερarchiῶν στρατηγός Μπακιρτζῆς και ὁ πνευματικός ἀρχηγός του ΕΑΜ Ιωακείμ Δε-

23 Βλ. Γιώργος Αναστασιάδης, *Η Θεσσαλονίκη στις συμπληγάδες του 20^{ου} αιώνα*, Θεσσαλονίκη, 2005, 338, ὅπου και παραπομπή. Βλ. και Μάρκος Βαφειάδης, *Απομνημονεύματα*, τ.2, Αθήνα, 1985, 223.

σπότης Κοζάνης. Με ζητωκραυγές ο Λαός ακολουθεί τους ήρωες μέχρι τὸ κατάλυμά τους. Σε λίγο ἀπ' τὸ μπαλκόνι τῆς πλατείας ὁ στρατηγός κι' ὁ Δεσπότης χαιρετίζουν τὸ λεύτερο λαὸ τῆς Βέροιας. Ἀπὸ μέρος τῆς πόλης τῆς Βέροιας χαιρετίζη τοὺς ἥρωας ὁ Δεσπότης Βερροίας. Ἀκολουθοῦν ὁμιλητές τῶν ἀντιπροσώπων ΕΑΜ ΕΛΑΣ Κ.Κ.Ε. Μακεδονίας. Τ' ἀπόγευμα γίνεται διάλεξη ἀπ' τὸν συναγ. Ἰμβριώτην μὲ θέμα τὴν Λαϊκὴ Ἐκπαίδευση. Ἡ πόλη ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχει τὴν πανηγυρικὴ ὄψη καὶ τὸν ἐνθουσιασμό που εἶχε τὶς πρώτες ἡμέρες τῆς ἀπελευθέρωσής της.

**Φωταγραφικά στιγμιότυπα από τις εκδηλώσεις για την
Απελευθέρωση της Βέροιας από τους Γερμανούς**
(Ψηφιακή συλλογή Κέντρου Τοπικής Ιστορίας Κ.Ε.Π.Α. Δ. Βέροιας, Ιδ. Συλ. Προκόπη Μαρμαρά).

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Σοφία Ηλιάδου – Τάχου, Καθ. Πανεπιστημίου Δυτ. Μακεδονίας

Χρήστος Σκούπρας**Κατοχή, Εαμική Εξουσία, Εμφύλιος στην Ημαθία.
Εφημερίδες, Απελευθέρωση, Κοινωνική Ζωή**

Έχει παρατηρηθεί ότι το ενδιαφέρον για την γενική ιστορία είχε ως συνέπεια α) την αποσιώπηση ή τη λήθη για εκείνες τις πτυχές της τοπικής ιστορίας οι οποίες συνιστούσαν ιδιαιτερότητες, με προεκτάσεις συχνά και στην ποιότητα της ιστορίας, β) την αδυναμία κατανόησης των ιδιαίτερων συνθηκών του τοπικού, κοινωνικού και πολιτισμικού συγκείμενου, γ) την αδυναμία επικοινωνίας των μαθητών, αλλά και των εκπαιδευτικών με τις πολλαπλές αναγνώσεις του πλαισίου αυτού, δ) την αντιμετώπιση της κοινωνίας ως ενιαίας και επομένως στην απόδοση στον λαό μιας εκλαϊκευμένης ρομαντικής χροιάς, ε) την περιγραφή ενός στρεβλού εν πολλοίς συνόλου μέσα από τον συμφυρμό του ενός.

Οι τάσεις, για παράδειγμα, της ελληνικής ιστοριογραφίας, όπως διαμορφώθηκαν μέσα από την επικυριαρχία της γενικής ιστορίας, οδήγησαν στην ασύδοτη ταύτιση ελλαδικής και εθνικής ιστορίας, στην αδυναμία ανάγνωσης του εξωελλαδικού πλαισίου αναφοράς

και στη συνειδητή άρνηση εστίασης σε περιοχές οι οποίες κατοικούνταν από πληθυσμούς με πολιτισμικές διαφορές. Τέλος, παρατηρήθηκε ότι επισυνέβη η δημιουργία μέσα από τη συμβαντολογική γενική ιστορία ενός εθνικού τοπίου στο οποίο οι αιτιώδεις σχέσεις και η νομοτέλεια των γεγονότων ήταν αδύνατο να ερμηνευτούν. Κατά συνέπεια, δημιουργήθηκαν αντιφάσεις κυρίως στον τρόπο με τον οποίο η πολιτεία απένειμε τιμές στους ήρωες της γενικής και της τοπικής ιστορίας με αποτέλεσμα μειωμένες πιθανότητες ηρωοποίησης για τους πρωταγωνιστές της τοπικής ιστορίας αντιστρόφως ανάλογες με την απομάκρυνσή τους από τα κέντρα διαμόρφωσης της κυρίαρχης ιδεολογίας. Ως συνέπεια πρέπει να καταγραφεί η λειτουργία των μνημείων των τοπικών ηρώων αποκλειστικά και μόνο ως ερεθισμάτων για ανάκληση μνήμης που αφορούσε τις τοπικές κοινωνίες και καθόλου την εθνική κοινότητα. Σε σπάνιες περιπτώσεις, οι πρωταγωνιστές των γεγονότων της τοπικής ιστορίας έσπα-

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ Ι. ΣΚΟΥΠΡΑΣ

**Κατοχή, Εαμική Εξουσία,
Εμφύλιος στην Ημαθία**

Εφημερίδες, Απελευθέρωση, Κοινωνική Ζωή

Βέροια 2016

σαν το φράγμα των τοπικών κοινωνιών και απασχόλησαν τη γενική ιστορία, όταν αυτό ενίσχυε την εκδοχή της κυρίαρχης ιδεολογίας για την ιστορία και τις προεκτάσεις της.

Είναι αποδεκτό από την σύγχρονη επιστήμη ότι η τοπική ιστορία μπορεί να συμβάλλει στην οργάνωση ενός πλαισίου για το μάθημα της τοπικής ιστορίας στη στοιχειώδη εκπαίδευση της περιοχής¹. Ακόμα, οι βιβλιογραφικές αναφορές τονίζουν ότι η μελέτη της τοπικής ιστορίας μπορεί να οδηγήσει στην άρση της αντινομίας ανάμεσα στη σχολικά οργανωμένη γνώση και στην εξωσχολική πρόσκτηση της γνώσης και επομένως στη διαμόρφωση όλων των διαστάσεων της ιστορικής μας συνείδησης². Σύμφωνα με τον Eric Weniger "Neue Wege im Geschichtsunterricht": «η ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας και η συνδεδεμένη με αυτή ιστορία του πολιτισμού οικοδομούσαν μια βατή οδό για την κατανόηση του ιστορικού γίνεσθαι και μπορούσαν να χρησιμεύσουν για την επίτευξη των πολύπλοκων στόχων³». Επίσης, κατά τον Kleinecht, Krieger & Lohan «Η τοπική ιστορία έχει παραδειγματικό χαρακτήρα και αποσκοπεί στην καλύτερη κατανόηση εθνικών ή υπερεθνικών φαινομένων». Τέλος, κατά τον Koch: η αναγωγή από τα επί μέρους γεγονότα που αποτελούσαν αντικείμενο της τοπικής ιστορίας στα γενικότερα που αποτελούσαν αντικείμενο της γενικής συνιστά αναγωγή από την αντίληψη του συγκεκριμένου στο χώρο της αφηρημένης σκέψης⁴.

Είναι γεγονός ότι στις μέρες μας, χάρις στην επικράτηση της Νέας Ιστορίας, έχει αυξηθεί το ενδιαφέρον για την τοπική ιστορία. Συγκεκριμένα, η Νέα Ιστορία οδήγησε στην αναστροφή στη θεώρηση της τοπικής ιστορίας ως θεραπεινίδας της γενικής, στην αποκήρυξη της ολιστικής προσέγγισης των ιστορικών φαινομένων και προσέδωσε έμφαση στην πολιτισμική ιστορία, στη διαδικασία διαμόρφωσης ταυτοτήτων. Τέλος, συνέτεινε στην άμβλυση του ενδιαφέροντος για τις οικονομικές δομές και τις επιπτώσεις τους στο κοινωνικό συγκείμενο. Επιπλέον, χάρις στη Νέα Ιστορία οδηγηθήκαμε στην υπέρβαση του γεωγραφικού ντετερμινισμού του Braudel⁵, ενώ δόθηκε έμφαση όχι στην αναζήτηση των αιτιωδών σχέσεων στο επίπεδο της νοοτροπίας, αλλά στο ρόλο των προσώπων στη διαχείριση των ιστορικών συγκυριών και στην κατανόηση των συστημάτων νοητικών αναπαραστάσεων των πληθυσμιακών ομάδων που συνιστούν το κοινωνικό συγκείμενο.

Είναι εμφανές ότι στα ερωτήματα-διλήμματα που προαναφέρθηκαν έρχεται να απαντήσει ο Χρήστος Σκούπρας εντάσσοντας το δικό του αφήγημα στο γνωστικό πεδίο της τοπικής ιστορίας της Ημαθίας και καταθέτοντας τη δική του ενασχόληση με την περίοδο 1940-1950.

Η ιστορική θεώρηση του τοπικού παρελθόντος από τον συγγραφέα περιλαμβάνει τις εξής θεματικές ενότητες:

- α) εκλογικοί και επαγγελματικοί ανταγωνισμοί στη Βέροια του μεσοπολέμου
- β) Ο τύπος στη Βέροια κατά το 1941-1944
- γ) η απελευθέρωση της Νάουσας 10.9.1944
- δ) Κατοχή, απελευθέρωση Βέροιας, εαμοκρατία 1941-1945
- ε) Η κοινωνική ζωή στη Βέροια του εμφυλίου πολέμου 1946-1949.

1 Βαϊνά Μ. (1997). Θεωρητικό πλαίσιο Διδακτορικής της τοπικής ιστορίας για τον εικοστό πρώτο αιώνα. (Αθήνα: Gutenberg).

2 Βώρος Φ. (1989). Τρόποι σπουδής και διδασκαλίας της Ιστορίας, 181 (Αθήνα: Εκδ. του ιδίου).

3 Weniger Er. (1969). Gerschichts Unterricht im Volksschule. Neue Wege im Gerschichtsunterricht. (Schulte-Bulmke V: Frankfurt).

4 Koch H. (1950). "Die Heimatsgeschichte im geschichtlichen Arbeitsunterricht der Oberstufe" Die Schule 5/1950, σ. 334 κ.έ.

5 Braudel F. (1973, 1991, 1998). Η Μεσόγειος και ο μεσογειακός κόσμος στην εποχή του Φιλίππου Β', τ. α,β,γ. Μτφρ. Κλαίρη Μιτσστάκη. (Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης).

Μέχρι σήμερα η ιστοριογραφία είχε την τάση να διερμηνεύει τα γεγονότα της κατοχικής περιόδου δημιουργώντας ένα μεγάλο ενιαίο αφήγημα στο πλαίσιο του οποίου παρέχονταν για όλα τα συγκείμενα οι ίδιοι αδιαφιλονίκητοι κώδικες προσέγγισης και αποτίμησης των τραυματικών εμπειριών της περιόδου. Όπως αποδείχτηκε όμως πρόσφατα στην διατριβή του Λαμπάτου που επόπτευσε ο Γιώργος ο Κόκκινος, τα εργαλεία αυτά και διαμεσολαβημένα από την μετέπειτα εμπειρία είναι και ανίκανα να προσμετρήσουν τις τοπικές ιδιαιτερότητες.

Θεωρημένη από αυτήν την άποψη η προσέγγιση που επιχειρεί ο Χρήστος ο Σκούπρας αποκλείει τη λογική του μεγάλου αφηγήματος και επιχειρεί φαινομενικά αποσπασματικές τομές στην ιστορία της περιόδου, ενώ εστιάζει με συνέπεια στο τοπικό πλαίσιο. Επομένως, συνεισφέρει στο πλαίσιο της Νέας Ιστορίας στον φωτισμό πτυχών της κατοχής, της εαμικής εξουσίας και της αντίστασης στην περιοχή που προαναφέρθηκε. Προσωπικά βρίσκω πολύ θετικό το γεγονός ότι δεν μπαίνει στον πειρασμό να συνθέσει ερμηνευτικά σχήματα που επιβεβαιώνουν ή αναιρούν όσα έχουν διατυπωθεί από τις υπάρχουσες βιβλιογραφικές αναφορές, γιατί αυτό θα αποτελούσε άλλη μία διαμεσολαβημένη από τις εμπειρίες των άλλων εικόνα του τοπικού συγκείμενου.

Στα θετικά της μελέτης συμπεριλαμβάνεται ακόμα, κατά τη γνώμη μου, η κατάλυση των φαινομένων παρερμηνείας ή αποσιώπησης πτυχών της τοπικής ιστορίας που μπορεί να μην ταίριαζαν με το κυρίαρχο ιστορικό αφήγημα. Για παράδειγμα, τίθεται μέσα από την κριτική ανάγνωση των πηγών και με διαλεκτική αντίστιξη απέναντι στην δημόσια ιστορία το ζήτημα της «απελευθέρωσης» της Νάουσας το οποίο, όπως ο συγγραφέας διαπιστώνει, έχει ποικίλες «αναγνώσεις» μια και ερμηνεύεται διαφορετικά όχι μόνο από τους ιδεολογικά προσκείμενους στους νικητές και τους ηττημένους, αλλά και από τους Άγγλους και το ΕΑΜ. Οι διαφορετικές αυτές αναγνώσεις συνιστούν εξ ορισμού κώδικες ερμηνείας με διαφορετικό εννοιολογικό περιεχόμενο και προδικάζουν τις κατοπινές εξελίξεις στο πεδίο της τοπικής ιστορίας, αλλά εξ αντανάκλασως με σημαντικές αποκλίσεις –η επισήμανση δική μου– και στο πεδίο της γενικής ιστορίας. Και κατ' επέκταση παρέχεται με τον τρόπο αυτό η δυνατότητα επικοινωνίας των μαθητών, αλλά και των εκπαιδευτικών με τις πολλαπλές αναγνώσεις του πλαισίου αυτού, επισήμανση η οποία απευθύνεται βέβαια στην ιδιότητα του κυρίου Σκούπρα ως δασκάλου.

Επιπλέον, το βιβλίο συμβάλλει, κατά την άποψη μου, καθοριστικά στην άρση της αδυναμίας κατανόησης των ιδιαίτερων συνθηκών του τοπικού, κοινωνικού και πολιτισμικού συγκείμενου της Ημαθίας, αφού φωτίζει, με τη μέθοδο της μικροϊστορικής ανάλυσης, για παράδειγμα, τόσο τις εσωτερικές συγκρούσεις και διαίρεσεις στο χώρο των Φιλελευθέρων της Ημαθίας κατά τον Μεσοπόλεμο, όσο και το πολιτικό φάσμα του τοπικού τύπου, που κυμαινόταν από τον δοσιλογισμό ως την Αντίσταση. Οι ιδεολογικές αναζητήσεις-ζυμώσεις του μεσοπολέμου είχαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στις τοπικές κοινωνίες της Ημαθίας, αφού προετοίμασαν, όπως διαφαίνεται, τις μετέπειτα περιχαρακώσεις σε στρατόπεδα, την περίοδο της κατοχής και του εμφυλίου, αλλά παράλληλα προσδιόρισαν τον χαρακτήρα της Ημαθίας ως πεδίου ασφαλούς διαχείρισης της ΕΑΜικής εξουσίας.

Το σημαντικότερο όμως ζήτημα, κατά τη γνώμη μου, είναι πως η μελέτη του κ. Σκούπρα αποφεύγει με καθοριστικό τρόπο την αντιμετώπιση της κοινωνίας ως ενιαίας και επομένως την απόδοση στο λαό μιας εκλαϊκευμένης ρομαντικής χροιάς, κάτι που παρατηρείται τόσο στις στρατευμένες αριστερές προσεγγίσεις αυτής της περιόδου, όσο και στις δεξιόστροφες εθνικές μελέτες για τη συγκεκριμένη περίοδο. Η τήρηση από το συγγραφέα αποστάσεων από μελέτες που ενισχύουν ή υπαγορεύο-

νται από την εκδοχή της ορθόδοξης Αριστεράς για τα γεγονότα του 40-50 στην Ημαθία, η αναφορά σε κομματικές αντιπαλότητες που επικαλύπτουν και παράλληλα συγκαλύπτουν εθνοτικές διαφορές στον συγκεκριμένο χώρο, η θεώρηση ως παράγοντα αυτού που θα μπορούσαμε να προσδιορίσουμε ως αγροτικό κόσμο, η χρήση των προφορικών μαρτυριών, όπως της έντονα χρωματισμένης από τον συγγραφέα κατάθεσης/μαρτυρίας του Ορέστη Σιδηρόπουλου και πολλά άλλα που θα μπορούσα να αναφέρω, συνιστούν τεκμήρια μιας άλλου τύπου, από την παραδοσιακή αριστερή ή εθνοκεντρική αντιμετώπιση της τοπικής κοινωνίας. Θα καταλήγαμε επομένως, πως η θεώρηση της κοινωνίας από τον συγγραφέα δεν απέχει από την εκδοχή της Νέας Ιστορίας πως αναγκαία προϋπόθεση είναι η σύλληψη των κοινωνιών ως πεδίων σύμπραξης ομάδων συμφερόντων με δικό τους ξεχωριστό λόγο και κοινωνική δυναμική, τα λεγόμενα «δίκτυα ισχύος».

Αξίζει ακόμα να τονίσουμε ότι η διαχείριση της τοπικής ιστορίας από τον Χρήστο τον Σκούπρα δεν εντάσσονται στο χώρο της δημόσιας αλλά της ακαδημαϊκής έρευνας, μια και υπάρχει διαφορά ανάμεσα στον τρόπο που προσεγγίζει τα πράγματα η δημόσια ιστορία και στον τρόπο με τον οποίο τα διαχειρίζεται η ακαδημαϊκή έρευνα. Γιατί η μεν δημόσια ιστορία υπηρετεί με την εκάστοτε διαμορφωμένη στην κοινωνία «κυρίαρχη ιδεολογία», ενώ η ακαδημαϊκή ιστορία και στην περίπτωση μας η μελέτη του Σκούπρα, δεν ακολουθεί την επικρατούσα εκδοχή της τοπικής κοινωνίας για τα γεγονότα της περιόδου στην Ημαθία. Αυτή η διαπίστωση βέβαια θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της το γεγονός ότι η έρευνα δεν είναι απρόσωπη και ότι, όπως όλοι οι ερευνητές, έτσι και ο Σκούπρας, ως ερευνητής/πρόσωπο, ανήκει σε έναν ιδεολογικό χώρο και προσδιορίζεται μέσα από την δράση του σε αυτό το πλαίσιο.

Τέλος, μια και ο σκοπός της ιστορίας, σύμφωνα με τη Νέα Ιστορία, θεωρήθηκε πως είναι η ενασχόληση με τις πτυχές της καθημερινότητας, π.χ. με τις πολιτισμικές εκφράσεις της, οφείλω να επισημάνω πως το τελευταίο κεφάλαιο της δουλειάς του Χρήστου ανταποκρίνεται στον στόχο που προαναφέρθηκε. Πραγματικά, η αποτύπωση της κοινωνικής ζωής στη Βέροια του εμφυλίου πολέμου 1946-1949 έχει όλα τα χαρακτηριστικά της πρωτοτυπίας, αφού αποτελεί πεδίο με ποικίλες διαστάσεις, ικανό να ανταποκριθεί σε πολλά ερωτήματα που τίθενται για την περίοδο αυτή. Προσωπικά, περιμένω από τον Χρήστο ένα ακόμα πιο ενδιαφέρον κομμάτι για την κοινωνική ζωή στη Βέροια της εαμικής περιόδου, με όλους τους μεγάλους πρωταγωνιστές παρόντες. Αναφέρομαι στον Μάρκο Βαφειάδη, στην ηγεσία της πολιτοφυλακής και της ΟΠΛΑ και σε πολλούς άλλους. Αυτή η διάσταση της καθημερινότητας στον χώρο, εκείνη την περίοδο, θα μπορούσε να αποτελέσει και ένα project εξαιρετικού ενδιαφέροντος για την τάξη του.

Ας καταλήξουμε τώρα σε ποια από τις διαφορετικές τάσεις που συναντάμε στην βιβλιογραφία για την θεώρηση της τοπικής ιστορίας και της σχέσης με την γενική ιστορία ανήκει το ιστοριογραφικό παράδειγμα που επιλέγει το συγκεκριμένο βιβλίο ο Χρήστος. Το πρώτο μοντέλο τοπικής με την ιστορία του πολιτισμού και της γενικής ιστορίας με την πολιτική ιστορία και οδηγείται στην απαξίωση της τοπικής ιστορίας με την πολιτική ιστορία και οδηγείται στην απαξίωση της τοπικής ιστορίας ως πολιτισμικής ιστορίας, δηλαδή ως ιστορίας του υλικού και λαϊκού πολιτισμού και όχι ως ιστορίας της κουλτούρας, ενώ παράλληλα η θεώρηση της τοπικής ιστορίας ως ευκολότερης σε σχέση με τη διδασκαλία της πιο σύνθετης και πιο ενδιαφέρουσας πολιτικής ιστορίας, την τοποθετεί περίπου στο περιθώριο. Κατά συνέπεια, πολλοί είναι εκείνοι οι ιστορικοί που θεωρούν ότι η τοπική ιστορία με βάση τις απαιτήσεις και τις προοπτικές της έχει χαμηλότερους διδακτικούς στόχους στην ταξινόμια του Bloom (Bloom, 1986). Η δεύτερη τάση αφορά στην θεώρηση της τοπικής ιστορίας ως ιστορίας των συγκεκριμένων υλικών πραγμάτων που εντάσσονται στον πεπερασμένο

κοινωνικό περίγυρο του ατόμου, σε αντιδιαστολή με τη θεώρηση της γενικής ιστορίας ως ιστορίας των αφηρημένων ιδεών που συλλαμβάνεται σε ένα πιο προωθημένο επίπεδο της ατομικής συνείδησης.

Προσωπικά, πιστεύω ότι το ιστοριογραφικό παράδειγμα που επιλέγει με το συγκεκριμένο βιβλίο ο Χρήστος θα μπορούσε να αξιοποιηθεί διδακτικά, αφού είναι πιο κοντά στο αγγλοσαξονικό μοντέλο το οποίο, χωρίς να παραβλέπει τη διάσταση της γνωριμίας με την πολιτισμική κληρονομιά, επικεντρώνει το ενδιαφέρον στη διαμόρφωση «ιστορικών δεξιοτήτων» στο πλαίσιο της διδακτικής με τη μέθοδο project. Γιατί το βιβλίο δεν εμμένει με αποκλειστικό τρόπο στην πολιτισμική ιστορία – μόνο στο τελευταίο κεφάλαιο έχουμε αναφορά ξεκάθαρη σε αυτήν – (Η κοινωνική ζωή στη Βέροια του εμφυλίου πολέμου 1946-1949), η πολιτική ιστορία στο τοπικό συγκείμενο αποτελεί καθαρό στόχο (εκλογικοί και επαγγελματικοί ανταγωνισμοί στη Βέροια του μεσοπολέμου, η απελευθέρωση της Νάουσας 10.9. '1944, Κατοχή, απελευθέρωση Βέροιας, εαμοκρατία 1941-1944, κεφάλαιο το οποίο συσχετίζει το τοπικό με γενικότερα φαινόμενα δοσιλογισμού ή αντίστασης).

Κλείνοντας, επιθυμώ να τονίσω αδυναμίες οι οποίες, κατά τη γνώμη μου, μπορούν να ληφθούν υπόψη σε μετέπειτα εργασίες του ήδη πολυγραφότατου συγγραφέα. Πρώτα από όλα πρέπει να τονίσουμε ότι το πρώτο κεφάλαιο που φέρει τον τίτλο «εκλογικοί και επαγγελματικοί ανταγωνισμοί στη Βέροια του μεσοπολέμου» δεν εμπίπτει στον τίτλο. Ο συγγραφέας το χρησιμοποιεί ως γέφυρα για την αιτιολόγηση όσων ακολουθούν και αναδεικνύονται στην κατοχική και εαμική περίοδο, παρόλα αυτά δεν παύει να αποτελεί ένα αυτοδύναμο μεν, μη ενσωματωμένο δε στον τίτλο του βιβλίου τμήμα. Θα ήταν προτιμότερο να αποτελούσε εισαγωγικό κεφάλαιο για την επόμενη θεματική και να είχε επιχειρηθεί η σύγκριση ανάμεσα στα δεδομένα του μεσοπολέμου και της κατοχικής περιόδου.

Ακόμα, η απελευθέρωση της Νάουσας θα έπρεπε, κατά τη γνώμη μου, να συγκριθεί σε ένα ενιαίο κεφάλαιο με την απελευθέρωση της Βέροιας και να τονιστεί η διαφορά ανάμεσα στα δύο συγκείμενα. Έτσι, θα μπορούσαμε να καταλήξουμε σε συνάφειες και αποκλίσεις. Επίσης, μια διάταξη της ύλης περισσότερο ορθολογική θα διευκόλυνε τη συναγωγή συμπερασμάτων. Για παράδειγμα, τα γεγονότα της κατοχής στη Βέροια και στη Νάουσα, η αντίληψη της έννοιας απελευθέρωση στα δύο συγκείμενα θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε αποτίμηση του ρόλου των περιφερειακών ελίτ στα δύο αστικά κέντρα, αλλά και στην καταγραφή διαφορών που σχετίζονται με την οικονομική/κοινωνική σύνθεση των δύο αστικών κέντρων.

Τέλος, η δομή που καταλήγει ομοιόμορφα στις πιο πολλές περιπτώσεις σε συμπεράσματα παραλείπει να κάνει αναφορά είτε στη μεθοδολογία που επιλέγεται, είτε στους σκοπούς της μελέτης. Αλλά και η αναγωγή στην θεωρία περί τραύματος που εκπροσωπεί ό,τι πιο μοντέρνο υπάρχει στη σύγχρονη βιβλιογραφία δεν ολοκληρώνεται ούτε στο επίπεδο της θεωρίας, ούτε σε εκείνο της εφαρμογής. Οι πρόσφατες εργασίες του Γ. Κόκκινου, του Δ. Μαυροσκούφη και της Ε. Λεμονίδου δεν αξιοποιούνται στην πράξη, αν και ο συγγραφέας δηλώνει ενήμερος του συγκεκριμένου διακειμενικού οπλισμού των πρόσφατων εκδόσεων.

Ολοκληρώνοντας την προσέγγιση του βιβλίου, επιθυμώ να συγχαρώ την Ε.Μ.Ι.Π.Η. για τη φιλόμουση διάθεσή της και να ευχηθώ στον φίλο μου Χρήστο Σκούπρα να συνεχίσει να αλιεύει μέσα από το τοπικό συγκείμενο μικροϊστορικά στιγμιότυπα που αποτυπώνουν τον σφυγμό του καθημερινού πολιτισμού στην Ημαθία.

* Προφορική εισήγηση της Σ. Ηλιάδου Τάχου, Καθηγήτριας Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας στη Νάουσα στις 14.12.2016, κατά την παρουσίαση του βιβλίου του Χρήστου Σκούπρα, Κατοχή, Εαμική Εξουσία, Εμφύλιος στην Ημαθία. Εφημερίδες, Απελευθέρωση, Κοινωνική Ζωή, Εταιρεία Μελετών Ιστορίας και Πολιτισμού Ημαθίας, Βέροια, 2016

Πεπραγμένα

Η ΣΤ' Εβδομάδα Τοπικής Ιστορίας της Ε.Μ.Ι.Π.Η.
(26 Σεπτεμβρίου - 2 Οκτωβρίου 2016)

Από τις 26 Σεπτεμβρίου έως 2 Οκτωβρίου 2016 πραγματοποιήθηκε η ΣΤ' Εβδομάδα Τοπικής Ιστορίας και Πολιτισμού της Ε.Μ.Ι.Π.Η., που περιλάμβανε εκδηλώσεις στη Βέροια και στον Κοπανό Νάουσας.

Βιβλιοπαρουσίαση έκδοσης της Ε.Μ.Ι.Π.Η. στον Κοπανό Νάουσας

Την **Τετάρτη 28 Σεπτεμβρίου 2016**, έγινε η παρουσίαση βιβλίου των Θεοδώρας Μαυρίδου - Κων/νου Χατζηστυλλή με τίτλο "Γυμναστικός Σύλλογος Ποντίων Νάουσας «Ακρίτας» 1928 - 1956", που αποτελεί έκδοση της ΕΜΙΠΗ, στην αίθουσα Πολιτιστικού Συλλόγου Κοπανού Νάουσας "Η ΜΙΕΖΑ". Για το βιβλίο μίλησαν οι Βασίλης Δημητριάδης - Υπ. Δρ. Ιστορίας, Δρ. Μάλλιος Γεώργιος - Φιλολόγος, Μαυρίδου Θεοδώρα - Καθηγήτρια Φυσικής Αγωγής - Συγγραφέας. Την εκδήλωση συντόνισε η Μαρία - Ειρήνη Τσακίδου, υπεύθυνη Πολιτισμού του Πολιτιστικού Συλλόγου Κοπανού Νάουσας "Η ΜΙΕΖΑ".

Πρώτη συνάντηση έρευνας Τοπικής Ιστορίας

Την **Πέμπτη 29 Σεπτεμβρίου 2016** πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ημαθίας, η πρώτη συνάντηση έρευνας Τοπικής Ιστορίας. Πρόκειται για συνάντηση εργασίας στην οποία συμμετείχαν κυρίως εκπαιδευτικοί, οι οποίοι κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής περιόδου υλοποιούν εκπαιδευτικά προγράμματα (projects) τοπικής ιστορίας.

Στο πρώτο μέρος της συνάντησης ο π. Αθανάσιος Βουδούρης (Δρ. Εκκλησιαστικής Ιστορίας) αναφέρθηκε σε μεθοδολογικά ζητήματα της ιστορικής έρευνας, ενώ στο δεύτερο μέρος, το κοινό χωρίστηκε σε ομάδες εργασίας και κάθε μια από αυτές παρακολούθησε ερευνητικά εργαστήρια στα οποία επεξηγήθηκαν τρόποι χρήσης υλικού για την ιστορική έρευνα, όπως π.χ. το αρχαιολογικό υλικό, ο Τύπος, η προφορική συνέντευξη, το φωτογραφικό υλικό κ.α.

Την υλοποίηση των εργαστηρίων ανέλαβαν οι: Εμμανουήλ Ξυνάδας (Δρ. Εκκλησιαστικής Ιστορίας), Μαρία Χειμωνοπούλου (Δρ. Αρχαιολογίας), π. Αθανάσιος Βουδούρης (Δρ. Εκκλησιαστικής Ιστορίας) και Αναστασία Ταναμπάση (υπ. Δρ. Ιστορίας)

Έναρξη ΣΤ' Επιστημονικής Ημερίδας Τοπικής Ιστορίας - Βιβλιοπαρουσίαση νέας έκδοσης της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Την **Παρασκευή 30 Σεπτεμβρίου 2016** έγινε στον Χώρο Τεχνών Βέροιας η έναρξη της ΣΤ' Επιστημονικής Ημερίδας Τοπικής Ιστορίας (Δεκαετίες 1940-1970) και πραγματοποιήθηκε η παρουσίαση της νέας έκδοσης της ΕΜΙΠΗ, του βιβλίου του Χρήστου Σκούπρα, με τίτλο "Κατοχή, Εαμική Εξουσία, Εμφύλιος στην Ημαθία. Εφημερίδες, Απελευθέρωση, Κοινωνική ζωή". Για το βιβλίο μίλησαν οι Πυθαγόρας Ιερόπουλος - Δικηγόρος, Εμμανουήλ Ξυνάδας - Δρ. Εκκλησιαστικής Ιστορίας, Χρήστος Σκούπρας - Φιλολόγος - Συγγραφέας.

Χαιρετισμό στην εκδήλωση έκανε ο Δήμαρχος Βέροιας κ. Κωνσταντίνος Βοργιαζίδης.

Οι εργασίες της ΣΤ' Επιστημονικής Ημερίδας της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Α. Χαρίση - Χρ. Σκούπρας - Ιω. Μπέτσας (πρόεδρος συνεδρίας) - Αλ. Χατζηκώστας

Το **Σάββατο 1 Οκτωβρίου 2016** συνεχίστηκαν και ολοκληρώθηκαν οι εργασίες της Ημερίδας και έγιναν οι παρακάτω εισηγήσεις:

- Χρήστος Σκούπρας (Φιλολόγος - Δρ. Παιδαγωγικών), Νεολαία και πολιτισμός στη δεκαετία του '50 στη Βέροια. Ερμηνευτικοί ορισμοί της δράσης του Τουριστικού Ομίλου Βέροιας (1958-1965).
- Αλέκος Χατζηκώστας, (Δημοσιογράφος – Συγγραφέας), Για τα Φεστιβάλ ΚΝΕ-ΟΔΗΓΗΤΗ στην Ημαθία.
- Αντωνία Χαρίση (Εκπαιδευτικός – Δρ. Ιστορίας), Δημοτικό Σχολείο Παιδούπολης «Καλή Παναγιά»: Εκεί που η Ιστορία συνάντησε τη ζωή (1949-1983).
- Ευγενία Καβαλάρη (Φιλολόγος), Αξιοποιώντας το αρχείο της Μαρίας Τσαλουχίδου.
- π. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης (Δρ. Εκκλησιαστικής Ιστορίας), Δημόσιος εκκλησιαστικός λόγος και ιδεολογικές παρεμβάσεις στον απόηχο του ελληνικού Έμφυλου Πολέμου: Αστική διανόηση, πολιτικοκοινωνική ιδεολογία, εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί και εκκλησιαστική – θεολογική ρητορική στη Βέροια της περιόδου 1950 – 1967.

Εμ. Ξυνάδας - π. Αθ. Βουδούρης - Θ. Τσιρώνης (πρόεδρος συνεδρίας) - Ευ. Καβαλάρη

Ν. Αντωνιάδης - Β. Μαυροματίδου - Δ. Καρασάββας - Μ. Χειμωνοπούλου (πρόεδρος συνεδρίας)

- Εμμανουήλ Γ. Ευνάδας (Δρ. Εκκλησιαστικής Ιστορίας), "Μα ξάφνου το πουλί πέταξε..." Η αποκατάσταση της Δημοκρατίας και η επακόλουθη περίοδος στη Βέροια, μέσα από δημοσιεύματα του τοπικού Τύπου και λοιπών αρχειακών τεκμηρίων.
- Δημήτρης Καρασάββας (Ερευνητής Τοπικής Ιστορίας), Η Μεταμόρφωση της Βέροιας. Η εξέλιξη του δομημένου περιβάλλοντος το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα.
- Νίκος Αντωνιάδης (Εκπαιδευτικός), Σχετικά με την δημιουργία του συνοικισμού Κυψέλης στη Βέροια.
- Βηθλεέμ Μαυροματίδου (Msc Αρχιτέκτων Μηχανικός), Το Ορτά Τζαμί και η εξέλιξή του στον 20ο αιώνα.
- Γιάννης Δ. Μοσχόπουλος (Δικηγόρος - Ερευνητής Ιστορίας και Λαογραφίας Ρουμλουκιού), Η λίμνη Λουδία - Βάλτος Γιαννιτσών και η αποξήρασή της.

Παρουσίαση του βιβλίου του Χρήστου Σκούπρα "Κατοχή, Εαμική Εξουσία, Εμφύλιος στην Ημαθία. Εφημερίδες, Απελευθέρωση, Κοινωνική Ζωή" στη Νάουσα

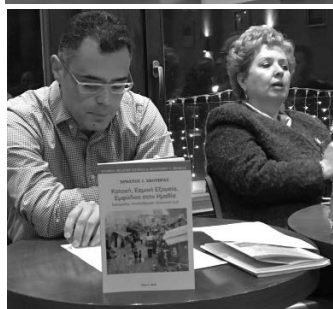

Την Τετάρτη 14 Δεκεμβρίου 2016, παρουσιάστηκε στη Νάουσα το νέο βιβλίο του (δρ.) Φιλολόγου Χρήστου Σκούπρα με τίτλο "Κατοχή, Εαμική Εξουσία, Εμφύλιος στην Ημαθία. Εφημερίδες, Απελευθέρωση, Κοινωνική ζωή".

Για το βιβλίο μίλησαν οι:

Σοφία Ηλιάδου - Τάχου - Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας
Γιώργος Μάλλιος - Φιλολόγος - Δρ. Αρχαιολογίας

Ακολούθησε ενδιαφέρουσα συζήτηση στην οποία έλαβαν μέρος πολλοί από τους καλεσμένους και το κοινό.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Μ.Ι.Π.Η.

ΣΕΙΡΕΣ

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

1. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, *Ο Βεροιώτης Ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία (1862-1869)*, Βέροια, 2011
2. Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας, *Ο Μητροπολίτης Κοσμάς Ευμορφόπουλος (1860-1901)*, Βέροια, 2014

ΜΙΛΑΜΕ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΡΟΙΑ ΤΟΥ 20ΟΥ ΑΙΩΝΑ

Πρακτικά Επιστημονικών Ημερίδων Τοπικής Ιστορίας

- Α' Στο λυκόφως της Οθωμανικής Περιόδου (1890-1910), Βέροια, 2012
- Β' Από την Αυτοκρατορία στο Εθνικό Κράτος (1910-1925), Βέροια, 2013
- Γ' Στη Βέροια του Μεσοπολέμου (1925-1940), Βέροια, 2015
- Δ' Η δεκαετία των μεγάλων ανατροπών και αναταραχών (1940- 1950), Υπό έκδοση
- Ε' Από τον Εμφύλιο στη Χούντα (1950 - 1974), Υπό έκδοση

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ

Πρακτικά Επιστημονικών Ημερίδων Τοπικής Ιστορίας

1. Ημαθία: Σκιαγραφώντας την ιστορία της μέσα από της συλλογές των Γ.Α.Κ. Αρχεία Ν. Ημαθίας, Βέροια, 2014
2. Μιλάμε για τη Νάουσα του 20ου αιώνα, Υπό έκδοση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΗΜΑΘΙΑΣ

Τόμος Α' (2009), Βέροια, 2010

Τόμος Β' (2010), Βέροια, 2011

Τόμος Γ' (2011), Βέροια, 2012

Τόμος Δ' (2012) - Πρακτικά Α' Επιστημονικού Συνεδρίου για την Ημαθία, Βέροια, 2013

Τόμος Ε' (2013) - Πρακτικά Α' Επιστημονικού Συνεδρίου για την Ημαθία - Β' Μέρος, Βέροια, 2014

ΧΡΟΝΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ

Τεύχη 1 - 11 (2008-2010), Βέροια, 2011 (Συλλεκτική έκδοση)

Τεύχη 1 - 29 (2008-2016), Βέροια

ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1. Βέροια 16 Οκτωβρίου 1912. Η απελευθέρωση της πόλης μέσα από κείμενα του 20ου αιώνα, Βέροια, 2012 (συλλογικός τόμος)

2. Εμμανουήλ Γ. Ξυνάδας, *Οψεις και πτυχές της βεροιώτικης Αποκριάς από τα οθωμανικά χρόνια ως τα τέλη του 20ου αιώνα*, Βέροια, 2014

3. Παύλος Δ. Πυρινός, *Βεροιώτικα και Ναουσαίικα σημειώματα*, Βέροια, 2014

4. Θεοδώρα Μαυρίδου – Κωνσταντίνος Χατζηστυλλής, *Ιωάννης Τζαναβάρας. Ένας ξεχωριστός καθηγητής στην κατοχική Νάουσα*, Βέροια, 2015

5. Δημήτριος Κ. Βύζας, *Τσόρνοβο – Φυτειά Ημαθίας*, Βέροια, 2015

6. Θεοδώρα Μαυρίδου – Κωνσταντίνος Χατζηστυλλής, *Γυμναστικός Σύλλογος Ποντίων Ναούσης «Ακρίτας» 1928 – 1956*, Βέροια, 2016

7. Χρήστος Σκούπρας, *Κατοχή, Εαμική εξουσία, Εμφύλιος στην Ημαθία. Εφημερίδες - Απελευθέρωση - Κοινωνική ζωή*, Βέροια, 2016